

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HARDSYSSELS AARBOG

UDGIVET AF

HISTORISK SAMFUND
FOR RINGKØBING AMT

FJORTENDE BIND - 1920

KØBENHAVN • 1920
I KOMMISSION HOS LEHMANN & STAGE

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI - RINGKØBING

INDHOLD

	Side
Chr. Heilskov: Historisk topografisk Tidsskrifts-Index	1
Chr. Christensen: Tilstanden i Hardsyssel paa Christian VI.s Tid	23
J. P. Haahr Madsen: Uddrag af Forhandlingsprotokollen for Lærerkonventer	46
Jørgen V. Bloch: Erindringer fra mit Liv	100
Person- og Stedregister	151
Regnskab	155

Historisk-topografisk Tidsskrifts-Index for Ringkøbing Amt.

Samlet af
Chr. Heilskov.

A m t e t i A l m i n d e l i g h e d .

(Se ogsaa Hardsyssel).

- *L. Both: Fra Jyllands Vestkyst. Reiseskitse. (Fra alle Lande. 1870. I. S. 211—22).
- Palle Fløe: Skikke og Levevis i den sydlige Del af Ringkøbing Amt. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1870—71. S. 299—314).
- Leo: Pennetegninger fra Vestjylland. (Nær og Fjern. 1873—74. Nr. 68, S. 1—5. Nr. 72, S. 1—4).
- C. B. Claudi: Erindringer fra Vestkysten af Jylland. (Fra alle Lande. 1875. I. S. 321—35).
- Fra Vestjylland. (Fylla. 1874. Nr. 20. 25).
- Alfr. Ipsen: Fra Vestjylland. (Søndagsbl. 1892. S. 417—18).
- E. Falbe Hansen: Erindringer fra Vestjylland for henved 50 Aar siden. (Hardsyssels Aarb. 1909. S. 112—44. 1910. S. 157—210).
- C. Klitgaard: Af Ringkøbing Amts Annaler. (do. 1913, S. 51—54).
- Edv. Egeberg: Fra Biskop H. A. Brorsons Visitatser. (do. 1915, S. 93—110).
- P. Storgaard Pedersen: Udtog af en gammel Edsbog i Ribe Bispearkiv. (do. 1909. S. 106—11).
- J. Gr. Pinholt: Bryllup paa Lemvigegnen til omkring 1870. (do. 1913, S. 80—86).
- H. C. Strandgaard: Om en mærkelig Række af Høje i det vestlige Jylland. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1882—83. S. 88—92).
- *P. Severinsen: Fra gamle Kirkeregnskabsbøger. (Hardsyssels Aarb. 1913, S. 150—74).
- Fra Julen for 40 Aar siden. (Fylla. 1873. Nr. 51—52. 1874. 2—6).

- *H.: Vemb-Lemvig Banen og Bovbjærg. (Ill. Tid. 1878—79. S. 498).
- *C. R. [ø: Christine Reimer]: Viborg-Herningbanen. (Hjemmet, 1907. S. 357).
- P. Severinsen: Fra Landsbyskolens Barndomstid i Ringkøbing Amt. (Hardsyssels Aarb. 1907. S. 79—108. 1908. S. 115—29. 1910. S. 213—28. 1912. S. 151—58. 1915. S. 111—32).
- P. Storgaard Pedersen: Om Landsbydegneses Kaar 1741. (do. 1912. S. 48—61).
- P. Storgaard Pedersen: Fra Løbedegneses Tid. (do. 1907. S. 40—51).
- *H. Okholm: Ringkøbing Amts landøkonomiske Selskab. (do. 1916. S. 1—68. 1917. S. 1—44. 1918. S. 1—48).
- A. Krog: Omrids af Lægevæsenet i Ringkøbing Amt indtil 1915. (do. 1915. S. 49—78).
- H. Olesen Husted: Ringkøbing Amts politiske Historie i Stændertiden. (do. 1917. S. 110—31).
- Palle Fløe: Skelbreve og Skeltrætter. Et Bidrag til Belysning af ældre Landboforhold. (do. 1915. S. 79—92).
- A. R. Hansen: Lidt om Stenaldergravene i Vestjylland [med Kort]. (do. 1909. S. 145—56).
- *P. Storgaard Pedersen: De store engelske Krigsskibes Stranding 1811. (do. 1911. S. 1—24).
- *N. Olesen Husted: Stænderforfatningen og dens Gennemførelse i Ringkøbing Amt. (do. 1915. S. 110—65).
- P. Storgaard Pedersen: Meddelelser om Ulves Forekomst i Jylland, særlig i Ringkøbing Amt. (do. 1907. S. 109—26).

Speciel Topografi.

Aabjærg.

- P. Martinussen: Et Bandsbrev fra 1350. (Wisbechs Almanak. 1911. 1 Side).
- P. Storgaard Pedersen: Fastsættelse af Hoveriet til Herregaarden Aabjerg. (Hardsyssels Aarb. 1910. S. 95—101).

Alheden.

- Selmer, Kynde og C. Olufsen: Efterretninger om Ahlheden og Råndbølleheden i Nørre Jylland. (Oeconom. Annal. 3. Bd. 1802, S. 98—202).
- C.: Alheden. (Dansk Penning-Magazin. 1837. Sp. 73—78).
- *C.: Fra Alheden. (Noget for Alle. 1900. S. 273—74).
- J. Gr. Pinholt: Indtryk fra Ahlheden. (Søndagsbl. 1903. S. 31. 38).

- C. A. Hvorslev: Jydsk Natur. II. Til Fods over Alheden. (Dansk Ungdom. 1905—06. S. 517—18).
- *Th. Claudi Westh: Alheden. (Jydsk Maanedsskr. 1911. I. S. 50—56).
- Grip: Ahlheden. Fra en Sommerudflugt. (Tiden. 1912—13. S. 226—27).
- Efterretning om de Tydske Colonister i Ahl-Heden og Randbøl-Hede den 16. Octobr. 1760. (Danm. og Norges oeconom. Magazin. 1761, Fortalen, 6 Sider).
- S. A. Fjelstrup: Min Mening om Plantagerne paa Alheden. (Tidsskr. f. Landoekon. 1. Bd. 1830?—31. S. 1—).
- Aulum.**
- Fra Avlum. (Modersmaalet. 1898—99. S. 170—71, 191—92).
- Kalkmalerier i Aulum Kirke. (Arkitekten. 1896—97. S. 40).
- Birkebæk Plantage.** (Se Høgilsgaards Plantage).
- Bjerrehusene.**
- Bjerrehusene. (De tusend Hjem. 1903. S. 84).
- Borbjerg.**
- *— n.: Borbjerg Kirke. (Tiden. 1911—12. S. 411—13).
- Bording.**
- Evald Tang Kristensen: Af Bording Kirkebog. (Hardsyssels Aarb. 1911. S. 145—48).
- Borris.**
- *P. Storgaard Pedersen: Borris Seminariums Historie 1806—1826. (do. 1909. S. 71—105).
- Bovbjerg.** (Se ogsaa Amtets almindelige Topografi).
- *P. Hg. [o: Hauberg]: Bovbjerg. (Ill. Tid. 1875—76. S. 85—86).
- Martin: Ved Bovbjerg. (Naturen og Mennesket. 1. Aarg. 1880—81. S. 237—40).
- *Bovbjerg. (Husvennen. 1881—82. S. 162).
- *J. Gr. Pinholt: Bovbjerg og Harboøre. (Ill. Tid. 1888—89. S. 505—08).
- Turist: Bovbjerg. (Tidens Strøm. 1891—92. S. 20—21).
- *Anton Verner: Bovbjerg. (Nordstjernen. 1891—92. S. 624—26).
- J. Gr. Pinholt: Fra Bovbjerg. (Husvennen. 1894—95. S. 354).
- *J. Gr. Pinholt: Smaating fra Bovbjerg. (Søndagsbl. 1894. S. 104).
- Edv. Egeberg: Bovbjerg. (do. 1900. S. 212).
- *Gennem Jylland. Havet røver Bovbjerg. (Hver Søndag. 1905. S. 77).

- *C. Pedersen: Bovbjerg og Hald. (Husmoderens Bl. 1905. S. 329—30).
- J. Gr. Pinholt: Ved Bovbjerg. (Ugen rundt. 1905. S. 342).
- *Jörgen Jensen: Omkring Bovbjerg. (Hver 8. Dag. 1905—06. S. 700—01).
- Viggo Stuckenberg: Bovbjerg. (Ill. Tid. 1905—06. S. 38—39. 52).
- *Th. Lind: Bovbjerg. (Hver 8. Dag. 1906—07. S. 892—93).
- *Havet æder Bovbjerg. (Hjemmet. 1909. S. 844).
- *Grip: Bovbjerg. (Tiden. 1911—12. S. 320—21).
- *Chr. B.: Fra Bovbjergkysten. (Hus og Hjem. 1912. S. 183).
- *E. M. Nørregaard: Bovbjerg-Profillet. (Meddel. fra Dansk geol. Foren. 1912. S. 47—54).
- A. C. Schultz: Om Ønskeligheden af Fyr-Anlæg paa Bovbjerg [og] i Aggercanal. (Nyt Archiv f. Søværnen. 1853. S. 426—33).
- *R. C.: Fyrtaarnet paa Bovbjerg. (Ill. Tid. 1877—78. S. 353).
- *Chresten Bergs Mindestøtte. (do. 1901—02. S. 699).
- A. Nielsen: En Julestranding under Bovbjerg. (Søndagsbl. 1910—11. S. 151—53).
- K. Lund: Sagn ved Bovbjergkysten om Kongens Søn fra Engelland. (Hjarsysels Aarb. 1913, S. 61—65).

Bur. (Se Tvis).

Burhøj.

Smeden i Burhøj. Dansk Folkesagn. (Almue-Vennen. 1847. S. 99).

Bølling Herred.

Efterretning om Agerdykningsmaaden i Bølling- og Nørherred i Lundenis-Amt. (Physicalsk, oconom. og medicochir. Bibliothek. 4. Bd. 1795. S. 1—13).

Skridt foretagne i Bølling Herred for at oprette en Fattigvæsens-Arbejdsanstalt. (Almeenheden. 1855. Nr. 1—2).

Jens Lavridsen: Nedbrudte Kirker i Vestjylland. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1870—71. S. 399—405).

J. Rasmussen: Moser og Kær i Vorgod Aa's Opland. [Med Kort]. (Mosebladet. 1908—09. S. 69—111).

J. Rasmussen: Moser og Kær mellem Vorgod Aa og Ringkøbing Fjord. [Med Kort]. (do. S. 144—59).

Bøvling.

*Jörg. Jørgensen-Borup: Et Bidrag til Bøvling Valgmenigheds Historie. (Højskolebl. 1900. Sp. 745—52).

»Bøvling Amt«.

S. Nygård: Godsslagtningen i Bøvling Amt. (Hardsyssels Aarb. 1918. S. 49—83).

Classonsborg Plantage.

*E. Dalgas: Classonsborg Plantage. (Hedeselskabets Tidsskr. 1894. S. 3—5. 21—22. [Billede S. 8]).

Damholt. (Se Hammerum Herred).

Dejbjerg.

*M. Moltesen: Dejbjerg Bakker. (Wisbechs Almanak 1907, 5½ Side).

*E. M. Nørregaard: Et senglaciale, opfyldt Vandløb fra Dejbjerg Bakker. (Meddel. fra Dansk geol. Foren. 1907—11. S. 317—30).

A. C. Jungersen: Begravelser i Dejbjerg Kirke. (Kirkehist. Saml. 1911—13. S. 398—401).

*Vogner fra Dejbjerg Mose. (Ill. Tid. 1887—88. S. 281—82).

Dybe.

Knud Thøgersen: Præsten som kommunal Mand. Strejflys over Dybe-Ramme Kommunes Historie. (Hardsyssels Aarb. 1907. S. 62—78).

C. Klitgaard: Om Dybe Præstegaards Brand. (Kirkehist. Saml. 1909—11. S. 416).

Dødemandsbjærget.

J. Gr. Pinholt: Dødemandsbjærget. (Husvennen. 1896—97. S. 383).

Døvling.

Raa Jorders Opdyrkning. II. I Døvling, Skarrild Sogn. (Tidsskr. f. Landoekonomi. 1855. S. 154—61).

Engholm.

*W. Feddersen: Fra Heden. (Ill. Tid. 1874—75. S. 425—28).

Estvad.

Ejnar Poulsen: Estvad-Rønbjerg Skole- og Degnehistorie. (Hardsyssels Aarb. 1918, S. 120—35).

Estvadgaard.

J. Kinch: Estvadgård og dets Gods i det 18de Arhundrede. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1886—88. S. 82—104).

Fasterholt.

*H. Boesgaard: Et Stykke Ny-Danmark. Mosekultur og nye Brug paa Heden. (Ill. Tid. 1912—13. S. 587—88).

Feldborg Plantage.

E. Dalgas: Feldborg Plantage. [med Kort]. (Tidsskr. f. Landoekonomi. 1869. S. 264—71).

Ferring.

*R. C.: Høfdebygning paa Jyllands Vestkyst. (Ill. Tid. 1877—78. S. 161).

*Ferdinand Nielsen: En Vandring ved Vesterhavet. (Søndagsbl. 1892. S. 237—38).

*Ved Vesterhavet. (De tusend Hjem. 1905. S. 412).

Finderup.

Jens Lavridsen: Nedbrudte Kirker i Vestjylland. — Finderup Kirke. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1870—71 S. 401—05).

Fjaltring.

*Hvor Havet æder Land. (Randers Dagblads Søndagstilæg. 1912. S. 223).

P. Kjølhede: En Stranding ved Vesterhavet. (Danmark. 1884. Sp. 409—13).

Fjand.

*Kr. Larsen Vestergaard: En forsvunden Kirke i Hardsyssel. [Kappel Kirke i Fjand]. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 159—66).

Fjandhus.

O. Nielsen: Borgen Fjandhus i Søndernissum Sogn. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1878—79. S. 257—70).

Gedhuset.

H. K. Hansen: Gennem Lyngens Land. — Gedhuset. (De tusend Hjem. 1908. S. 53—54).

Ludvig Jespersen: Tugthusfangerne paa Heden. (Søndagsbl. 1906. S. 300).

Gedhus Plantage.

*Chr. Dalgas: Gedhus Plantage. (Hedeselskabets Tidsskr. 1909. S. 5—10).

Ginding Herred. (Se ogsaa Hjerm Herred).

J. Kinch: Præstekaldene i Ginding Herred. Efter Indberetningerne af 1690. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1886—88. S. 19—31).

Gudum.

P. Severinsen: Stolestade-Register for Gudum Kirke. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 167—70).

Gudumkloster.

Villads Christensen: Gudum Klosters Historie. (Hardsyssels Aarb. 1913. S. 87—149).

Carit Etlar: En Valfart. Jydsk Folkesagn. (Almue- Venen. 1847. S. 166—67).

Haardkær Plantage.

E. D.: Branden i Haardkær Plantage. (Hedeselskabets Tidsskr. 1880. S. 172—80).

Haderis Aa.

- *H. K. N.: Haderis Aa. (Verden og Vi. 1912. Nr. 43. S. 5).

Haderup.

P. Kristensen: Lidt om Haderup og Sevel Præsteembeder. (Hardsyssels Aarb. 1907. S. 150—52).

Hammerum Herred.

- *J. A. Trøstrup m. fl.: Gamle Minder fra Hammerum Herred. (do. 1914, S. 1—165).
- P. Storgaard Pedersen: Degnenes økonomiske Tilstand i Hammerum Herred for omtrent 200 Aar siden. (do. 1907. S. 52—58).
- P. Storgaard Pedersen: En Lærebogs-Strid i Hammerum Herred. (do. 1911. S. 25—36).
- *S. Winkel: Damholt Mergelsporvej. (Den tekniske For- enings Tidsskr. 1879—80. S. 83—86).
- Rapport om Bygningen af Mergelsporbanen mellem Dam- holdt og Hodsager af 2 ½ Mils Længde. (Hedelskabets Tidsskr. 1880. S. 11—16).
- Jensen: Damholdt-Hodsager Mergelsporvejs Historie. (do. 1902. S. 222—26).
- *E. Dalgas: Plantage Complexet Syd for Herning. (Hede- selskabets Tidsskr. 1894. S. 158—64. 186—90. 207— —11. 219—22).
- Otto Sommer: Uldbindingen i Hammerum Herred. (Søn- dagsbl. 1903. S. 243—45).
- Friderich Ludvig Moltke: Kort Efterretning om det for- deelagtige Manufactur af Strømper, Vanter og Nat- Trøyer, i Hamrum Herret og dets Egne. (Danmarks og Norges oekonomiske Magazin. 1759. S. 339—48).

Harboøre. (Se ogsaa Bovbjerg).

- J. Gr. Pinholt: »Danmarks Kalifornien«. (Nutiden. 1885 —86. S. 485—87. 495).
- L. Schrøder: Agger og Harboøre. (Danskeren. 11. Bd. 1893—94. S. 231—46).
- *H. K.: Harboøre og Harboøreboerne. (Nordstjernen. 1896 —97. S. 161—63).
- *A. H. Poulsen: Harboøre. (Højskolebl. 1897. Sp. 289 —94).
- *J. Gr. Pinholt: Fra vor dyre Strand. (Folkets Almanak. 1898, 9 Sider).
- J. Gr. Pinholt: Fra Harboøre. (Søndagsbl. 1900. S. 62).
- J.: Brev fra Harboøre. (Noget for Alle. 1901. S. 310—11).
- *Alonso: Fra Harboøre. (Hver 8. Dag. 1904—05. S. 567 —68).

- *Anker: Harboøre. (De tusend Hjem. 1911. S. 76).
- *Grip: Fra Harboøre. (Tiden. 1911—12. S. 513—14).
- H. C. Strandgaard: Om Udvandringen fra Agger og Harboøre. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1886—88. S. 115—23).
- *Harboøre Badehotel. (2. Tillæg til Ill. Familie-Journal. 1899. Nr. 13).
- *A. F.: Harboøre Jærnbastation. (do. Nr. 33).
- *A. Nielsen: Kirkegaarden ved Havet. (do. S. 442—43).
- *A. N[ielsen]: Harboøre Kirkegaard. (Tiden. 1912—13. S. 355—56).
- A. Nielsen: Harboøre nye Kirke. (Søndagsbl. 1909—10. S. 530).
- *A. J. P.: Harboøre-Mindesmærket. (Ill. Tid. 1897—98. S. 458).
- *Mindesmærket i Harboøre. (Søndagsbl. 1901. S. 85).
- *P. F. G.: »Alexander Newskys« Stranding. (Ill. Tid. 1868—69. S. 21—24).
- *A. Hvass: Den russiske Fregat »Alexander Newskys« Stranding ved Harboøre 1868. (do. 1908—09. S. 134—35).
- *L.: Skruedampskibet »Motalas« Bjærgning. (do. 1878—79. S. 70).
- Ny Søulykke ved Harboøre. (do. 1893—94. S. 161).
- *M — E — n.: Vesterhavs-Ulykken ved Harboøre. (do. 1896—97. S. 302—04).
- *L. Mylius-Erichsen: Begravelsen i Harboøre. (do. S. 312—13).

Harboøretangen.

L. Petersen: Landtungen Agger-Harboøre. (Fra alle Lande. 1868, II, S. 394—424).

Hardsyssel. (Se ogsaa Nørre-Horne Herred).

Ch. Frølund: Noget om Hardsyssel og dette Navns Oprindelse. (Jysk Søndagsbl. 1873. S. 302—04).

P. Severinsen: Hardsyssel. (Hardsyssels Aarb. 1907. S. 3—9).

Kr. Larsen: Vestergaard: Stenalderhavets Udbredelse og efterladte Spor i Hardsyssel. (do. 1911. S. 129—41).

P. Storgaard Pedersen: Brødremenighedens Virksomhed i Hardsyssel. (do. 1910. S. 102—56).

*P. Severinsen: Hardsyssels Kirker. (do. 1909. S. 1—70).

He.

*J. B. Løffler: Hee Kirke. (Ill. Tid. 1871—72. S. 226—30).

*J. B. Løffler: Hee Kirke. (Kirkehist. Saml. 1874—77. S. 34—44).

*P. Storgaard Pedersen: Hee Kirke. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 62—90).

*Et Skibsruf som Ventosal. (Ill. Tid. 1897—98. S. 102).

Heibergsgave.

*Jørgen Falk Rønne: Landbrugskolonien »Heibergsgave«. (Ill. Tid. 1899—1900. S. 65—66).

Hejmdalsplantagen.

*Chr. IX.s Mindesmærke i »Hejmdalsplantagen«. (Hus og Hjem. 1912. S. 388).

Heldum.

*Heldum Kirkes Brand. (2. Tillæg til Ill. Familie-Journal. 1908. Nr. 49).

Hellesø.

*Axel Olrik: En oldtidshelligdom. (Danske Studier. 1911. S. 1—14).

Hemmet. (Se ogsaa Nørre-Horne Herred).

J. Gr. Pinholt: Hemmet Sognebeboere og Skolevæsenets Forbedring. (Hardsyssels Aarb. 1912, S. 103—05).

Herning.

Hvad Hedeselskabet kan udrette. Herning. (Søndagslæsn. 1896—97. S. 257—59).

N. K.: En Jærnbane rejse gennem Jylland. — Herning. (For Hjemmet og Ungdommen. 1898. S. 203—04).

*Romanus: Herning. (Verdens-Spejlet. 1905—06. S. 325).

*Herning. (De tusend Hjem. 1907. S. 100).

*Herning. (do. 1911. S. 92).

*L. V. Bendixen: Herning. (Jydsk Maanedsskr. 1912. I. S. 225—35).

J. A. Jensen: Herning. (Verden og Vi. 1912. Nr. 12. S. 6—7).

Chr. Arnfast: Herning. (Hver 8. Dag. 1912—13. S. 809—17).

Grip: Herning, Hedens Hovedstad. (Tiden. 1912—13. S. 425—26).

*H. C. Hansen: Herning. (Dansk Ungdom. 1912—13. S. 449—51).

*Hedens Hovedstad. Danmarks yngste Købstad. (Nær og Fjært. 1912—13. S. 33—34).

*P. C. Knudsen: Herning. (Ill. Tid. 1916—17. S. 183).

*Hernings Overgang til Købstad. (Danm.s kommunale Efterretn. 1912—13. 407—8).

*Bank i Herning. (Architekten. 1910—11. S. 385—87).

Sixtus: Herning ny Højskolehjem. (Højskolebl. 1901. Sp. 1657—60).

*C. R.: To Mindesmærker [for H. Pontoppidan i Aarhus og Herning]. (Søndagsbl. 1904. S. 252).

C. R.: Museet i Herning. (do. 1906. S. 279).

*Alfr. Ipsen: Herning og dets nye Museum. (Ill. Tid. 1906—07. S. 304—05).

*Fra Herning. Det landbo-historiske Musæum. (Hjemmet. 1907. S. 497).

*Herning Musæum. (do. 1908. S. 632).

*Det ny Tinghus i Herning. (Ill. Tid. 1894—95. S. 470).

Herreberg.

Jens Lavridsen: Nedbrudte Kirker i Vestjylland. I. Herreberg Kirke. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1870—71. S. 399—401).

Hesselvig Enggaard.

*Th. Claudi Westh, A. Mentz og J. N. A. Helms: Hesselvig Enggaard. (Hedeselskabets Tidsskr. 1907. S. 253—78).

Hjelm Hede.

*Chr. Dalgas: Hjelmhede. (Hedeselskabets Tidsskr. 1909.

*C. E. Flensborg: Hedeselskabets Udflugt til Hjelm Hede. (do. 1912. S. 251—59).

Hjerm.

*Et dansk Bjergværk. (Verdens-Spejlet. 1902—03. S. 699).

Hjerm Herred.

J. P. Haahr Madsen: Uddrag af en Forhandlingsprotokol for Skolelærerforsamlinger i Hjerm-Ginding Herreder. (Hardsyssels Aarb. 1917. S. 132—62).

Hodsager. (Se Hammerum Herred).

Holmsland.

Evald Tang Kristensen: Nogle Præster og Degne paa Holmsland og om Herregaardene Søgaard og Rybjærg. Hardsyssels Aarb. 1912, S. 106—36).

Holstebro.

*Romanus: Holstebro. (Verdens-Spejlet. 1905—06. S. 460).

*M. Lind og J. Aldal: Minder om Holstebro. (Hardsyssels Aarb. 1916. S. 93—144. 1917. S. 45—109).

*Miles: Holstebro. (Ill. Tid. 1916—17. Nr. 25. S. V.).
V. A. Secher: Mariesteds (Sæbys) byret af 1525 og Holstebros byret af 1552. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1884—85, S. 168—83).

P. Severinsen: Klage over Søndagshandel og Uskik ved Gudstjenesten i Holstebro 1712. (Hardsyssels Aarb. 1911. S. 142—44).

- *Vilh. Ahlmann: Holstebro Kirke [den gamle]. (Arkitekten. 1907—08. S. 205—09).
- *Holstebro Kirke [den ny]. (do. S. 321—24).
- *J. N. J. og F. J.: Holstebro Valgmenighedskirkes Indvielse. (Højskolebl. 1906. Sp. 373—80).
- *L. J.: Nyt Højskole- og Menighedshjem i Holstebro. (do. 1898. Sp. 1579—82).
- P.: Et Svineslagteri. (Husvennen. 1893—94. S. 343).
- *—d.: Holstebro offentlige Slagtchus. (Danm.s kommunale Efterretn. 1910—11, S. 720—21).
- *Helge B. Møller: Tuberkulosehospital i Holstebro. (Arkitekten. 1907—08. S. 81—84).

Houen.

- *A. B.: Fra Houen. (Ill. Tid. 1895—96. S. 745).
- *M. Holt: Houen Sogn. (Hedeselskabets Tidsskr. 1906. S. 243—47).

Hovdam.

- J. Gr. Pinholt: Lemvigegnens sidste Brændevinstøj. (Wisbechs Almanak. 1906, 4 Sider, og Hardsyssels Aarb. 1911. S. 113—18).

Hove.

- J. Gr. Pinholt: Landlig Fattigforsorgelse i 1804. (Hardsyssels Aarb. 1907. S. 59—61).
- J. Gr. Pinholt: Paaskeæggene til Hove Præsteembede. (do. 1911. S. 126—28).

Husby.

- O. P. Jensen: Husby Klitter. (Søndagsbl. 1901. S. 366).
- *A. B.: Dampskibet »Ætna«s Stranding. (Ill. Tid. 1891—92. S. 165).

Hvide Sande.

- *Fra Jyllands Vestkyst. (Hver 8. Dag. 1909—10. S. 819).
- *Kanalen ved »Hvide Sande«. (Verden og Vi. 1912. Nr. 25. S. 10).
- *Chr. Nielsen: Hvide Sande, Ringkøbing Fjords Udløb. (Jydsk Maanedsskr. 1912. I. S. 113—24).
- *H. Boesgaard: Vestkystens Værn. Hvide Sande. (Ill. Tid. 1912—13. S. 510—11).
- + : Hvide-Sande Politik. (Tiden. 1912—13. S. 62—63).

Høgildgaards Plantage.

- C. F. Flensborg: Hedeselskabets Udflugt d. 19. og 20. Juni d. A. til Høgildgaard, Birkebæk samt Gludsted og Palsgaard Plantager. (Hedeselskabets Tidsskr. 1911. S. 174—86).

Højsgaard.

*H. K. Hansen: Læplantning paa Heden. (De tusend Hjem. 1910. S. 372).

Ikast.

*J. F.: Kirketaarnet i Ikast. (Verdens-Spejlet. 1904—05. S. 304).

Ilderhede.

*K. Kristensen: Ilderhede Kirke og dens Omegns Historie. (Hardsyssels Aarb. 1910. S. 1—21).

Isenvad.

*Isenvad ny Kirke. (Ill. Tid. 1893—94. S. 205).

Kabbel Kirke. (Se Fjand).**Klosterheden.**

*C.: En Hedebrand i Jylland. (Ill. Tid. 1877—78. S. 2).

Knud Mose.

*Th. Claudi Westh: 12 Aars Højmoseskultur paa Mosestationen Pontoppidan i Knud Mose ved Herning. (Hedelskabets Tidsskr. 1905. S. 183—210).

Kragsø.

H. K. Hansen: Kragsø. (De tusend Hjem. 1908. S. 269—70).

Kølgaard.

Gaarden ved Korsvejen. Folkesagn fra Nordjylland. (I Venteværelset. 1909. Nr. 1).

Landting.

Vilh. Trojel: Sagn om Skatte. [Landting og Volstrup]. (Morskablæsn. f. d. danske Almue. 1839, S. 448—49).

Lemvig.

H. Boesgaard-Rasmussen: Lemvig. (Ill. Tid. 1893—94. S. 616—17).

*H. B. Esmann: Lemvig og Omegn. (D. Turistforenings Aarsskr. 1899. S. 114—20).

*Lemvig og Omegn. (De tusend Hjem. 1901—02. S. 460).

*Lemvig. (Folkelæsning. 1902—03. S. 154—55).

*Grip: Lemvig og Omegn. (Tiden. 1911—12. S. 298—99).
Holger Sandvad: Præsteindberetning fra Lemvig 1766. (Hardsyssels Aarb. 1915. S. 133—39).

*P. C. Knudsen: Lemvig. (Ill. Tid. 1916—17. Nr. 18. S. V.).

A. Petersen: Klagesange over Lemvigs Ildebrand i 1684. (Hardsyssels Aarb. 1913, S. 55—60).

*A. N. Andersen: Frederik VI's Besøg i Lemvig og Omegn den 21. Juni 1826. (do. 1912. S. 137—50).

*Lemvig. [5: Teglgården]. (Arkitektforeningens Tidsskr. 1908. S. 130—32).

iløre.

*A. Nielsen: Liløre. (Søndagsbl. 1909—10. S. 585—87).

*A. Nielsen: Liløre. (Tiden. 1910—11. S. 419—20).

Linde.

Andr. Petersen og Chr. Jensen: Om Linde By i Asp Sogn. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 1—40).

Lundenæs.

Et Sagn fra Lundenæs. (Jysk Søndagsbl. 1873. S. 111—12).

N. P. Jensen: Fra gamle Dage. — Lundenæs. (Husvennen. 1896—97. S. 359).

Lyne. (Se Strellev).

Lyngvig. (Se Nørre-Lyngvig).

Madum. (Se ogsaa Tim).

Grip: Sjælden Torvebjærgning. (Tiden. 1912—13. S. 167).

Mejrup.

J. P. Haahr Madsen: Præster i Mejrup og om Præstegaarden. (Hardsyssels Aarb. 1918. S. 84—114).

Mourier-Petersens Plantage.

*Chr. Dalgas: Plantagen »Mourier-Petersen«. (Hedeselskabets Tidsskr. 1909. S. 10—12).

Nees.

J. Gr. Pinholt: Hornskeerne, en døende, vestjydsk Industri. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 99—102).

Nes.

P.: Friskoleindvielse. (Fylla. 1875. II. S. 330—31).

Nissum Fjord.

*C. B.: Billeder fra Vesterhavet. (Ill. Tid. 1872—73. S. 465).

*Udtøringsarbeidet paa Nissum Fjord. (do. S. 144 og Jysk Søndagsbl. 1873. S. 25—27).

J. Gr. Pinholt: Nissum Fjord. — Spekulationen. (Nuttiden. 1885—86. S. 14—16).

J. Gr. Pinholt: En ensom Egn. (Husvennen. 1897—98. S. 6—7).

C. A. Hvorslev: Jydsk Natur. VI. Ved Nissum Fjord. (Dansk Ungdom. 1907—08. S. 167—69).

J. E. Poulsen: Fra et 16 Dages Ophold ved Vestkysten i Sommerferien 1909. (Flora og Fauna. 1909. S. 50—52).

J. Jeppesen: Jordbunds-Sænkning ved Nissum Fjord. (Hardsyssels Aarb. 1910. S. 35—40).

A. Nielsen: Skildringer fra Egnen ved Nissum Fjord (Tiden. 1910—11. S. 611—12. 1911—12. S. 11—12. 32—33. 58. 261—63. 274—75).

Nærilddal.

Kokken i Nærilddal. (Fylla. 1869, Nr. 7).

Nørre-Bork. (Se Nørre-Horne Herred).

Nørre-Herred. (Se Bølling Herred).

Nørre-Horne Herred.

De Aarhus-Dragerer i Nørre- og Vester-Horne Herreder 1849. (Cimbria. 1851. S. 73—76).

P. Severinsen: Nørre Horne Herreds Kirker med en Efter-skrift om Hardsyssels Kirker. (Hardsyssels Aarb. 1910. S. 229—35).

Palle Fløe og O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Hemmet, Nørre-Bork, Sønder-Bork og Sønder Vium Sogne. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1878—79. S. 8—66).

Nørre-Lyngvig.

*Lyngvig Fyr. (De tusend Hjem. 1906. S. 388).

*Sailor: Nørre Lyngvig Fyr. (2. Tillæg til Ill. Familie-Journal. 1906. Nr. 52).

*G. Beyer: Lyngvig Fyr. (Ill. Tid. 1906—07. S. 84).

*H. O. B.: Nørre-Lyngvig Fyr. (Verdens-Spejlet. 1906—07. S. 309).

Nørre-Vosborg.

Svend Hersleb Grundtvig: Nørrevosborgs Bygning, et jydsk Folkesagn. (Morskabslæsn. for den danske Almue. 1839. S. 253—54).

Vosborg: Dansk Folkesagn. (Almue-Vennen. 1847. S. 44).

*Nørre-Vosborg. (Ill. Tid. 1860—61. S. 357).

*Nørre-Vosborg. (Nord. Billed-Magazin. 1868. 3. Kvart. S. 17—27. 36—43).

En Jyde: Fra Nørre Vosborg. En Sommererindring. (Tidens Strøm. 1890—91. S. 341—43).

H. R.: Nørre-Vosborg. (For Hjemmet og Skolen. 1895. S. 163—65).

A. Hvorslev: Nørre-Vosborg. (Modersmaalet. 1897—98. S. 66—67).

M. Erichsen-Gulddal: Nørre Vosborg. (Ugebladet. 1901. S. 229—30).

P. Kl. Berg: Nørre Vosborg. (Søndagsbl. 1904. S. 45—46).

*Alfr. Ipsen: Nørre-Vosborg. (Ill. Tid. 1904—05. S. 440—41).

*Grip: Nørre Vosborg. (Tiden. 1912—13. S. 329—31).

Svend Hersleb Grundtvig: Alterstenen ved Nørrevosborg.
(Morskabslæsn. f. den danske Almue. 1839. S. 254—55).

Oddum.

Palle Fløe: To Ejendomsprocesser. (Hardsyssels Aarb. 1911. S. 149—57).

Over-Feldborg.

J. S.: Fra Heden. (Husvennen. 1876—77. S. 95).

*Niels Pedersen: Mejeri-Bygninger, deres Indre og Ydre.
(Ladelund Elevforenings Aarsskr. 1909. S. 16—22).

*H. K. Hansen: Over Feldborg. (De tusend Hjem. 1909. S. 92).

Ramme. (Se Dybe).

Rammedige.

J. Gr. Pinholt: Rammedige. (Højskolebl. 1894. Sp. 1115—18).

J. Gr. Pinholt: Imellem gamle Minder. (Husvennen. 1898—99. S. 10—11).

J. Gr. Pinholt: Ramme-Dige. (Søndagsbl. 1901. S. 379).

Grip: Rammedige. (Tiden. 1911—12. S. 553).

*Obs: »Ramme-Dige«. (Hus og Hjem. 1912. S. 473).

Ringkøbing.

Ringkøbing. (Morskabslæsn. f. d. danske Almue. 1839. S. 237—38).

Kr. Olsen: Ringkøbing. (Jylland. 1891—92. S. 82—86).

*Ludv. Mylius-Erichsen: Ringkøbing. (Ill. Tid. 1894—95. S. 70—72).

*Romanus: Ringkøbing. (Verdens-Spejlet. 1905—06. S. 174).

*Peder Lem: Ringkøbing. (Ill. Tid. 1916—17. S. 261).

P. Storgaard Pedersen: Ringkøbing Kirkes Historie. I.
(Hardsyssels Aarb. 1918. S. 148—53).

*C. Schiøtz: Købmandshus i Ringkøbing. (Architekten. 1909—10. S. 493—94).

Ringkøbing Fjord.

H. Ussing: Ekspursion til Ringkøbing Fjord og Skærnaadalen. (Flora og Fauna. 1907. S. 69—73).

Ringkøbing Fjord. (Tiden. 1910—11. S. 598—600).

S. H. A. Rambusch: Fugleliv ved Ringkøbing Fjord.
(Søndagsbl. 1906. S. 153—54).

Rosendal.

*Moderne Landsbyskole. (Husmoderens Bl. 1910. S. 216).

*J.: En vestjydsk Skole. (Folkeskolen. 1911. S. 36).

Rybjerg. (Se Holmsland).

Ryde.

Palle Fløe: Hoveri- og Landgieldelister for det Fæstegods i Ryde Sogn, som 1790 hørte under Rydhave. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 91—94).

*Ryde Kirke. (Nord. Billed-Magazin. 1871. 4. Kvart. S. 65—66).

Rydhave.

*Rydhave. (Ill. Tid. 1864—65. S. 236).

*Rydhave. (Nord. Billed-Magazin. 1871. 1. Kvart. S. 17—22).

Rønbjærg. (Se Estvad).**Sal.**

*Arthur Fang: Sal Kirke. (Ill. Tid. 1907—08. S. 304).

*Sal Kirke. (De tusend Hjem. 1908. S. 76—77).

*L. Varming: Altertavlen i Sal kirke tilligemed et tillæg om altertavlen i Stadil kirke. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1874—75. S. 169—87. Tillægsbemærkn. S. 264).

Sammensted Huse.

*H. K. Hansen: Kjeltringehuset. (Ill. Tid. 58. Aærg. 1917. S. 207).

Sevel. (Se ogsaa Haderup).

P. Christensen: Minder fra Sevel Sogn. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1889—90. S. 269—71).

P. Kristensen: Om Sevel Sogn. (Hardsyssels Aarb. 1908. S. 161—66).

Simmelkær.

H. K. Hansen: Simmelkær. (De tusend Hjem. 1912. Tillæg til Nr. 23).

Sindinggaard.

Evald Tang Kristensen: Afskrift af et Ridemandstog mellem Sindinggaard og Ørnhoved. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1882—83. S. 40—56).

Skern.

C. Storgaard Pedersen: Fra Skjernegnen i Pietismens Tid. (Hardsyssels Aarb. 1908. S. 66—86).

*— n.: Skern Byskole. (Folkeskolen. 1911. S. 528).

Skern Aa.

Brønsted: Skjernaadeltaet og dets Afvanding. [Med Kort]. (Hedeselskabets Tidsskr. 1880. S. 18—39).

Gudenaæns og Skernaæns Kilder. (De tusend Hjem. 1900—01. S. 46).

Rambusch: Skærn Aa. [Med Kort]. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1906—08. S. 155—66).

Skernaadalen. (Se ogsaa Ringkøbing Fjord).

Chr. Dalgas: Skjernaadalen fra Borris til Arenborg. (Hedeselskabets Tidsskr. 1895. S. 206—14).

Højbjergning i Skernaadalen. (De tusend Hjem. 1909. S. 213—14).

Skjerrum. (Se Skærum).**Skodborg Herred.**

E. Dalgas: Fortidsskove i det nordlige Vestjylland. [Skodborg og Vandfuld Herreder]. (Hedeselskabets Tidsskr. 1893. S. 168—70).

Skovbjærg.

*E. Dalgas: Skovbjerg og Omegn. (do. 1894. S. 55—60. 66—71. 129—34).

*Chr. Dalgas: Skovbjærg-Bakkeøens Vestsiden. (do. 1895. S. 217—26).

Skærum. (Se ogsaa Tvis).

En forsvunden Kirke. (De tusend Hjem. 1901—02. S. 777—78).

Skærum Kapel. (Tiden. 1912—13. S. 10—11).

Staby.

J. Gr. Pinholt: Fra Landsbyskolens Barndomstid. Købmænd Christen Strandbygaard og Staby Skolevæsen. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 95—98).

*P. Storgaard Pedersen: Staby højere Bondeskole 1853—1884. (do. 1908. S. 11—65).

*N. Madsen-Vorgod: Et Æreminde [o: Mindesmærke ved Staby Højskole for Forstander S. P. Jensen]. (Følkeskolen. 1907. S. 255—56).

Stadil. (Se ogsaa Sal).

Restaureret Kirke. (Arkitekten. 1900—01. S. 379—80).

H. G. A. Jørgensen: Indskrifter m. m. i Stadil Kirke. (Kirkehist. Saml. 1895—97. S. 542—49).

P. Severinsen: Stadil Præster i Reformationsaarhundredet (Hardsyssels Aarb. 1908. S. 167—73).

Stadilø.

*P. L—s.: Vesterhavet og Klitterne. (Husvennen. 1895—96. S. 359—60).

Stavning.

Kirkelige Oldsager. [Stavning Kirke]. (Nord. Ugebl. for katholske Kristne. 1906. S. 397).

Strellev.

Palle Fløe og O. Nielsen: Historiske Efterretninger op Strellev og Lyne Sogne. (Saml. til jydsk Hist. og Tom 1880—81. S. 289—302).

Struer.

- *Romanus: Struer. (Verdens-Spejlet. 1905—06. S. 231).
- *Struer. (De tusend Hjem. 1910. S. 92).
- *Struer Vandtaarn med Maskinhus og projekteret Bestyrerbolig. (Architekten. 1909—10. S. 365—66).
- *To Vandtaarne. [Struer og Maribo]. (Danm.s kommunale Efterretn. 1909—10, S. 544—45).

Stubbergaard.

- V. Trojel: Nogle Sagn. (Morskabslæsn. f. den danske Almue. 1839. S. 481).
- *Carl Neergaard: Stubber Kloster. (Kirkehist. Saml. 1889—91. S. 67—74).
- O. Nielsen: Levninger af Stubbergaards Arkiv. (Danske Magasin. 1889—92. S. 28—38).
- *Villads Christensen: Stubber Klosters Historie. (Hardsyssels Aarb. 1911. S. 37—112).
- K. H.: Stubbergaard. (Tiden. 1912—13. S. 139—40).

Søgaard. (Se Holmsland).**Søgaarde.**

- J. Kinch: Vide- og Vedtægts-Brev for Søgårde i Sevel Sogn. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1868—69. S. 272—80).

Sønder-Bjærg.

- *Holger Begtrup: Christen Bergs Barndomshjem. (Hver 14. Dag. 3. Bd. 1896. S. 87—92).

Sønder-Bork. (Se ogsaa Nørre-Horne Herred).

- Palle Fløe: Fra ældre Tider. (Husvennen. 1876—77. S. 294—95).
- Palle Fløe: Sønder-Bork Sogns Videbrev. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1874—75. S. 116—25).

Sønder-Nissum.

- A. Sørensen: Fortællinger og Sagn om Søndernissum Sogn. (do. 1868—69. S. 291—322).
- Kr. Larsen Vestergaard: Nissum-Kræmmerne. (Fra Ribe Amt. 1911—14. S. 387—91).

Sønder-Vium. (Se ogsaa Nørre-Horne Herred).

- Et Sagn om Bygningen af S. Vium Kirke. (Jysk Søndagsbl. 1872. S. 320).

Tarm.

- *Lønborg [o: Børnehjem]. (Ekko. 1907. S. 71).

Thorsminde.

- *J. Gr. Pinholt: Fra Thorsminde. (Søndagsbl. 1898. S. 188—89).
- *A. Nielsen: Thorsminde. (do. 1909—10. S. 480).
- *Vestbo: Thorsminde. (Hus og Hjem. 1912. S. 580).
- *Jørg. Jørgensen: Ved Thorsminde. (Hver 8. Dag. 1912—13. S. 1521—22).
- *A. Nielsen: Et Nytaarsdrama. [Stranding]. (Tiden. 1910—11. S. 491—92).

Thorsted.

J. Fausbøll: Thorsted Præstekald i forrige Aarhundrede. (Kirkehist. Saml. 1860—62. S. 815—19).

Tim.

Et Par jydsk Folkesagn. [Tim, Horsens og Grædebjerg ved Vejle]. (Bidrag til Tidshist. 1845. S. 64).

Timgaard.

- Carit Etlar: Ruinerne af Thim Slot. (Almuevennen. 1844. S. 12).
- W. H. F. Abrahamson: Dyvekes Liigsteen. (Det skand. Litteraturselskabs Skr. 1806. 1. Bd. S. 472—96).
- *Henry Petersen: Gravstenen fra Timgaard, »Dyvekes Liigsten« kaldet. (Aarb. for nord. Oldkynd. 1879. S. 56—86).
- Peder Gyldenstjerne til Tinggaard. (Morskabslæsn. f. d. danske Almue. 1839, S. 239—40).

Timring.

Evald Tang Kristensen: Et gammelt Kirkesyn. (Hardsyssels Aarb. 1918. S. 115—19).

Tvisbjærg.

Et Stykke Skibelund i Vestjylland. (Dansk Ungdom. 1910—11. S. 369—70).

Trandum.

Trandum Kirke. Et Sagn. (Jysk Søndagsbl. 1872. S. 8).

Troldhede.

Mærkelig Hedeopdyrkning m. v. i en af Jyllands ringere Egne. (Tidsskr. f. Landoekonomi. 1850. S. 280—89).

Tvis.

- O. Nielsen: Privilegier for Tvis Kloster. (Danske Saml. 1868—69. S. 348—54).
- A. E. M. Tang: Om Tviis, Buur og Skjerrum Klostre. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1872—73. S. 270—77).
- P. Storgaard Pedersen: Om Tvis Kloster og dets Stifter Prins Buris. (Modersmaalet. 1899—1900. S. 34—35, 42—43).
- *P. Storgaard Pedersen: Tvis Kloster. (Hardsyssels Aarb. 1915. S. 1—48).
- *Mordet i Tvis. (Ill. Tid. 1906—07. S. 578).

Tørring.

- P. Martinussen: Uddrag af en gammel Kirkebog. (Søndagsbl. 1906. S. 186).
- V. Chr. [o: Villads Christensen]: En ulykkelig Spaadom. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1908—10, S. 95—96).

Ulfborg.

- *Evald Tang Kristensen: Gamle Minder fra Ulfborg. (Husvennen. 1890—91. S. 201—03).
- Kr. Larsen Vestergaard: Folke- og Fortidsminder for Ulfborg Sogn. [Med Kort]. (Hardsyssels Aarb. 1910. S. 41—52).
- *Ulfborg Kirke. (Nord. Billed-Magazin. 1868. 3. Kvart. S. 33—36. 73—76).
- Kr. Larsen Vestergaard: Studier over Ulfborg Sogns ældste Kirkebog. (Hardsyssels Aarb. 1918, S. 136—47).

Ulfborg Herred.

- Ebbe Kornerup: Tanker paa Heden. (Søndagsbl. 1909. S. 140—41).

Ulfborg Plantage.

- S. Borch: Ulfborg Plantage. (Hedeselskabets Tidsskr. 1881. S. 177—79).
- Chr. Sand: Ulfborg Plantage. (do. 1905. S. 95—96).

Vadskærgaard.

- S. Nygård: Bidrag til nogle jyske hovedgårdes historie i nyere tid. III. Vadskærgård. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1906—08. S. 283—46).

Vandborg.

- Jens Schjørring: Jydsk Præstegaardsliv. [Vandborg og Smorup i Aalborg Amt]. (Aarb. f. dansk Kulturhist. 1895. S. 156—91).

Vandfuld Herred. (Se ogsaa Skodborg Herred).

En Vandring ved Vesterhavet. (Dansk Folketidende. 1899. S. 370—71).

Thøger Larsen: En Vesterhavsegn. (Dansk Aand. 1. Bd. 1912. S. 518—23).

*H. D.: Høfder. (Hver 8. Dag. 1903—04. S. 215—16).

Vejbjerggaard.

Thomas Møller: En gammel Mordsag fra Vejbjerggaard. (Hardsyssels Aarb. 1912. S. 41—47).

Vejrum.

F. K. Erlang: En gammel vestjydsk Folkebogsamling og dens Mænd. (Hardsyssels Aarb. 1908. S. 87—104).

Velling.

Theodor Møller: Fra de trange Tider i Begyndelsen af vort Aarhundrede. (Kirkehist. Saml. 1881—82. S. 227—34).

(P. Tang) Optegnelser af Velling Kirkebog. (1849—52. S. 286).

Th. Hauch Fausbøll: En Heldvaldsk Gravskrift. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1899—1900, S. 535—40).

Venø.

*Oluf Smith-Knudsen: Danmarks mindste Kirke. (Hver 8. Dag. 1905—06. S. 425).

Vester-Horne Herred. (Se Nørre-Horne Herred).**Vildbjerg.**

*Vildbjerg Kirke. (Ill. Tid. 1905—06. S. 707).

*Vildbjerg Kirke. (De tusend Hjem. 1906. S. 301).

*Vildbjerg ny Skole. (Folkeskolen. 1908. S. 541—42).

*En midtjysk Landsbyskole. (Danm.s kommunale Efterretn. 1908—09, S. 204).

Vinderup.

*Vinderup Kirke. (De tusend Hjem. 1905. S. 216 b.).

*En ny Kirke. (Land og Rige. 1905—06. S. 169).

Viumgaard.

N. Koefoed: Avlsbruget paa Viumgaard ved Ringkjøbing. (Tidsskr. f. Landoekonomi. 1850. S. 449—57).

Voldbjerg.

P. M. Nødskov: Eierne af Voldberg. (Iris og Hebe. 1806. III. S. 1—48).

Volstrup. (Se Landting).**Ørnhoved.** (Se ogsaa Sindinggaard).

S. A. Fjelstrup: Hede-Opdyrkning ved Ørnhoved. (Tidsskr. for Landoekonomi. 1851. S. 228—34).

Ørregaard.

E. T. Kristensen: Et Dokument fra Ørregaard. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1880—81. S. 92—95).

Herningholm.

Emil Flindt: Friherren paa Herningholm. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1889—90, S. 145—89).

F. R. Friis: Mere om Friherren paa Herningholm. (do. 1891—93, S. 195—205).

Nørre-Vinkel.

A. E. M. Tang: Om Familien paa Nørre-Vinkel. (Saml. til jydsk Hist. og Top. 1872—73, S. 260—70).

TILSTANDEN I HARDSYSSEL PAA CHRISTIAN VI's TID

MEDDELT VED CHR. CHRISTENSEN

HOLSTEBRO*)

3. Post**)

Situationen her ved Byen bestaar mest af fast Agerland med lidet Lyngbund og Eng men ingen Skov, dog mest jevnt Agerland, er og nogenledes frugtbar. Gaar her igiennem Byen en stor Aa imellem det saakaldede *Sønder- og Nørre Landet*, som kommer fra Øster og gaar i Vester hen ud til det store Vesterhav.

5. Post.

Udi Amtet voxer alle Slags Korn (undtagen Ærter, Bønner heller Vikker) til egen Fornødenhed men ikke i Mængde, at sælge uden alene fra Herregaarde.

6. Post.

Falder her ikke synderlig megen Slags Træfrugt uden alene ved nogle Herregaarde, hvor Skov haves ved Ly og Læ.

*) Fra 1743 haves 2 Indberetninger, den ene af Byfogden Cordt Jacobsen, den anden af Sognepræsten Bircheroed Meldahl. Disse to Indberetninger er her sammensmeltede til 1, saaledes at Posterne 12, 17, 18 og 27 er af Meldahls Beretning, de øvrige af Byfogdens.

***) 1. og 2. Post indeholder Ingen Oplysninger udover det foregaaende.

7. Post.

Saldt giøres her intet af, siden det store og salte Vesterhav er her omtrent 4 Mile og derover fraliggende.

8. Post.

Dyrhauger er her ingen i denne Eign nærmere end Kongens Vildtbane omtrent her fra 6 Mile til Øster.

9. Post.

Studderi haves paa nogle af de her i Eignen omliggende Herregaarde, men hvad Fordel deraf haves, er vedkommende selv bedst bekendt.

10. Post.

Bihauger har vel her paa adskillige Steder i forrige Tider været anlagt, mens nu paa nogle Aaringer tilligemed Boghveden formedelst indfaldende og strænge Sommerværlig mestendel udgaet.

11te Post

Mineralia nobilia ere ikke nogensinde paa denne Bys Mark eller Grund endnu opdaget ejheller findes vestigia*) til Muld, da Grunden er paa den ene Side ganske sandig, og paa den anden Side findes en Limgrund, saa har Byens Indvaanere nylig begyndt at grave i Jorden efter samme Lim og Kalk for at betiene sig deraf til Giødning, men er endnu ikke kommen saa dybt i Grunden, at mineralia cujus generis**) kunde findes.

Post 12.

Af firføddet Vildt falder her lkkuns faa Harer, nogle Ræve og iblandt Ulve. Item de saakaldte Grævlinger***) og Ilder etc., mens Fuglevildt af ingen Mængde undtagen de her saakaldte Jegler****), Wiber og deslige Smaafugle. Insecter findes her de samme som andet-

*) Spor.

**) Mineralier af nogen Slags.

***) Grævlingen kaldtes i daglig Tale „Brokken“.

****) Hjejler.

steds i Landet undtagen Oldenborger (!), som ikke ses her om Sommeren uden naar Varmen og Ræggen tillige kommer tidlig i Foraaret, og ere de ganske af mindre Skabning end andensteds; jeg haver ikke set dem uden een Gang i 13 Aar.

13. Post.

Af tamme Creaturer ligger Indvaanerne mest Flid at opdrage paa Føller, Grise, Lam, Giæs, Ænder og Høns, dels til Husholdningsbrug som og at sælge til fornøden Udgifter.

14.

Hvorom herfra ingen oplyselige Efterretning kan gives, siden det store Vesterhav omtrent 4 Mile og derover herfra er beliggende, hvorfra paa Foraarstiden som og i Efterhøst føres her til Byen af ferske Fisk, som i Havet fanges, saasom store graa Torsk og Hvillingen etc.

15.

Milepelle vides ikke, findes i Ribe Stift, fra Sønder og Nør.

16. Post.

Vejerliget falder her gemenlig som andre Steder i Landet, og holdes for Søndervind at være mest frugtbar og Vesten-Nordvestvinde mest skadelig for Jordens Grøde.

17.

Visse aarlige Svagheder falder her Gudskelov ingen af, at man har kundet mærke, at de var epidemici. De, som incommoderer her Folk mest, ere Brystsvagheder, Tandpine, Cathar formedelst Luftens og Veierligets idelige Forandring. Ex morbis acutis*) falder hitzige Feber, et ex cronicis**) Svindsot og Skiørbugs Vatter-

*) Af akutte Sygdomme.

**) og af kroniske.

sot; og da Grøden mestendels forholder sig i de Aaringers Maaneder, da Medicinalurterne skulle have deres Fremgang, saa er det meget rart at finde saadanne her, undtagen Bukkeblade, Ehrenpris, Millefolium, Artemisium og Pimpenellerødde, som, naar de eftersøges, kan findes*).

18.

Indvaanernes Inclination er mest til at rejse til Amsterdam, naar de ikke kan nære sig paa deres Fødested med Handel og Mark, thi Haandværker at lære finder de ikke for godt, dels som Byen har liden Søgning, Næring og Aftræk til Almuens Underholdning, dels som her mangler Fiskeri og Indsejling til Byen.

Fødte og døde ere, naar det ene Aar lignes med det andet, moxen af lige Tal og bestaar udi nogle og tyve Personer.

22**).

Hvoraf den her igiennem løbende *Storeaae* har sin Oprindelse, er mig ikke egentlig bevidst***), men Udlobet herfra er vester paa til Havet, tager og til at blive stor ved Isbrud og store Vandløb, saa at Broen****), nemlig den lange Bro, som er slagen paa Pæle, ved Is og store Vande i Tøbrud borttages. Har og udi samme store Aa udi forrige Aaringer af Byens Folk saavel som andre ved Aaen liggende Beboere væ-

*) Cordt Jacobsen nævner tillige Perikon („Epericum“) og Rølliker.

**) Posterne 19, 20 og 23 besvares benægtende. De øvrige udeladte Poster oplyser intet af Interesse.

***) Meldahl siger, at den udvælder fra et Morads, kaldet „Hemmetkiær“.

****) Meldahl beretter, at Byen har sit Navn efter den, og at den af forrige Konger til sin Vedligeholdelse havde faaet tillagt 120 Td. Byg af de omliggende Herreder, hvortil Christian III havde føjet et yderligere Tillæg.

ret fanget Lax saa og Ørreder, hvoraf nu ikkuns fan-
ges lidet og fast intet.

24.

Kilder vides ikke af nogen Mærkværdighed findes her
udi Egnen uden allene ved Limfiorden paa *Qvistrup-*
gaards Mark, som syge og skrøbelige Mennesker did-
hen reiser fornemmelig paa Ste Hans Aften.

27.

Curiosa er her ikke at finde, thi de ere ved Byens
mange ulykkelige Ildebrande aldeles blevne udslettede.
Reliquier af en Bisps Residentz*) i de catholische Tider
ere endnu i alles Minde, formedelst de Jorder, som har
været den tilhørende, bær endnu Navn deraf, og Plad-
sen, som den har staaet paa, haver endnu en ubruge-
lig Mølle, som har lagt under samme Residentz tillige-
med Fiskeparker, som ligger midt inde udi dens Eien-
dom.

31.

Til Byfogedtienesten her i Byen er allernaadigst hen-
lagt (formedelst dets Ringhed) Hierm-Ginding Her-
redsfogderi**) og siden det mest for Herredernes Al-
mue er belejligt saa holdes samme Hierm-Ginding Her-
redsting ugentlig paa en Fredag her i Holstebro.

34.

Stiftets geistlige Juristion (!) holdes paa sine visse Tider
aarlig efter Loven udi Ribe eller Varde.

36.

Her i Byen er ikkuns een Kirke***), og siden det her

*) „Holstebrogaard“, „Kongens Gaard“, „Biskopsgaard“ jfr.
Traps Beskr. af Danm. V S 468.

**) Denne Sammenlægning fandt Sted 1689. Hjerm og Gruding
Herreder blev 1685 forenede, og til denne Jurisdiktion henlagdes
1687 Sevel Birk.

***) Meldahl bemærker om denne, at den ikke som andre har
noget eget Navn uden af Byen. „Aarsagen hertil synes denne, fordi

i Byen værende Raadhus i Aaret 1733 brændte, har her ingen publique Bygninger været uden allene et gammelt Latinskolehus og nu beboes af Koerdeignen*). Mens som her endeligen og nødvendig behøves igien opbyggt et saakaldende Raadhus, der Bytinget ugentlig kunde holdes, med derunder indrettede Arresthus, som uomgængeligen her behøves.

37.

Alle gamle Kongebreve eller Privilegier, Holstebro By havde, blev forbrendt, som forhen er meldt, i Aaret 1733 da Raadhuset brændte**).

De faa Handelsmænd, som her i Byen er, bruger nogen liden Negotie ved at føre til Holland og udenlands Steder de Fedevarer saavelsom Uld, Vox, Korn og detslige Vare, som her i denne Landets Egn falder, hvorfra igien indføres fransk Brændevin, Specerier og Alenkram m. v. Smaasager. Item fra Limfjorden — *Struer* — udføres herfra ved smaa Fartøjer, som Kiøbmændene i Aalborg er Ejere af, Kornvarer saavel og nogen Fedevarer, som enten til Aalborg-Kiøbmænd sælges eller og derfra enten til Kiøbenhavn eller Norge ved andre Fartøjer henføres, hvorfor igien med deslige smaa Fartøjer til Struer Huse, hvor nærmeste Losse, den udi de catholske Tider, da man byggede Kirker, ikke var mere end en Capel for Korsbrødrene at gøre Tjeneste udi og sorterede under Borberg Hovedkirke, hvor Sognepræsten til Menigheden da boede, hvilket findes Bogstaver fore paa en Tavle, der endnu er conserveret i fuld Stand udi samme Kirke.

*) Skolen laa paa Hjørnet af Skolegade og Skolegyde (jfr. nærmere Frølund: Holstebro S 108 ff.

***) Holstebro blev den $2\frac{1}{4}$ 1733 hjemløst af en stor Ildebrand, Ilden kom op i Byens vestre Ende og gik lige til østre Ende tvers igennem Byen. Det følgende Aar d. $30\frac{1}{6}$ var der paany Ildebrand i Byen, og Ilden opstod da ved Enden af Nørregade og forplantede sig langs ned ad begge Sider af denne Gade (D Atl VI S. 797 — jfr. Frølund: S. 35).

og Ladeplads er fra Aalborg, hidføres saasom norsk Furtømmer, Tiære, Staal, Hør, Hamp, Salt m. v. smaa Kiøb- og Handelsmands Varer her i Egnen kan afsættes. Foruden lever den meste Del af denne Bys Indvaanere af nogen liden Avl og Agerdyrkning, baade de faa negocierende saavel og en Del Haandværksmænd.

3.

. . . At denne fattige By disto værre alt for vist i en Del Aaringer merkelig haver aftaget, en Del ved ulykkelig Ildsvaader, som Gud bedre det alt for ofte og for saa kort Tid siden udi sidste 2de Aar, at den meste og bedste Del af Byen at være afbrændt, foruden, det enhver af Indbyggerne noksom beklager, at her i Byen tilforn har været holden adskillige Hestemarker*), hvorved Byen har haft temmelig god Næring, men nu paa en Del Aaringer har samme Hestemarker ganske aftaget formedelst udenbys Prangere paa Landet.

7.

Findes ganske faa eller fast ingen som rettelig kan kaldes Kiøbmænd, mens alle ere smaa Kræmmere, og ej heller nogle formuende Haandværksfolk, saasom her er ingen privilegerede Laug af nogen Slags Haandværkere, alleniste en kongelig privilegered Farver, hvorfore herved til naadgunstigst Eftersyn følger en *Specification*.

1. Klasse (Alle geistlige Standspersoner her i Byen).

Sognepræsten *Hr. Jens Meldahl***) udi god Tilstand,

*) Arent Berntsen omtaler (1656), at „udi denne Bye holdes det berymte Hestemarcket aarligen in Februario“. Det er maaske dette store aarlige Marked i Holstebro der sigtes til i et Dokument af 6/3 1345 (Erslevs Repert. Nr. 2038).

***) F 4/7 1700 og S. a. Sognepr. i Nykøbing, Mors, Christian Melchiorsen Meldahl. Stud. fra Aalb. Skole 1720, Kand. 1722, Rektor i Fødebyen til 1724, 1729 Kapellan i Alslev og Mjesing, 1730 Sognepr. i Holstebro, hvor han døde 1749 uden at efterlade

*Sl. Mag Severin Lugges Enke**) udi god Tilstand, Capellanen *Hr. Niels Smith****) tog Skade ved den ulykkelige Ildebrand in A^o 1733, udi temmelig Tilstand, Provstinden *Madme Lyngbye* tog Skade ved Ildebranden in A^o 1733, udi temmelig Tilstand, Rector *Mag. Hans Spleth****) udi god Tilstand, Hørereren *Jens Sahl†*) tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733, af temmelig slet Tilstand, Kordegnen *Breum††*) lever af sit Embede, i temmelig slet Tilstand.

2. Klasse.

By- og Herritsfogden *Cordt Jacobsen†††*) tog stor Skade ved den ulykkelige Ildebrand in A^o 1734, lever af Embedet og nogen Avling, sider i Vidtløftighed, formedelst han igien sin Gaard og afbrændte Steder lader opbygge.

sig Afkom. Han blev d. $\frac{30}{3}$ 1730 i Kalundborg g. m. Cathrine Maria Elisabeth Eilert. „Han var velstuderet, nidkjær og indtaget“.

*) Ane Friis Basballe, E. e. Mag Søren (Severin) Sørensen L., der var Sognepr. i Holstebro 1706—1730. Hun døde 1736 og blev begravet under Sakristiet i Holstebro Kirke, hvor ogsaa hendes Ægtefælle og dennes 2 foregaaende Hustruer hviler. Mindesten over dem findes over Sakristidøren.

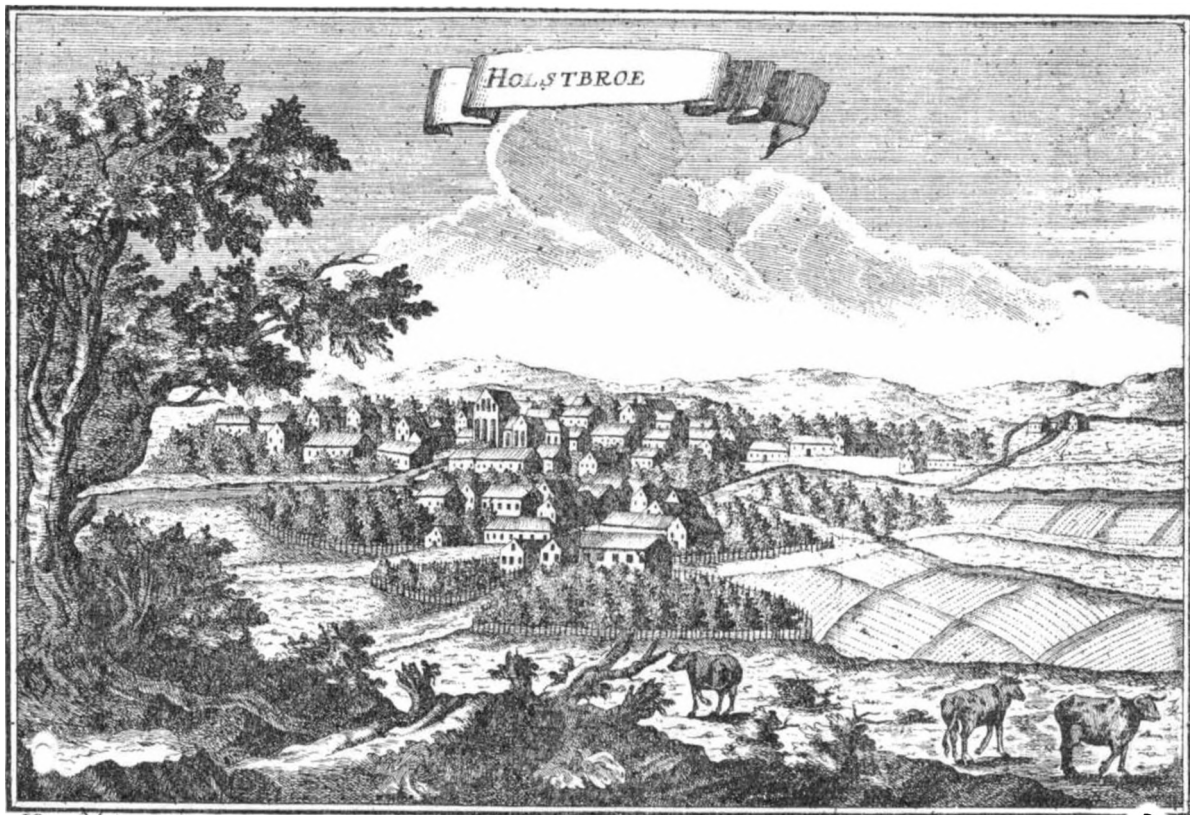
**) Niels Jacobsen S. f. 1682 g. m. Martha Lyngby, Kapellan i Holstebro 1714. Afskediget 1739 ell. 40 p. G. af Synd „contra punchum sextum“, 1743 boede han endnu i Holstebro, uden Hus-holdning, i Armod og Fattigdom. Han døde 1771.

***) Den sidste Rektor ved Holstebro latinske Skole, der nedlagdes 1740. Han var g. m. Sofie Amalie Ermandinger, der døde 1732. Hans 2den Hustru, Ingeborg Møller, boede 1743 som Enke i Holstebro og nød da en aarlig Pension paa 20 Rd. af Rektoren i Ribe, medens hun iøvrigt ernærede sig ved sin Spinderok.

†) Jens Simonsen S. blev Hører her 1721. 1743 var han Kordegn sammesteds og levede i Fattigdom.

††) Jan L. Breum var Kordegn fra 1732—40.

†††) Cordt Jacobsen Fasterling, der var Byfoged her 1721—1749, da han afstod Embedet til Jens Reenberg Curtz.

Holstebro 1767 (efter Pontoppidans danske Atlas)

By- og Herritsskriveren *Mons Pedersen Klim**) som formedelst Svaghed og Alderdom ikke kan betiene Embedet men af hans Excellentze Hr. Stiftsbefalingsmand von Gabel er med en Sætteskriver autoriseret, navnlig *Peter Gregorius Farst*, som har betient Embedet i hans Sted udi nogle Aar, lever begge to af det lille Stykke Brød.

Postmesteren *Peder Grøn* lever af Embedet, bruger og noget Øl- og Brændevinssalg, og saa vidt vides i temmelig god Stand**).

Bedemanden *Gabriel Grøn* er ugift og udi temmelig Stand.

3die Klasse (De kgl. allernaadigst privilegerede).

Apotekeren *Hindrich Mühlmann*, som formedelst den store Ildsvaade, som overgik denne fattige By in Anno 1733 har taget saa stor Skade, at han har maattet flytte her fra Byen til Wiborg***).

Farveren *Andreas Hansen* lever af sit Farveri og nogen Avling, har taget stor Skade ved samme Ildebrand A^o 1733 mens sidder dog i temmelig Stand.

Musicanten *Johan Heidelberg* haver intet andet at

*) Mogens Pedersen Klim havde, da han 1715 blev By- og Herredsskriver her, i 28 Aar tjent hos „fornemme brave Folk og særdeles paa 8 Aars Tid været Haandskriver hos Etatsraad Hr. Vincens Lerche“. (Gratualpr.) Han trak sig 1736 helt tilbage og blev efterfulgt af Jacob Sonius. Efter Frølund's Holstebro var hans Hustru Karen Pedersdatter Skive.

***) Peder Pedersen Grøn, der var g. m. Hedeveg Leegaard, var Postmester i Holstebro til sin Død 1749. Hans Efterfølger var en Mand af samme Navn, muligvis hans Søn.

***)) Han var Indehaver af Holstebro Apotek 1729—33 og havde erhvervet det ved Ægteskab med Enken efter den første Apotheker Johan Crabide, som havde grundlagt det i Aaret 1715. Først 1755 blev der igen aabnet et Apotek i Holstebro, nemlig af Jacob Elias Hofmann.

leve af end det lidet, der kan falde ved Opvartning, som er ganske ringe.

Organisten *Christopher Klingsorth* lever af sit lidet Stykke Brød med Sparsomhed *).

4. Klasse (De bedste af Borgerkabet her i Byen, som driver Handel).

Claus Schive bruger uden- og indenlands Handel, tillige nogen Avling samt Vin- Øl- og Brændevinssalg; sidder udi temmellig god Stand **).

Laurits Frandsen, hvis Formand har været en af de bedste Handelsmænd, men formedelst den hannem udi Aaret 1733 overgangne store ulykkelige Ildsvaade har maattet overgive Handelen og fløt paa Landet og forpagtet sig en liden Avlsgaard og lader sine Markjorders Avl her i Byen ved sine Tyende indavle ***).

Sal. Hans Rasmussens Enke, Anne Nørager har nogen uden- og indenlands Handel og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, har taget stor Skade formedelst den dennem udi Aaret 1733 overgangne store ulykkelige Ildebrand og saavidt vides udi nogenledes Stand.

Niels Nyboe, bruger nogen uden- og indenlands Handel og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, og saavidt vides udi nogenledes god Stand.

Hans Hertvig Lund har nogen uden- og indenlands Handel og nogen Avling, holder og Øl- og Brændevinssalg, har derforuden kgl. allernaadigt Benaadning

*) Han, der var g. m. Margr. Rasmusd., beklædte Stillingen til 1758.

**) Hans Gaard nedbrændte i Sommeren 1742, men hans Enke, Mette Juul, var dog saa velhavende, at hun 1757 kunde skænke Holstebro Kirke en Altertavle.

***) Han var 1743 Stempelpapirsforvalter samt Konsumptionsforpagter og boede da stadig paa Landet.

paa Holstebro Bys store Bro og saavidt vides udi nogenledes god Stand.

Lars Horslund har og nogen uden- og indenlands Handel og nogen Avling, holder og Øl- og Brændevinssalg. Er udi nogenledes Stand.

Christen Nielsen Møller bruger indenlands Handel med grove Varer og noget Alenkram, tillige og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, har taget Skade ved Ildebrand in A^o 1734 og saavidt vides udi temmelig god Stand.

Christen Pedersen Busk bruger ligeledes indenlands Handel med grove Varer og nogen Alenkram samt Øl- og Brændevinssalg og nogen Avling. Har taget stor Skade ved denne Bys store ulykkelige Ildebrand in A^o 1733 og saavidt vides ikkuns i temmelig Tilstand.

Jep Brevig har nogen liden uden- og indenlands Handel og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg har og taget stor Skade ved Ildebranden 1733 og saavidt vides udi temmelig Stand.

Peder Andersen Bergs Enke, Eleonore Grøn, bruger nogen Handel og Øl- og Brændevinssalg og saavidt vides udi temmelig god Stand.

Laust Nyeboe, en ung Mand, bruger nogen liden uden- og indenlands Handel, tillige nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, og saavidt vides udi nogenledes Stand.

2den Klasse, som er af ringere Tilstand:

Gustav Laurin har brugt en Del uden- og indenlands Handel, tillige og nogen Avling mens formedelst hans Kreditorer hannem har angrebet, nu udi slet Tilstand.

Michel Boesen bruger nogen liden Handel med grove Varer men formedelst hannem forhen overgangne Ilds-vaade ikkuns udi temmelig Tilstand.

Enevold Breinholt bruger nogen Handel paa Norge

med Kornvarer, bruger og nogen liden Handel med grove Varer, har og nogen liden Avling samt Øl- og Brændevinssalg. Har taget Skade ved Ildebranden in Ao 1734 og saavidt vides ikkuns derfor udi temmelig Stand.

Christian Wiinforlader, bruger nogen liden udenlands Handel og noget Øl- og Brændevinsudsalg, har taget stor Shade ved Ildebranden Ao 1734. Er udi slet Tilstand.

Samuel Schiøt har brugt forhen nogen liden Handel, har og nogen Avling, bruger nogen lidet Ølsalg, mens formedelst den ulykkelige Ildsvaade in Ao 1734 er geraaden udi slet Tilstand.

Melchior Christophersen har og ligeledes brugt nogen liden Handel, har og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, men formedelst den ulykkelige Ildsvaade in Ao 1734 geraadet udi slet Tilstand.

Morten Christensen Rind bruger nogen liden udenlands Handel, har taget stor Skade ved Ildebranden in Ao 1734. Er nu udi slet Tilstand.

Alexander Nyboe har brugt nogen liden indenlands Handel og har en Del Avling, mens formedelst den hannem overgangne Ildsvaade in Ao 1734 geraadet udi slet Tilstand.

Christian Bastrup bruger nogen liden Handel og har nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, tog stor Skade ved denne fattige Bys overgangne store Ildsvaade in Ao 1733 og af dets Aarsag udi temmelig slet Tilstand.

Christen Christensen bruger nogen liden Kræmmeri, har og nogen Avling. Tog Skade ved Ildebranden in Ao 1734 og siden udi temmelig Tilstand.

Olle Steensgaard, Ungkarl, nylig sat sig ned, bruger og nogen indenlands Handel, har og nogen Av-

ling samt Øl- og Brændevinssalg, og saavidt vides lever af Credit.

Matthis Brunow bruger nogen liden Handel, har og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg. Har taget stor Skade ved begge store Ildsvaader her i Byen, baade in A^o 1733 og 34, og af dets Aarsag udi slet Tilstand.

Jens Wang bruger nogen liden Handel, har og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, tog Skade ved Ildebranden in A^o 1733 og er nu udi temmelig slet Tilstand.

Christen Mortensen Nyboe, tilforn brugt indenlands Handel og Avling, mens formedelst tilfaldene Svagthed er nu udi slet Tilstand og bruger nu ganske intet.

Anders Nyboe bruger nogen liden Høkeri med Trævarer og Øl- og Brændevinssalg, har og nogen Avling. Sidder udi nogenledes Tilstand.

Hr. Leutnant Muus lever af Benaadningspenge og bruger dertil nogen liden Avl. Af temmelig Tilstand.

Anders Byegum bruger nogen liden Handel og saavidt vides udi nogenledes Tilstand.

Peder Sørensen Schandorph holdt tilforn nogen liden indenlands Handel, har endnu Avling og Øl- og Brændevinssalg, mens formedelst den store ulykkelige Ildsvaade in A^o 1733 tog stor Skade og befindes nu udi temmelig slet Tilstand.

Lauritz Bastrup, som formedelst den store Ildebrand in A^o 1733 er geraadet udi saa slet Tilstand, at han har været nøt til at fløtte fra Byen til Landet.

Niels Willadsen har brugt nogen liden Kiøbmandskab, mens nu intet har, og nogen Avling, er nu geraadet udi slet Tilstand formedelst denne Bys overgangne Ildsvaade in A^o 1733.

Peder Madsen Elbech bruger nogen liden Handel, har og nogen Avling samt Øl- og Brændevinssalg, har

taget stor Shade ved den ulykkelige Ildsvaade, som overgik denne fattige By in A^o 1733, og af dets Aarsag nu udi slet Tilstand.

3. Klasse, som er af ringere Vilkaar:

Peder Jensen Hvoslef, har tilforn brugt nogen liden Handel, mens nu formedelst den denne fattige By overgangne store ulykkelige Ildsvaade in A^o 1733 geraadet udi ganske slet og armelig Tilstand.

Peder Thomsen Reisig har tilforn boet her i Byen men formedelst den ulykkelige Ildsvaade, som overgik denne fattige By in A^o 1734, fløt her udenfor Byen til en hans Mølle hannem tilhørende; ejer derforuden nok en Mølle, kaldet *Wægen Mølle* og strax her ved Byen beliggende, tog ved samme Ildebrand stor Skade, er udi temmelig Tilstand, lever af forbem.te 2de Møllers Indkomme.

Christen Thomsen har nogen liden Kræmmeri, er ngift, tog og Skade ved Ildebrand in A^o 1733, lever af en liden Credit.

Peder Jørgensen Smit ligeledes nogen liden Kræmmeri tog og Skade ved Ildebrand in A^o 1733 og er nu udi slet Tilstand.

Christen Døes bruger ligeledes nogen liden Kræmmeri og nogen Avling. For nylig bygt paa et afbrændt Gaardsted og saavidt vides i Vidtløftighed og temmelig slet Tilstand.

Christen Hansen Kier, ugift, bruger ligeledes nogen liden Kræmmeri, er ikkun ung og lever af Credit.

Lars Knudsen, ugift, bruger ligeledes nogen liden Kræmmeri, er ung af ringe Vilkaar.

Jens Sørensen bruger og nogen liden Kræmmeri og af slet Tilstand,

Jens Peiter Jensen, ugift, bruger og nogen liden Kræmmeri, nylig begyndt, og lever af Credit.

Laurits Jensen bruger og nogen liden Kræmmeri og nogen Avling; af slet Tilstand.

Niels Boutrup, bruger og nogen liden Kræmmeri og nogen liden Avling; af slet Tilstand.

Anne Marie Toftum bruger og nogen liden Kræmmeri og nogen Øl- og Brændevinssalg, haver en Del Børn og af ringe Vilkaar.

Jens Hvidberg bruger og nogen liden Kræmmeri og nogen liden Avling; af slet Tilstand.

Jens Brøchner, bruger og nogen liden Kræmmeri og nogen Avling, holder og noget Øl- og Brændevinssalg, nylig sat sig ned; udi maadelig Tilstand.

Peder Tollund, ugift, bruger og nogen liden Kræmmeri, nylig taget for sig selv, tog og Skade ved Ildebrand in A^o 1734; af maadelig Tilstand.

Niels Nissum bruger en Fiskervogn og kører med paa Landet og deraf lever.

Niels Estvad (som foregaaende).

Gammel *Christen Ollesen* bruger noget lidet Kræmmeri; af slet Tilstand.

5te Klasse.

Jesper Knudsen lever af nogen Avling og noget Øl- og Brændevinssalg, tog stor Skade ved Ildebrand in A^o 1733, er nu udi maadelig Tilstand.

Christen Lassen Aakier lever af nogen Avling, tog stor Skade ved Ildebranden in A^o 1733, er nu udi slet Tilstand.

Hans Kier, tvende gamle Folk, har tilforn brugt noget borgerlig Næring, mens formedelst den store Ildebrand in A^o 1733 geraadet udi armelig Tilstand.

Sl. Peder Grøn af Feldings Enke *Johanne Sørensdaatter* lever af nogen liden Avling, tog stor Skade ved Ildebranden in A^o 1733 og er nu udi slet Tilstand.

6te Klasse. Haandværksfolk.

1. Guldsmedene.

Peder Rasmussen og *Johannes Lindskue* lever af deres Profession, har taget Skade ved begge Ildebrande, baade in Ao 1733 og 34, *Willads Lund* lever af sin Profession og har taget Skade ved Ildebranden in Ao 1733. Alle lever udi maadelig Stand.

2. Feldberederne:

Jens Hildebrand og *Jens Ollesen Hiern*, tog Skade ved Ildebrand in Ao 1733 og nu udi temmelig Stand.

Peder Ollesen Hiern, *Peder Rind* og *Hillebrand Jensen* ernærer sig af deres Haandværk og af maadelig Tilstand.

Laust Møller ernærer sig af sit Haandværk, tog Skade ved Ildebranden in Ao 1734, af slet Tilstand.

Jørgen Mathisen, *Christian Pichør*, *Kiel Rofnborg*, *Christen Rofnborg*, *Hans Feldbereder* og *Christen Pedersen* arbejder hos andre, af slet Tilsand.

3. Tømmermænd og Snedkere.

Bertel Løg, lever af sin Snedkerprofession, har og nogen liden Avling, er udi temmelig Stand.

Svend Jensen Damgaard, lever af Tømmermand- og Snedkerprofession, har og nogen liden Avling, tog stor Skade ved Ildebrand in Ao 1733, er nu udi temmelig Stand.

Rasmus Snedker, en gammel Mand, tog Skade ved Ildebrand in Ao 1733 og nu af slet Tilstand.

Søren Tømmermand lever af Tømmermand og Snedker Haandværk, af maadelig Tilstand.

Jacob Alstrup bruger noget Snedkerarbejde, 2de gamle Folk, af maadelig Tilstand.

Niels Rafn bruger baade Snedker og Tømmermands Haandværk, af maadelig slet Tilstand.

Jens Weigaard nylig kommen til Byen, bruger Snedkerhaandværk og af maadelig Tilstand.

Niels Ollesen Snedker bruger sin Snedkerhaandværk, af maadelig Tilstand.

Christen Borregaard lever af Snedkerhaandværk, af slet Tilstand.

Peder Pedersen Tømmermand, arbejder for andre, af slet Tilstand.

4. Kleinsmede og Grovsmede.

Hans Madsen Kleinsmed, lever af sit Haandværk, tog stor Skade ved Ildebrand in A^o 1733, og nu af slet Tilstand.

Niels Jørgensen Grovsmed og *Mads Jensen Grovsmed**).

5. Skomagere.

Poul Homborg og *Peder Madsen* ernærer sig af deres Haandværk, af god Tilstand.

Thomas Skree ernærer sig af sit Haandværk, nogen Avling, bruger noget Øl- og Brændevinssalg, tog stor Skade ved Ildebrand in A^o 1733 og nu af maadelig Tilstand.

Jens Juul, *Laust Nielsen*, *Simon Jonstrup* og *Peder Christensen* ernærer sig af deres Haandværk, i slet Tilstand.

Ovè Jensen, ernærer sig af sit Haandværk og nogen Avling; af maadelig Tilstand.

Jens Christian lever af sit Haandværk, brænder og Brændevin, af temmelig god Tilstand.

Søren Ølland lever af sit Haandværk, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733, af maadelig Tilstand.

*) Begge som foregaaende.

Niels Christensen Skomager, Christen Flønder og Andrras Ollesen lever af deres Haandværk, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733, af slet Tilstand.

Peder Neiling og Peder Davidsen ernærer sig af deres Haandværk, af maadelig Tilstand.

Johan Rasmussen Skomager, gammel, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733, bruger ikke hans Haandværk, af armelig Tilstand.

Jens Brøgger, ernærer sig af sit Haandværk, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733, af temmelig Tilstand.

Peder Madsen, ernærer sig af sit Haandværk, af temmelig god Tilstand.

Laust Nielsen, Simon Jonstrup og Peder Christensen ernærer sig af deres Haandværk, af slet Tilstand.

Peder Willerslef, ernærer sig af sit Haandværk og nogen liden Avling, af maadelig Tilstand.

Jacob Flønder arbejder noget lidet for sig self, af slet Tilstand.

Christen Mund arbejder for andre, af slet Tilstand.

Laust Kreiberg og Christian Hafn flikker gammelt Arbejde; af slet Tilstand.

Gammel *Anders Bertelsen*, gammel og affældig, bruger ikke Haandværket; af armelig Tilstand.

Ung *Christen Skree* arbejder for andre; af slet Tilstand.

6. Skræddere.

Christen Smahl har lært Skræder Haandværk, har nu en Tid lang været Betienter ved Porten, bruger noget lidet Avling; af slet Tilstand.

Graves Nielsen Skræder tog Skade ved Ildebrand in A^o 1734 er fløt fra Byen paa Landet, af maadelig Tilstand.

Michel Skræder, ernærer sig af sit Haandværk, har mange Børn; af maadelig Tilstand.

Christen Pedersen Skræder, tog Skade ved Ildebrand in A° 1733, ernærer sig af sit Haandværk og nu gammel; af slet Tilstand.

Christen Bramming Skræder og *Peiter N. Hollæinder* ernærer sig af deres Haandværk; af slet Tilstand.

Christopher Skræder, gammel og svag, kan ikke bruge sit Haandværk, har ikke andet at leve af end hans Kone sidder og væver; tog Skade ved Ildebrand in A° 1733 og af temmelig Tilstand.

Jacob Jensen ernærer sig af sit Haandværk, tog Skade ved Ildebranden in A° 1733; af maadelig Tilstand.

7. Murermestere.

Peder Alstrup ernærer sig af sit Haandværk; af maadelig Tilstand.

Ebe Jensen, gammel og affældig, bruger, saa vidt Kræfterne vil tilstede ham, Haandværk; af slet Tilstand.

Niels Johansen bruger baade Murmester- og Glarmesterhaandværk, tog Skade ved Ildebrand in A° 1733; af maadelig slet Tilstand.

Gl. *Jens Tvisbech*, gammel og affældig, bruger Haandværket saavidt Kræfterne vil tilstede. Er ved hans Svoiger Hildebrand Jensen og faar deres Ophold.

8. Handskemagere.

Morten Sørensen, lever af sit Haandværk, tog stor Skade ved Ildebrand in A° 1734. Af maadelig Tilstand.

Ung *Christen Wang* lever af hans Haandværk, bruger noget Øl- og Brændevinssalg, tog Skade ved Ildebrand in A° 1733; af maadelig Tilstand.

Jens Michelsen Krog, lever af sit Haandværk og Limsyderi; af maadelig Tilstand.

Jens Clansen, bruger nu Haandværket; af slet Tilstand.

Morten Nielsen Handskemager, arbeider hos andre; af slet Tilstand.

9. Hattemagere.

Frands Hattemager og *Casper Hattemager* lever af deres Haandværk, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1733; af slet Tilstand.

10de Klasse.

Niels Thøgersen Hvas, har lært Gartnerprofessionen, tog Skade ved Ildebrand in 1733, lever nu af det lidet, han forhen har fortient.

Hans Jørgen Bang, Bager, ernærer sig af sin Profession; af maadelig slet Tilstand.

Rasmus Sperling, Paryckmager, lever af sin Profession, tog Skade ved Ildebrand in A^o 1735, mens er tilfalden en Arvepart i Kiøbenhavn og noget med hans Kone og derfor nu udi temmelig god Tilstand.

Hans Jacobsen, Sadelmager, ernærer sig af sit Haandværk og nogen Avling, tog stor Skade ved Ildebrand in A^o 1733; udi slet Tilstand.

Jacob Farre, Sadelmagersvend, arbeider for Svend hos Sadelmagerne, af slet Tilstand.

Christen Møykier lever af Slagteri og noget Brændevinsbrænderi; af slet Tilstand.

Sl. Niels Glarmesters Enke, hvis Mand nu nylig er bortdød, tog Skade ved ulykkelig Ildebrand in A^o 1733, lever derfor nu ikkuns i slet Tilstand.

Sl. Mads Kræmmers Enke og Søn *Niels Madsen* er formedelst overgangne Ildsvaade 1733 geraadet i Armod og bruger intet noget Slags Næring.

Diderick Klock, Musicantsvend, lever af Profestion (!) og noget Notlearbeide; af temmelig slet Tilstand,

Sl. Olle Møllers Enke sidder og lever af nogen liden Handtering.

Anne Hvidberg, en fattig Enke, *Birthe Christensdatter* ligeledes. *Maren Wiim*, en gammel Pige, har tient i Holland, opholder sig af det, hun der har tient.

Endnu er her i Byen 2de Mænd, nemlig *Baltzar Deborthe*, lader sig bruge som Procurator, af slet Tilstand*). *Knud Nielsen Munch*, lader sig og bruge som Procurator, af slet Tilstand, har mange Børn.

Jep Ollesen, har været Betienter ved Porten, har taget Skade ved Ildebrand in Ao 1734.

11te Klasse.

Christen Kiøl, ugift, af maadelig Tilstand.

Peder Jensen, tagen Skade ved Ildebrand in Ao 1734, udi maadelig Tilstand.

Niels Davidsen, har og nogen liden Avling, ernærer sig af sine Hænders Arbeide, efter den Maade af maadelig Tilstand.

David Pærregaard, en gammel sengeliggende Mand, udi slet Tilstand.

Thøger Sørensen og *Knud Jegeberg* tog Skade ved Ildebrand in Ao 1733, udi slet Tilstand.

Bertel Meier, *Peder Christensen*, *Niels Nissum Stoer-*

*) Baltzar Pedersen de Borthe var 1726 Fuldmægtig paa Tvis-kloster og Lergrav, 1728 paa Pallisbjerg og Stenumgaard. Den 10/5 1737 befalede Amtmanden ham inden to Maaneder at rette for sig i en ham overgaaet Dom under Trusel af Bevillings Fortabelse. Denne Bevilling var ikke kongelig, men sandsynligvis meddelt ham af Amtmanden. Han synes imidlertid at have mistet den, thi i et Mandtal af 1743 for Holstebro anføres han som en „Lediggænger“, der intet ejede. Han døde d. 20/10 1749 paa Haubrogaard og det siges i Skiftet efter ham, at han havde boet i Holstebro som Købmand, men var bleven forarmet, søgte sit Brød hos Godtfolk og lod sig bruge som Procurator, opholdt sig mest hos Hr. Niels Colding i Aars, sidst hos Peder Snedker og døde paa et Besøg paa Haubrogaard.

gaard, Peder Wiim (ugift) og Anders Pransgaard (ugift) af maadelig Tilstand.

Morten Sivegaard, Niels Sivegaard, Jens Sivegaard, lille Christen Sadelmager, Lars Svensk, gl. Christen Stenbuch og Jens Bertelsen af slet Tilstand.

Niels Saustrup, har været Landsoldat.

FORTSATTE UDDRAG AF
FORHANDLINGS-PROTOKOLLEN
FOR LÆRERKONVENTER
I HJERM-GINDING HERREDER
SAMT BIOGRAFI AF NOGLE LÆRERE
VED J. P. HAAHR MADSEM

Naar der hermed fortsættes med Uddrag af den gamle Forhandlingsprotokol fra Lærerkonventerne, sker det i Haab om, at de maa kunne læses med Interesse af i alt Fald en Del af Aarborgens Læsere, og at de maa kunne give et nogenlunde klart Billede af de gamle Læreres Syn paa Undervisningens og Opdragelsens Omraader. — Det vil af det følgende fremgaa, at de gamle Lærere har været besjælet af Lyst og Energi til at virke til Gavn og Hjælp for den Befolkning, de var sat imellem, og at de, trods trange og beskedne ydre Kaar, holdt ud i Arbejdet og udviste en Pligtfølelse, der kan tjene som godt Eksempel for Nutidslærere. At de gamle i mangt og meget var Børn af deres Tid, er en Selvfølge, og at Undervisnings- og Opdragelsesmetoderne var en Del forskellige fra dem, der vandt Indgang i den efterfølgende Tid, skal ikke forringe deres Arbejdes Værdi, thi det viser sig, at flere af dem bliver mindet med Glæde og Tak af de Elever, der har været under deres Paavirkning. — Den forrige Afhandling om denne Sag, der fandt

Optagelse i Aarbogen 1917, sluttede omkring Aaret 1858; men der findes i Protokollen et Par Afhandlinger fra en tidligere Tid, og de fortjener at fremdrages, da de giver god Oplysning om, hvad der rørte og bevægede sig i de gamle Læreres Tanker. Protokollen melder følgende: „Ved et Skolekonvents-Møde i Holstebro Borgerskole d: 16. October 1848 fremkom Skolelærer Eising i Ølby med et Spørgsmaal: Hvorledes bør en Skolelærer forholde sig for at kunne vejlede Børnene til sand christelig Oplysning og tillige erhverve sig Børnenes og Forældrenes Agtelse og Kærlighed, hvilket Spørgsmaal han ønskede maatte blive besvaret af flere af Conventets Medlemmer.

Dette Spørgsmaal blev besvaret af tvende Skolelærere, nemlig af Skolelærer Holst i Naur og af Skolelærer Eising i Ølby. Skolelærer Holst besvarede Spørgsmaalet saaledes:

For at kunne virke og gavne med Held og Nytte i vort ansvarsfulde Kald og udbrede sand christelig Oplysning iblandt den os betroede Ungdom, hvorover vi skulle være som tro Hyrder, og ikke Lejesvende, er det en saare væsentlig Sag, at vi selv bestræbe os for at vorde sande Christne og i vort hele Levned og Vandel lægger det rette christlige Sindelag for Dagen. — Vor hele Stræben er jo fornemlig at bibringe Børnene Religionens vigtigste Sandheder, og at oplyse, formane og advare; men skal denne vor Gerning have den forønskede Virkning, maa vi ogsaa selv føre et Levned, der er overensstemmende med Lærdommen. — Det er derfor saare nødvendigt, at en Lærer, ej alene i Skolen, men ogsaa udenfor samme, foregaar sine Omværende med et godt Eksempel. Det er saare naturligt, at det slette Eksempel nedbryder Lærdommen, mens derimod det gode bestyrker samme. Den

Lærer, der vil formane til Dyder, som han ej selv har, og advare mod Laster, som han selv udøver, udretter ikke andet, end at han opvækker Spot og Foragt mod sig selv. — Men ogsaa stundom maa selv den nidkære Lærer ligesom føle sig nedbøjet og trykket ved at se sine Bestræbelser mislykket og ved at erfare, at hans Flid ej altid paaskønnes; thi nu og da gives der ofte Børn iblandt Almuen, som ikke er modtagelige for Undervisningen, ligesom der ogsaa gives Forældre, der ikke forstaar at skatte Lærdommens sande Værd. Dog under saadanne Omstændigheder arbejder alligevel den nidkære Lærer tro og redelig i sit ansvarsfulde Kald, med Øjne og Tanke stadig henvendt til Gud, og hans Løn skal visselig heller ikke udeblive. Han vil finde sin bedste Løn i en god Samvittighed, og i Bevidstheden om at have opfyldt sine Pligter. Naar den retskafne Fader og Moder betror sine kære Børn til Lærers Undervisning og Omhu, ser og erfarer, at han stedse behandler dem med Venlighed og Kærlighed, om han ogsaa stundom maa revse dem for deres Ulydighed og Efterladenhed, vil de vist heller ikke nægte ham den Agtelse og Kærlighed, han kan tilkomme. Har Læreren først vundet Forældrenes Yndest og Bifald, vil han ogsaa let kunne vinde Børnenes; thi det er vist ikke ualmindeligt, at Læreren ofte omtales hjemme i den huslige Kreds. Hører da Barnet sin Lærer omtalt som en redelig og nidkær Mand, der stedse bestræber sig for at oplyse det og vejlede det, til hvad der er nyttigt og godt, da vil dette have en saare gavnlig Indflydelse paa det barnlige Hjerte. — Forstaar Læreren at virke paa det barnlige Sindelag og at foredrage sine Lærdomme saaledes, at de kunne trænge ind i Børnenes Sjæle, da vil han ogsaa snart kunne vinde deres Agtelse, og de ville af Kærlighed villigen

lyde ham. Held den Lærer! der er saa lykkelig, at han kan virke til sine Foresattes og Undergivnes Tilfredshed, han vil ogsaa under Herrens Bistand se gode Frugter af sine Bestræbelser.“

„Naur Skole, d. 11. Nov. 1849.“

C. Holst.“

„Af Skolelærer Eising blev ovennævnte Spørgsmaal besvaret saaledes: Det er et gammelt Ordsprog: „En blind kan ikke lede en blind, thi de falde begge i Graven.“ Naar en Skolelærer skal oplyse og vejlede den unge paa Vejen til Dyd og Lyksalighed, da maa han selv være i Besiddelse af de dertil fornødne Kundskaber og besidde Duelighed til at meddele dem til andre. Vel har Regeringen sørget herfor ved at oprette flere Skolelærerseminarier i Landet, hvor Skolelærerne skulle undervises og dannes til at blive duelige til deres Kald, men Erfaringen har lært, at en Skolelærer behøver bestandig at udvide og forøge sine Kundskaber, hvis han skal vedblive at være duelig i sit Kald. Forstandens Oplysning er det første Skridt til Menneskets Lyksalighed baade for det nuværende og tilkommende Liv. Derfor maa det være en Skolelærers vigtigste Bestræbelse at samle sig Kundskaber og at gaa frem i Oplysningen, saavel i Livets Forhold i Almindelighed, som i at besidde Duelighed til sit Kalds Gerning i Særdeleshed. Religions-Kundskab er den vigtigste og gavnligste for Menneskets timelige, aandelige og evige Velfærd. — Derfor bør en Skolelærer især sørge for Religions-Kundskaber, saavel for sin egen Gavn, som for at kunne gavne den Ungdom, han heri skulde undervise, oplyse og vejlede. Ved idelig og rettelig Brug af Guds Ord, saavel i den hellige Skrift som i at læse saadanne Skrifter, som tjener til at oplyse, forklare og udvikle den hellige Skrifts Lærdomme,

og søge Omgang og Oplysninger hos saadanne Mænd, som forstaaer Guds Ord og har fattet Troen derpaa, vil han komme til sand christelig Oplysning, og ved Guds Naade kunde han derved opvække til at fatte Troen derpaa og blive lydige mod Guds Bud. Af denne Tro og Lydighed følger Kærlighed til Gud, os selv og vor Næste, hvilken er den bedste Bevæggrund til vore Handlinger eller Pligters Opfyldelse. En Skolelærer har et møjsommeligt Kald, og hans Flid og Arbejde mis kendes ofte, hans udvortes Kaar er undertiden tryk kende, hvilket alt letteligen kan friste ham til at tabe Lyst og Mod til sin Gerning, hvis han ikke har en indre Tilskyndelse til at røgte sit Kald; nemlig Tro og Tillid til Gud og Lyst til at gøre hans Villie. Men skal denne indre Tilskyndelse vedblive at være virksom for ham, da skal den ideligen styrkes ved Bøn til Gud fra hvem al Velsignelse kommer — formedelst Jesum Christum var Herre! — Thi han skal udvikle det gode hos os, det, som er behageligt for ham selv! Naar en Skole lærer skal virke med Held til den ham betroede Ung doms Oplysning, da skal han have en christen Kær lighed til den; men han skal ogsaa forstaa at gøre sig agtet og elsket af den, uden at tilsidesætte den Straf et eller andet Barn ved sit strafværdige Forhold i Skolen har fortjent. Børnene bør i Almindelighed be handles med Venlighed af Læreren, og han bør vogte sig for at blive gnaven, hvortil han letteligen fristes; thi ved en lille Ros udrettes mangen Gang mere, end ved mange onde Ord, ved hvilke han støder Børnene fra sig, og de tabe Lysten, som er nødvendig at vedligeholde hos Børnene. — Ligeledes bør Læreren, saavidt det er ham muligt, staa i god Forstaaelse med Forældrene og tale med dem om deres Børns Under visning, Opførsel og Fremgang, om deres Flid saavel

hjemme som i Skolen, derved kan ofte en Misforstaaelse undgaas, og en Fejl letteligen blive rettet; og han vil paa den Maade overbevise Forældrene om, at han mener det godt med deres Børn og ønsker at fremme deres Vel, og han vil, i det mindste hos retsindige Forældre, erhverve sig deres Agtelse og Kærlighed. Fremdeles bør Skolelæreren foregaa baade Børnene og ældre med godt Exempel baade i Skolen og uden for samme, saa at de Dyder, han fordrer, at Børnene skulle udøve, maa han ikke selv forsømme, og de Fejl, han vilde, de skulle aflægge eller vogte sig for, maa han ikke selv begaa. Det er vel noget, enhver Skolelærer ved, men det er af Vigtighed at paaminde sig selv derom, thi der lægges nøje Mærke, baade af Børnene og ældre, saavel til hans Ord som til hans Forhold; derfor bør en Skolelærer at vaage over sig selv for ikke at give Anstød i noget; men lige saavel ved sit Exempel som ved sin Undervisning søge at gavne, især den Ungdom, han skal undervise.

Det er et bekendt Ord: „Oplær den unge om sin Vej, som han skal gaa frem paa til Retskaffenhed og Dyd, og naar han bliver gammel, skal han ikke vige derfra“. Det er vist en for Gud behagelig Gerning at oplyse og vejlede den unge til Dyd og Lyksalighed, og det er ogsaa Lærerens og Forældres Pligter at arbejde i denne Retning. Men skal det tilsigtede Maal opnaas, da maa der først arbejdes paa Forstandens Oplysning hos Børnene; thi uden dette er intet at udrette hos dem. — Dette er vel Tilfældet ved enhver Undervisnings-Genstand i Skolen; men det er især af Vigtighed ved Religions-Undervisning. Det er derfor en Hovedregel for en Skolelærer, at hvad Børnene skulle lære heraf, maa forklares og tydeliggøres for dem, saa at de kunne fatte eller forstaa det. Naar

Børnene lærer noget, som de ikke forstaa, da er det for dem ikkun en tom Lyd, der gaar ind ad det ene Øre og ud af det andet, uden at virke paa Forstandens Oplysning eller Hjertets Dannelse og kan altsaa ikke siden have nogen Indflydelse paa deres Levnets Forbedring, eller give dem nogen Trøst eller Beroligelse i Livet. Ved Religionens Undervisning gives flere Maader at gaa frem paa for at oplyse Børnenes Forstand, saasom: ved Catechisationer, Lignelser, Exempler, Ordforklaringer, Fortællinger; men paa hvilken Maade man end gaar frem, bør man beflitte sig paa Korthed og Tydelighed; thi Børnene har ikke Stadighed til at holde Tankerne samlet ret længe og glemmer derfor letteligen det ene for det andet. — Man kan heller ikke noksom betænke, hvor ringe mange Børns Fatteevne ere, for at kunne nedlade sig til saa simple Forestillinger, som de kunne gøre sig; og hvor nødvendigt det er, at have nok af saadanne Exempler og Lignelser ved Haanden, som er passelig for deres Fatteevne, for ved Hjælp af samme at gøre dem een eller anden Sandhed klar og tydelig. Det historiske er i Almindelighed lettere for Børnene at lære, derfor er det unægtelig rigtigst, at Børnene lærer Bibelshistorie, førend man gaar videre med dem i Religions-Undervisning. Af Bibelhistorien fremvises mangfoldige nyttige Lærdomme og Religions-Sandheder; og da Historien selv er Kendsgerning derfor, saa fattes de lettest og huskes bedst af Børnene. Naar Børnene ere komne saa vidt, at de kunne forstaa, hvad man forklarer for dem enten af Bibelhistorien eller af Lærebogen, saa bør de i Begyndelsen have smaa Lektier for, og naar de have læst over paa samme til næste Dag, bør de atter spørges om sammes Indhold for at erfare, om de have husket samme og for end bedre at indprænte det lærte

baade i Forstanden og i Hukommelsen. Paa denne Maade ville de Børn med ringere Evner bedre kunne følge med de bedre, og dette bør en Skolelærer især være opmærksom paa. Men desuagtet bliver en Skolelærer ofte nødsaget til at gøre to Afdelinger i samme Klasse, for at de Børn med bedre Evner ikke skulle blive for meget sinket for de ringeres Skyld. Herved fremkommer rigtignok et forøget Arbejde for Læreren; men for at kunne gavne samtlige Børn i Klassen saa meget som muligt, bør han ikke undslaa sig for dette forøgede Arbejde. Det er desuden gavnligt oftere, efter nogen Tids Forløb, at repetere, hvad der er lært, hvorved Børnenes Forstand og Hukommelse meget kunde skærpes. — Naar en Lærer med Lyst og Flid vedbliver at gaa frem paa denne Maade, vilde han med Guds Hjælp snart erfare, at Børnene tiltage i Christendoms-Kundskaber og Oplysning, og Børnenes Fremgang vilde styrke Læreren Lyst og Flid til at fortsætte Arbejdet. — Men det er ikke nok, at Læreren kunde bringe Børnene dertil, at de kunne forstaa Christendommens almindelige Sandheder, og at de kunne erindre sig dem, men det kommer især an paa, om de ville gøre den rette Anvendelse deraf i Livet, om de ville blive lydige imod Guds Befalinger og vogte sig for Overtrædelser af Guds Bud. — Thi sand Christendom bestaar ikke i Kundskaber alene, men i Tro og Lydighed mod Guds Bud. — Derfor bør en Skolelærer bestræbe sig for at lægge Christendommens Sandheder Børnene saaledes paa Hjertet, at derved kunne opvækkes og bevares gode Følelser og Forsætter hos dem. Naar derfor en Religions-Sandhed er forklaret for Børnene, bør samme ved Formaning lægges Børnene paa Hjertet til Efterlevelse. Der gives mange Religions-Sandheder, som i den Henseende ville virke gavnlige paa Børnene, men jeg vil

ikkun her nævne enkelte af dem, f. Ex.: Guds store Kærlighed mod Menneskene ved Skabelsen, Opholdelsen og Bestyrelsen; ved hans store Foranstaltning til Menneskenes Frelse ved Christum; hvilken den store Naade er, Gud har bevist os ved den hellige Daab, og hvad vi deri have lovet ham; hvorledes Gud formedelst sin Langmodighed bærer over med vore Fejl og Skrøbeligheder for at lede os til Omvendelse og Tro; hvilken Trøst og Beroligelse der er i Bønnens Aand for den, som tror Herrens Ord og Forjættelser; hvorledes disse Velgerninger og flere skænkes os af Gud formedelst Jesum Christum vor Herre, som ej alene er vor Frelser og Lærer, men ogsaa vor Talsmand og Broder, der vil forene sig med os og styrke og berede vore Hjerter til at tro og lyde Gud. — Naar disse og flere Cristendommens Sandheder forklares for Børnene og lægges dem paa Hjertet, ledsaget med Formaninger, Paamindelser og Advarsler af en Lærer, som har Troen paa Guds Ord og har et christeligt og ydmygt Sind, saa tør vi haabe ved Guds Aand og naadige Bistand, at de ville opvække gode Følelser og Forsætter hos de unge og bære gode Frugter i deres Hjerter! Frugterne af Chrisendommens Kundskaber hører vel mere til Husstanden end til Skolen, og hvorfor Forældrene og Lærerne skulle virke i Forening for at fremme Børnenes sande Vel; men ogsaa i Skolen skulle Børnene vise Frugter af deres Kundskaber og af Læreren tilholdes at følge Guds Bud og afholdes fra det, som strider mod Guds Villie baade i Ord og Gerning. Læreren bør derfor lægge nøje Mærke til Børnenes Opførsel i Skolen for at forhindre, at de mere skødesløse ikke skulle ved Forargelser og Forførelser forlede de mere skikkelige til Usædelighed i Ord og Forhold, hvorfor Læreren skal advare, paaminde og formane, ja under-

tiden straffe for at forhindre det onde og fremme det gode, hvortil han underviste dem. Saaledes vil en Skolelærer altid have nok at undervise, formane og paa-minde Børnene om i Skolen, og hvis Herren arbejder med ham, skal hans Arbejde ikke være forgæves, men blive til Gavn og Glæde for Børnene, Forældrene og for ham selv og til Guds Velbehag! Gud give enhver Skolelærer Naade og Velsignelse dertil for Jesu Christi Skyld!

Ølby Skole, 24. Nov. 1849.

P. Eising.“

Det fremgaar klart af disse to Indlæg, hvilket Undervisningsfag, der den Gang blev anset som det første og vigtigste i Skolen. Det fremgaar tillige, at de to Lærere har haft Øje for to Ting, Læren og Livet, at de begge har været ældre og erfarne Mænd, da de besvarede Spørgsmaalet, saa der er maaske her fremsat Tanker, som adskillige Lærere i vor Tid kunne høre Udbytte af at faa Kendskab til.

Naar Religionsundervisningen havde en saa frem-skudt Plads, maa man dog ikke deraf forledes til at mene, at andre Skolefag blev forsømt eller ligegyldigt behandlede, for det var ikke Tilfældet, hvad Forhandlingsemnerne ved Lærermøderne viser. Indenadslæsning, Regning og Skrivning laa ogsaa de gamle, pligtopfyldende Lærere paa Sinde, og det var slet ikke noget lille Tal af Elever, der gik ud af Skolen den Gang med god Færdighed i nævnte Fag.

Ved et Conventsmøde, der blev afholdt „hos Lærer Bisgaard i Mejrup d. 3. August 1859, diskuteredes Spørgsmaalet om, hvorledes Børnene bedst holdes i Arbejde i Regnetimen, da Erfaring har lært, hvor vanskeligt det er at holde dem i Aktivitet særlig ved Tavle-regning, og Resultatet af Forhandlingerne herom blev,

at Børnene i nederste Klasse bør, saa snart de kunne læse 2 eller 3 Cifre, flittig øves i de 4 Specier i ubenævnte Tal, ej alene efter Tabellerne indenad og udenad, men i andre og større Tal indtil 100. Øvelse heri kan af Læreren foretages med flere Børn tilsammen paa samme Maade som Forstandsøvelse, hvorved flere Børn holdes i Virksomhed. Vil man lære Børnene at læse flere Talstørrelser, da er det en god Maade at skrive flere Summer af Tal paa den store Tavle og lade Børnene skiftevis læse dem, idet man forandrer Tallene efter Behag. Ligeledes er det en god Maade mundtlig at opgive forskellige Talstørrelser, hvilke Børnene hver for sig skriver paa deres Tavler, helst saaledes, at Tallene kunne sammenlægges, hvorved Tallenes Betydning efter deres Pladser indøves og læses af flere Børn. Vil man lære Børnene at kende Benævnelserne og deres Betydning, da kunne disse Øvelser foretages med smaa Børn paa engang ligesom ved Forstandsøvelser. Dersom Børnene i denne Klasse kunne komme saa vidt, at de paa Tavlen kunne begynde at regne de 4 Specier i ubenævnte og benævnte Tal, da ere Tabeller med trykte Opgaver fortrinlig at anbefale, hvorefter Børnene selv kunne opsætte deres Regnestykker. I øverste Klasse fortsættes flere af ovennævnte Øvelser, men med større Tal, baade i benævnte og ubenævnte Tal, ligesom Afbenyttelsen af ovennævnte trykte Opgaver, hvorefter Børnene selv skulle hitte paa at opsætte deres Regnestykker, meget er at anbefale for at holde Børnene i Virksomhed. — Desuagtet behøver mange af Børnene bestandig Oplysninger og Forklaringer angaaende Regningen, hvilket bekvemtest gives paa den store Tavle, saa hele Klassen ser derpaa. Men da Erfaring har lært, at Børnene, især med ringere Fattene, ikke fatter saadanne Forklaringer, i det mindste

ikke saaledes, at de kunne gøre Anvendelse deraf, saa er et bestandigt Tilsyn under deres Arbejde nødvendig, dels for at oplyse og forklare, dels for at tilskynde dem til Flid ved Opmuntringer, Paamindelser og Straffe. Men dette er næsten et uoverkommeligt Arbejde for en Lærer i en talrig Skole, og han behøver derfor Hjælp. I nederste Klasse har han vist Tilladelse til at benytte nogle af de flinkeste Børn til Hjælp, da den indbyrdes Undervisning ikke er forbuden. I øverste Klasse derimod kunde det maaske ikke kaldes lovmedholdelig; imidlertid vilde det ikke være vanskeligt at erholde denne Tilladelse fra Forældrenes Side, om en Lærer ønskede en saadan Hjælp og var overbevist om Nyttens deraf; hvor Læreren derimod selv kan overkomme Arbejdet er det naturligvis det bedste. Iøvrigt bemærkes, at den Skolelærer, der er nidkær i sit Kald, hvilket er Hovedsagen, vil finde paa flere Maader og paa flere Midler, hvorved han kan naa sin Hensigt med Børnenes Fremgang.“

P. Eising. N. C. Bisgaard. Th. Frølund. J. A. Dahl.
J. C. Schou. C. Holst. N. C. Gosvig.

Den anførte Forhandling er Vidnesbyrd om, at Færdighedsfagene blev ikke glemt, og naar det saa tillige kan oplyses, at Børnene ved Sammenkomsterne blev prøvet i Indenadslæsning, deres Skrivebøger eftersat, og enkelte Gange øvedes Geografiundervisning samt baade Tavle- og Hovedregning, er det formentlig Bevis nok for de gamle Læreres Interesse for alle almindelige Undervisningsfag i Skolen.

Lærer P. Eising blev valgt som Formand for Selskabet ved Mødet i Maabjerg Skole d. 30. Juli 1858, og Lærer Bisgaard i Mejrup blev valgt som Viceformand.

I Midten af 60erne kom flere yngre Lærere til Kredsen, og de indmeldte sig i Foreningen; det viste sig ved de senere Forhandlinger, at de var dygtige og interesserede Skolemænd med Lyst og Evne til at være med i Arbejdet for at højne Undervisningen paa flere Omraader. Det er kendeligt af Forhandlingsemnerne ved Møderne, at en ny Tid er inde, at ny Syner i Henseende til Undervisning og Opdragelse bryder frem. Efter den ulykkelige Krig i 64 kom der en forunderlig Løftelse over Befolkningen, en Iver for at finde sig selv, efter at faa Kræfter og Evner sat ind paa at finde Oprejsning efter det pinlige Nederlag, og i dette Arbejde var de Lærere med, som da stod i Manddommens fulde Kraft, og det skal fremhæves, at er det danske Folk gaaet frem i Oplysning og Kultur, har det faaet Interesse og Sans for aandelige Værdier, samtidig med at Dygtighed og Foretagsomhed paa materielle og praktiske Omraader er øget, skyldes det ikke mindst dette, at der rundt om i Landets Skoler har siddet Mænd, der trofast og udholdende Dag efter Dag har sat Kræfter og Evner ind paa at undervise og opildne den Ungdom, der var betroet dem, saa den kunde gaa ud i Livets Kamp med aabne Øjne og Øren og med Lyst og Ildhu tage en Livsgerning op. Men lad den gamle Protokol tale.

„Ved et Skolemøde den 11. August 1865 blev Skolelærer Schmidt i Fousing og Bransholm i Asp optagne som Medlemmer af Conventet. Det blev sat under Afstemning, om vore Skolemøder skulle vedblive i den Form som hidtil, at Børnene af den øverste Klasse skulle være til Stede ved Møderne eller ikke, men Flertallet af Forsamlingen ønskede helst, at Børnene skulde være til Stede ved Møderne. Men det blev vedtaget, at dersom een eller anden Lærer, hos hvem Mø-

det skal holdes, helst vilde være fri for Børnenes Nærværelse, det da skal være overladt til ham selv deri ganske at have sin egen Villie. Og naar Børnene ere til Stede ved Møderne, skal det være Læreren tilladt at prøve Børnene saa vel i Religion som i de øvrige Undervisnings-Genstande paa hvilken Maade, han selv finder for godt. — Dog skal det ogsaa være andre af de tilstedeværende Lærere tilladt at prøve Børnene ved Spørgsmaal, om de finde sig foranlediget dertil.“

Ved Mødet i Hjerm vestre Skole d. 12. Juni 1866 „forhandlede navnlig om Fremgangsmaaden ved Ret-skrivningen og ligeledes ved Regningen, og at Hovedregning og Tavleregning godt kan forenes. Fremdeles om Brugen af Balles og Balslev Lærebøger, og om de forskellige Bibelhistorier, som bruges i Skolerne. Endvidere om Udenadslæsning i Skolerne, som man mente ikke burde afskaffes, men en Hovedsag er det, at Børnene forstaa, hvad de læse, samt om Brugen af Tabellerne ved den indbyrdes Undervisning“.

I Meddelelsen om Mødet i Asp Skole hos Lærer Bransholm bemærkes, „at Børnene sang flere Sange efter de nyere Melodier, hvorefter de prøvedes i Indenadslæsning og i Religion, samt i Geografi og lidt Fædrelandshistorie og til sidst i Hovedregning. Skolen syntes i det hele at være i god Fremgang, især var een af Drengene udmærket i Regning.“

Efter at Arbejdet var endt i Skolen ved Sammenkomsten i Gimsing Skole d. 14. Juli 1867, anvendtes Eftermiddagen til Forhandling om, hvad der hører til Skolefaget. „Dernæst blev det vedtaget, at enhver af Conventets Medlemmer skulde tænke over paa, hvilken Fremgangsmaade der kunde være den bedste for at lære Børnene Dansk eller Retskrivning samt at opsætte

deres egne Tanker paa Papiret, og da fremkomme med deres Forslag i den Henseende i næste Møde, hvor de da skulde diskuteres.“ — „Sang skulde indøves, og Lærerne skulde i den Henseende gøre sig Umage.“

Lærer Hansen, Sir, og Seminarist Thomsen, Sophienlund, bleve optagne som Conventets Medlemmer ved dette Møde.“

Da Dansk er det vigtigste og tillige vanskeligste Fag i Børneskolen i vor Tid, er det interessant at se, hvorledes den Tids Lærere mente Undervisningen bedst fremmet i det Fag, og Resultatet af deres Overvejelser skal derfor gengives udførligt efter Protokollen.

„Aar 1867 d. 3. Oktbr. blev afholdt Skolemøde i Fousing Skole, hvor Conventets 10 Medlemmer vare til Stede. Det i forrige Møde fremkomne Spørgsmaal, hvorledes man i en Almueskole bedst kan lære Børnene Retskrivning og at fremsætte deres egne Tanker paa Papiret, blev taget under Forhandling, og Resultatet blev omtrent saaledes: Ved en god Øvelse baade i Inden- og Udenadsstavning lægges den første Grund til Retskrivning og ligesaa til en god Læsning. Men denne Stavning bør ej alene foretages med smaa Børn, men den bør fortsættes af og til især i nederste Klasse. Den er ogsaa gavnlig i øverste. Naar Børnene ere komne saa vidt, at de har nogenlunde Øvelse i at skrive Sammenskrift, kan man give dem en Bog i Haanden og lade dem afskrive nogle Stykker paa Tavlen, men de bør efterses og rettes, idet man henviser dem til Bogen. — Naar denne Øvelse en Tid er bleven fortsat, lader man dem skrive efter Diktat og ligesaa vel Skilletegningene som Ordene. Paa denne Tid begynder man at tale med Børnene om Ordklasserne og lære dem at kende de vigtigste deraf, nemlig Hovedord eller Gen-

standsord, Gerningsord eller Udtalelsesord, Beskaffenhedsord eller Tillægsord samt deres Betydning og Kendemærke. — Hvad der saaledes er skrevet efter Diktat bør rettes, og Grunden dertil anføres. Alle de øvrige Ord kan man for det første kalde Smaaord, Biord eller Omstændighedsord.

Ved at rette det skrevne kunde Fremgangsmaaden være forskellig. Een god Maade er det at skrive en Streg under enhver Fejl, der er begaaet, og derefter lade Børnene selv finde Fejlene, og de ville paa den Maade selv finde mange, men skal saa naturligvis eftertes af Læreren og fuldstændiggøres. De større og fremmelige Børn kunne godt bruges til at rette de mindres Fejl, hvilket kan være nødvendigt i en talrig Skole, og denne Forretning er en god Spore for dem til at gøre større Fremgang i Retskrivning. At skrive efter Diktat sker vist i Almindelighed paa Tavlen, men kunne ogsaa af de fremmeligste Børn skrives paa Papiret. — Skulle Børnene afskrive noget efter Diktat, som de siden skulle gøre Anvendelse af, f. Ex.: Skudsmaal, Kvittringer, Regninger, Klager til Forligelseskommision, Breve til forskellige Personer o. s. v., da er det vist rettest at lade dem afskrive det paa Tavlen, og efter at det er rettet af Læreren, indføres i deres Retskrivningsbog.

Efter de forskellige Udtalelser, som fremkom i Forsamlingen, gives flere Fremgangsmaader at lære Børnene Retskrivning paa, og deriblandt synes den at være ret god: at Læreren skriver en Del Ord paa den store Tavle, som ere fulde af Fejl, og lade Børnene rette dem, og da begyndes først med de ringere Børn og endes med de større. Fremdeles vilde det være gavnligt at lære Børnene nogle Retskrivningsregler, hvoraf man har flere. F. Ex.: Ordene skrives saaledes som

de rigtigen udtales. Afledsord beholde de samme Bogstaver som deres Stammeord har. De Gerningsord, som have D og G i den nærværende Tid, beholde dette D og G i de andre Tider, endskøndt de i Udtalen ej høres og desuden mange flere, som Lærerne jo ere bekendte med. Ved at skrive Stykker op paa den store Tavle, hvori disse Retskrivningsregler er overtraadte og lade Børnene opsøge Fejlene, idet man henviser dem til Reglerne, er en nyttig Øvelse. Efter at Læreren paa ovenanførte Maader, men ogsaa paa andre, efter hvers egen Godtbefindende, har øvet Børnene i Retskrivning, skulle de begynde at opsætte deres egne Tanker, hvilket vist bedst begyndes med paa Tavlen, men siden paa Papiret.

Efter fleres Udtalelser i Forsamlingen kunde dermed begyndes paa forskellige Maader; men den letteste og bekvemmeste Maade for Børnene synes at være: at Læreren opgiver dem et Ord, f. Ex. et Hovedord, et Gerningsord eller et Beskaffenhedsord og lade Barnet føje enkelte Ord til og deraf danne en kort Sætning. Disse smaa eller korte Sætninger ville Børnene snart lære at udvide ved at føje flere Ord til og gøre Sætningen større og tillige at skrive flere smaa Sætninger om den samme Genstand. Her er god Lejlighed til at gøre Børnene bekendt med flere Ordklasser, saasom Stedord, Bindeord, Forholdsord o. s. v. Efter nogen Øvelse heri giver man Børnene lette Opgaver at besvare, f. Ex. om Nyttens af Husdyrene, Hesten, Koen, Faaret o. s. v., om Nyttens og Skaden af Vandet, Ilden, Vinden ect. Fremdeles kunne Børnene begynde, især de bedre begavede, at fortælle Begivenheder af det daglige Liv, som de have hørt af andre eller selv været Vidner til; at fortælle Indhold af en Historie som fortælles for dem, eller som de selv have læst, hvorved

de tilholdtes, saavidt muligt, at bruge deres egne Ord; endvidere at beskrive enkelte Genstande og navnlig over Landenes Beskaffenhed, som de ved Undervisning i Geografien har lært at kende; at skrive Breve til Forældre eller Søkende, naar de er fraværende, samt at besvare Breve fra dem eller fra andre, som de have modtaget. Vistnok gives endnu flere Maader at gaa frem paa ved denne Undervisnings-Genstand, hvilken den tænksomme Lærer let selv vil finde paa. Saaledes er det en nyttig Øvelse ved Indenadlæsning af og til at lade Børnene analysere (opløse) især smaa Sætninger og dermed gøre Børnene bekendte med Ordenes Forhold og Forbindelse til hverandre, samt hvad der er den virkende Genstand i Sætningen, eller hvem der virkes paa enten til Gavn eller til Skade. Efter Bestemmelse i forrige Møde blev det vedtaget at øve Børnene i nogle Fædrelandssange. Hr. Lærer Schmidt i Fousing holdt et kort Foredrag om Nyttens af at have fornøden Kundskab om de giftige og ikke giftige Planter og Dyr.“

P. Eising. C. Holst. H. J. Hansen. N. P. Bransholm.
 N. Chr. Gosvig. V. Schmidt. J. A. Dahl.
 J. C. Schou. N. C. Bisgaard. I. H. Højbjerg.
 A. P. Thomsen.

Ved Skolemødet i Sir Skole d. 29. Maj 1868 blev adskillige Spørgsmaal drøftede, hvoraf skal nævnes det om Religionsundervisningen. „Der blev af enkelte udtalt, at det maaske ikke var af Vejen, om Præsten paatog sig den dogmatiske Del af Undervisningen i Religion med Skolebørnene, og at Undervisningen i Bibelhistorie og tildels i Kirkehistorie blev overladt til Læreren; som Følge heraf skulde Konfirmationsalderen forlænges ud over den nu gældende. Endvidere holdt Lærer Hansen-Sir et Foredrag om Nyttens af at holde Aftenskole for

den voksende Ungdom. Dertil blev ytret, at Hensigten var meget god og fortjente ubetinget Anerkendelse. Da Koventets Medlemmer bestaar mest af ældre Mænd, og enkelte af dem havde forhen gjort Forsøg paa at holde Aftenskole, blev der ytret, at slige Aftenskoler paa Landet vanskelig kunde holde sig. Imidlertid blev det sagt, at unge Lærere bedst kunne gøre Forsøg dermed; men da Sagen ikke kom til nogen endelig Afgørelse, vilde der i næste Møde kunne tales videre om den Sag." Forhandlingen herom fortsattes saa i Mødet, der blev afholdt i Maabjerg Skole den 2. Oktbr. 1868, og af denne fremgik efter fleres Udtalelser, at Aftenskolen vilde bedst kunne finde Anvendelse i flere større Byer, hvor unge Mennesker letteligen kunne samles. Fremdeles vil sammes lykkelige Udfald meget bero paa den Mands Dygtighed, som vil paatage sig at holde Aftenskole. I adspredte og langt fraliggende Byer, Huse og Gaarde vilde en Aftenskole derimod vanskelig kunde finde Sted til nogen sand Nytte, da de søgende have alt for langt at gaa."

Af Forhandlingsemnerne, der drøftedes i Vejrum Skole d. 26. Maj 1869, kan anføres, „at Skolelærer Schmidt efter Anmodning holdt et Foredrag over Geologien, eller Jordskorpens oprindelige Dannelse, hvilket gav Anledning til en længere Samtale derom. Ligeledes holdt Hr. Hansen-Sir et Foredrag om, hvorvidt Staten maatte være berettiget til at mulkttere Forældrene, som forsømme at lade deres Børn søge hen til Skolen, paa Grund af, at Tvang og Frihed ikke godt harmonere sammen. Flertallet af Forsamlingen var af den Mening, at Staten vel havde Ret dertil, for at den opvoksende Slægt ved gavnlige og tilbørlige Undervisning vilde derved blive desto nyttigere og gavnligere Borgere for Staten; men hvilke Tvangsmidler, der kunne være de gavnligste og

mest passende, derom var Meningerne delte; dog antog de fleste, at Udelukkelse fra visse Rettigheder f. Ex. ikke at være valgberettiget eller valgbar til Rigsdagen, eller ikke maatte vælges til Sogneraadsmlem o. s. v. ikke vare passende Tvangsmidler.“

13. Oktbr. 1869 afholdtes Lærermøde i Naur Skole, „hvor Hr. Hansen, Sir, holdt et Foredrag over et Afsnit af Kirkehistorien, nemlig: fra Jerusalems Ødelæggelse til Constantin den Store selv antog Kristendommen, hvorpaa man hørte med Fornøjelse.“ „1870 d. 6. Oktbr. afholdtes et Skolemøde i Ølby Skole, hvor Lærer Bransholm gav en Florklaring over Decimalbrøker, som han forhen havde lovet, og ved Mødet hos Lærer Schou i Hjerm vestre Skole 1871 d. 31. Maj, holdt Skolelærer Hansen-Sir et Foredrag over et i forrige Møde opgivet Thema: Den nordiske Gudelære og om sammes Anvendelse i Almueskolerne. Med Interesse hørte man Foredraget, og det gav derefter Anledning til en længere Diskussion, og saavel heri som i Dagens øvrige Forhandlinger deltog Hr. Pastor Repsdorph med varm Interesse, og man havde vistnok Grund til at være særdeles vel tilfreds med hans Nærværelse. Under Diskussionen over det hørte Foredrag syntes man at komme til det Resultat, — at ihvorvel den omhandlede Lære kan være ganske interessant for mange — mente man dog, at der ikke burde lægges synderlig Vind paa dennes Anvendelse i Almueskolen. — Derefter blev der af et Medlem rettet det Spørgsmaal til Forsamlingen: Hvor vidt Sporskrift kunde være hensigtsmæssig at anvende i Skolen? — Methoden var kun lidt kendt af de fleste; — men der formentes dog af nogle, at den med Nytte kunde anvendes for de fleste Begyndere. Hr. Lærer Schmidt i Fousing holdt derefter et Foredrag over „Naturhistoriens Anvendelse i Skolen.“ Denne Videnskabs

Nytte og Interesse erkendtes meget godt under den derpaa fulgte Diskussion, og hvor Læreren følte sig kaldet dertil, vilde det være særdeles godt nu og da at føre Barnets Tanke hen paa den det omgivende levende og livløse Natur, gøre det bekendt med Naturens Love og Indretninger m. m., og deri at se og beundre Skaberen ubegribelige Storhed.“ — Ved Mødet i Ølby Skole d. 6. Oktbr. 1870 blev Lærer P. Jørgensen, Maabjerg, optagen i Foreningen, og ved Mødet i Asp d. 3. Oktober 1871 blev der foretaget Valg af en Bestyrelse. Gamle Lærer og Dbmd. Eising frabad sig Genvalg og herom meldes saaledes: „Den gode, gamle Eising talte ogsaa om at trække sig tilbage (som Medlem af Foreningen), da han nu var entlediget fra sit Embede; men lovede dog — naar hans Helbred tillod det — at overvære Foreningens Møder, — hvilket den meget gerne ønskede.*)“ — Hans Eftermand i sit Embede, Lærer M. Agger, blev optaget i Foreningen i samme Møde, og Lærer Nissen i Hjerm lovede i næste Møde at holde Foredrag om Jesus som Sædemand. Fra Mødet i Sir Skole d. 12. Oktober 1872 skal meddeles følgende: „Efter at nogle udvalgte Sange var sungne, holdt Lærer Nissen det i forrige Møde lovede Foredrag over Themaet: „Jesus som Sædemand.“ Det hørte blev derefter taget frem og diskuteret, og et Par Sange afsungne, hvorefter der holdtes Middagspavse. Da man efter denne atter forsamledes paa Skolen, glædede Lærer Hansen Forsamlingen med et interessant Foredrag ledsaget af Experimenter, dels over et Afsnit i Fysikken, omhandlende Elektriciteten, dels over Læren om Grundstofferne og deres vigtigere og almindeligst optrædende Forbindelser. Med Hensyn til det første foreviste han et galvanisk

*) Eising blev ved Mødet i Gimsing Skole d. 12. Juni optagen som „Æresmedlem“ af Konventet.

Batteri og viste dets Anvendelse ved Telegrafindretningen, hvilket tydeliggjordes ved et lille telegrafisk Apparat, endvidere gjorde han Forsøg med en lille Induktionsmaskine, og de tilstedeværende modtog alle Stød af Induktionsstrømmen. Til Forklaring over Grundstofferne og deres Forbindelse foretoges Ilt- og Brintudviklinger; derefter Forsøg med Knaldluft og andre Forbrændinger i ren Ilt, saasom: Jern, Fosfor og Svovl. Ligeledes vistes en Forbrænding af Magnium og den derved saa stærke Lysudvikling (Magniumlyset). Og endvidere gav han en Forklaring over Grundstoffernes Hovedforbindelse i Syrer og Baser og derfor Forbindelse til Salte. For dette, med mere, som Hr. Hansen gav til Bedste for os, som Frugt af sit chemiske Studium, være han meget takket; thi det var vistnok for os alle en meget behagelig Nydelse.“

1873 d. 6. Juni var Foreningens Medlemmer samlede i Fousing Skole. „Uden særlig Indledning af nogen, kom der uvilkaarlig en religiøs Samtale i Gang, hvori de fleste Medlemmer deltog, og drejede sig i Særdeleshed om Loven og Evangelium og om sammes Brug eller Anvendelse i Forening. Samtalen blev hørt og ført med Liv og Interesse og medtog derfor nogen Tid; men tjente vistnok til gensidig Belærelse og Opbyggelse. Lærer Jørgensen, Maabjerg, gav derefter et Referat af Skolesagens Skæbne i sidste Rigsdagssamling, hvilket gav Anledning til en længere Diskussion, — og man fandt ikke lidet at ønske forandret ved Ministeriets Forslag — ligesom ogsaa ved Udvalgets Betænkning, — der fremkom lige før Rigsdagens Slutning.

I næste Møde, d. 4. Oktober 1873, „holdt Lærer Jørgensen Foredrag over Emnet: Om Undervisningen i Lærebog og Bibelhistorie skulde gives særskilt eller i Forening?“ Dette Foredrag blev nu vistnok hørt med

almen Interesse, og derpaa fulgte en længere Samtale og forskellige Meningsytringer i denne Sag. Dog gjorde det sig vistnok gældende, at Bibelhistorien først maatte fortælles af Læreren og derefter gennnemgaas med Børnene. Senere tages fat paa Lærebogen og Bibelhistorien, som Børnene nu kende, bruges samtidig som Eksempelbog.“

1874 d. 14. Oktober var der Møde i Naur Skole, hvor „Lærer Jørgensen i Maabjerg holdt et Foredrag over et selvvalgt Thema: Hørelsen, hvilket foranledigede en længere Samtale og Drøftelse, og hvori Stedets Præst, Hr. Pastor Petersen, der var til Stede, tog med tilsyneladende Interesse en ret virksom Del, vistnok til Glæde for os alle.“

Tredie Pinsedag, den 6. Juni 1876, holdtes Møde i Hjerm vestre Skole hos Lærer Skov. Han indledede en Forhandling om Talemaaden: „Lad os nu være Mennesker.“ „Han anførte jevnt og sandt mange Eksempler paa store og ædle Mænd, navnlig Luther, at ved enhver god Tankes Undfangelse, saavel i folkelig som i christelig Retning, skulde man sige til sig selv: Lad os nu være Mennesker og søge at føre disse gode Tanker ud i Livet til egen og Medmenneskers virkelige Velsignelse. Altsaa er Hovedsummen af Talemaaden, lad os nu være gode, kærlige, behjælpomme Mennesker mod hverandre indbyrdes og troende Kristne, tilidsfulde Guds Børn. Man samtalede om det hørte, som var lig en Genklang i alles Hjerter, skønt man ogsaa indsaa, at Talemaaden, hvor god den end er, kunde blive brugt som Skalkeskjul af den vantro og uomvendte som et Værn imod kærlig Formaning og Advarsel. Dernæst udvalgtes 3 af Selskabets Medlemmer til at forfatte Udkast til en Ansøgning til Undervisnings-Ministeren om, at enhver fast ansat Lærer i en Hoved-

skole maatte tilstaa fuld Løn, som Anordningen af 1814 bestemmer, samt at se at vinde Tilslutning til Ansøgningen blandt Amtets Lærere. Til dette Hver udvalgte Jørgensen, Hansen-Sir og Bransholm.“ Det blev bestemt ved Mødet i Fousing d. 25. Maj 1877, at der skulde rettes Henvendelse til d'Hr. Lærere Thyregod og Sauter og P. A. Holm om at komme til Stede ved et Møde i Struer med Lærere og andre Skolevenner for at forevise Skolemateriel og holde Foredrag derover. Lærer Jørgensen, Hansen og Bransholm valgtes til Indbydere. Et Foredrag om Dannelse, der blev holdt af Hansen-Sir d. 18. Oktbr. 1877, gengives i Protokollen saaledes:

„Naar der skulde være Tale om Dannelse, sagde han, saa maatte et saadant Begreb tages i sin bedste og videste Betydning. Nogen kaldte det Dannelse at være, som man kalder sleben, fin, forstaa at sno sig mellem andre Folk, i det hele at være noget fornemmere end den jevne Almue; men dette var langt fra Dannelse i sin ædle Fylde og Omfang. Andre forstod ved Dannelse at forberede sig til en Livsstilling som f. Ex. til et Embede eller Haandværk; men dette var lige saa lidt Dannelse som det foregaaende, der begge ej berørte den ædlere og bedre Del i og af det hele Menneske. Nej, der inde i Hjertedybet skulde Dannelsen have sin Anvendelse og Virksomhed, altsaa Hjertedannelsen var Hovedsagen, thi i Hjertet er Kærlighedens Sæde, og Kærligheden er fra Gud, og den bedste Dannelse er altsaa et kærligt Hjerte, som er Dannelsens Grundvold og Kærne; og saa i Forening med denne vilde han gerne anbefale de to først nævnte som gode Hjælpe-midler til et sundt og lykkeligt Menneskeliv.“ Dette Foredrag, der udvikledes langt fyldigere og klarere end her i kort Udtog gengivet, hørtes med Opmærksomhed

og Glæde, og ved kærlig Samtale derom, blev det som et klart Syn: „Man skulde danne sig til det, som Gud havde til Øjemed ved vor Skabelse, og det er det evige Liv.“

„1878 d. 13. Juni var der Møde i Gimsing Skole, hvor Hr. Lærer P. Mikkelsen, Vejrum, blev optagen som Medlem i Foreningen, og han lovede ved næste Møde at holde et belærende Foredrag om Sangundervisningen.“ Lærer Th. Sidelmann, Naur, har underskrevet Forhandlingen, der er anført under d. 3. Juni 1879, og ved Mødet i Naur Skole d. 28. Maj 1880 holdt han et indledende Foredrag om Pogeskole, i hvilket han klarede sit Syn paa denne Sag meget skønt og udførligt. Han havde nemlig tidligere ment, at disse Pogeskoler vare til stor Lettelse og Hjælp for Læreren, saa Børnene ej skulle komme saa uvidende og uforberedte, som ellers fra mange Steder, ja næsten fra de fleste hidtil for en Del det almindelige. Han havde imidlertid med Aarene ved en omhyggelig Overvejelse af denne vigtige Sag faaet et andet Syn derpaa end tidligere; det stod nemlig nu for ham, som at Forældrene ej burde skyde denne de smaa Børns Undervisning, denne ømme Hjertegerning, fra sig, men selv øve denne, hvorved de ville komme til at skatte Undervisning og Oplysning højere, at omfatte dette og Børnene selv med en inderlig Kærlighed, og at faa et klarere Syn for Lærergerningens skønne, men besværlige og vanskelige Udøvelse, hvorved deres Dom om Skolelæreren meget oftere kunde vorde mildere. Det var saa koldt at vise en Livsgerning fra sig ved blot at sige: „Jeg kan betale derfor.“ Derimod var det saa tilgiveligt, ja kønt, om Forældrene tog en Kvinde til Hjælp ved denne Gerning enten hjemme i Huset, eller ogsaa et Par Naboer kunne enes derom, da denne Hjertegerning alligevel ikke gik Forældrene saadan af

Syne som ved at sende de smaa hen i en Pogeskole. Under Samtalen herom var man fuldstændig enig med Taleren om det rigtige og skønne deri og ønskede hjerteligt, at det saadan maatte være.“

Ved Mødet i Maabjerg Skole d. 22. Maj 1885 indledede „Bisgaard og Sidelmann en Forhandling om Forstaaelse af de tvende Led i vor tredie Trosartikkel: Den hellige almindelige Kirke og de helliges Samfund. Indlederne gjorde begge gældende, at de tvende Led var to selvstændige Led; den første er mere omfattende end den sidste.

Til den hellige almindelige Kirke hører alle de døbte, alle de, som ved Daaben er gaaede igennem Døren til Guds Rige, selv om de end for Øjeblikket er uden for Samfundet med Gud, naar dog Gud Fader ikke har lukket Døren for dem, og der endnu hos dem er en Rest af Gudsbilledet, som gør det muligt for dem at frelses.

Ved de helliges Samfund maa derimod forstaas de virkelig levende Kristne, de, der staar i Pagten og Samfundet med Gud. De ere hellige af Guds Naade formedelst Troen paa Jesus Kristus og Helliggørelsen ved den Helligaand. De helliges Samfund har alt til fælles, deler alt med hverandre, er „fælles oin hans Liv og Fred, Lys og Kraft og Herlighed.“ Og som der er et helligt Samfund paa Jorden, er der et helligt Samfund i Himlen, de, der er komne hjem til Herren; mellem de hell. Samfund paa Jorden og de hell. Samf. i Himlen er der ogsaa Forening og Fællesskab, og det Liv, som vi har levet i de helliges Samfund paa Jorden, skal vi fortsætte i de hell. Samfund i Himlen, kun langt fyldigere og dejligere end her. — „Det er den samme Menighed, „Helgen her og Helgen hisset er i samme Menighed; den er kun adskilt ved Graven.

„Graven er midt i Gudshaven“. De fleste Medlemmer deltog i den derpaa følgende længere Diskussion, og man var alle enige om den udtalte Opfattelse af de tvende Troesled, ligesom man alle var glade ved den livlige Samtale, der bidrog ikke lidet til at klare Forstaelsen af Troens Ord og virkelig var til Opbyggelse for os alle.“

„1887 d. 15. Juni holdtes Lærermøde hos Sidelmann i Naur. Sidelmann holdt et længere Foredrag om Hindringerne for Skoleundervisningen. Han udviklede, at Skolen havde Støtte fra mange Hjem, hvilket man med Taknemlighed maatte paaskønne; men ogsaa mange Forældre var ligegyldige overfor Skolen og dens Gerning; mange Børn forsømme Skolen meget, og disse Forsømmelser ere særlig uheldige for Skolen. Mange Skoler have kun daarlige eller i alt Fald alt for faa Lærermidler. Det slette Vejr og daarlige Føre afholder ofte Børnene fra at søge Skolen, og mange Forældre opdrage deres Børn for blødagtige til at trodse lidt daarligt Vejr og slette Veje. Klasseinddelingen er ogsaa en stor Hindring for Undervisningens Fremme, idet der haves alt for forskellige Børn i samme Klasse. Ligeledes ansaa han det for meget uheldigt, at Børnene gik 2 Vintre til Konfirmationsforberedelse, hvilket mange Steder var Tilfældet, idet de derved forsømte Skolen meget. Ogsaa Børnegudstjenesterne ansaa Taleren for en Hindring for Skolen, saaledes som den saakaldte Søndagsskole de allerfleste Steder blev ledet; man havde ofte hverken Forstand til eller Greb paa at tale til Børnene, hvilke man ofte i Søndagsskolerne forkvaklede. Naar Skolen uagtet alle disse Hindringer dog bragte Børnene til det Standpunkt i Kundskab og Modenhed, som Skolen virkelig naaede, da maatte det betragtes som store Ting og maatte være Vidnesbyrd om, at Læ-

terne virkelig arbejdede med Troskab og Nidkærhed i deres Gerning, naar Hensyn tages til de mange Skoleforsømmelser, var det i Virkeligheden en kort Tid, man havde Børnene i Skolen, de fik næppe mere end 2 Aars Skolegang.

Dette Foredrag gav Anledning til en meget livlig Diskussion. Hansen, Sir, og Jørgensen, Maabjerg, ankede over Loven af 1814, der tog Ansvarret fra Forældrene. Madsen, Mejrup, anbefalede at opfordre Forældrene til at besøge Skolen, hvilket ogsaa alle ansaa for heldigt, om dette kunde naas. Efter yderligere Samtale om Sagen udtalte man sig ogsaa for Ønskeligheden af at faa Forældrene til at møde ved vore smaa Lærermøder, da dette kunde bidrage til at give disse Interesse for Skolen og dens Gerning og knytte Skolen og Hjemmet nærmere til hinanden.“

Endnu skal meddeles Indholdet af et Foredrag, som Lærer Jørgensen holdt i Maabjerg Skole den 19. November 1890. Emnet var „Barnets første Undervisning“. „Han udtalte, at han dermed mente Undervisningen i „Troskyldighedsalderen“ fra dets 4. til dets 8. eller 9. Aar, en Undervisning, der altsaa vedkom baade Hjemmet og Skolen. Han udviklede, hvorledes Barnet lærer i Hjemmet dels ved Efterligning dels ved Erfaring og ved ligefrem Undervisning. De gamle nedarvede Forestillinger om den første Undervisning i Form og Indhold holdt sig for en stor Del endnu, idet mange Forældre benyttede den mekaniske Undervisningsmaade efter en daarlig ABC og ligeledes tog galt fat paa de øvrige Lærefag; dette maa Lærerne se at rette, navnlig ved Samtale med Forældre og ved at meddele dem, hvorledes de skal drive en frugtbarere Undervisning med deres Børn. Den gamle Undervisning gik ud fra, at Barnet inden dets 14. Aar skulde have en saa stor Sum

af Kundskaber, at det dermed kunde hjælpe sig for hele Livet, og kunde Barnet ikke modtage Kundskaberne med Forstanden og Følelsen, maatte disse optages af Hukommelsen.

Jørgensen kritiserede denne Undervisningsmaade og paaviste, hvorledes man skulde tage Undervisningen med Smaabørn. Han hævdede, at *Undervisningen skal være opdragende*. Alle Sjælens Evner skal udvikles ved Undervisningen. Forældrene skulde lære at opdrage Børnenes Sanser, hvilket nærmere udvikledes. Han paapegede, at der i alle Hjem gives Lejlighed til at undervise Børn, naar blot Forældrene har Syn derfor. Det gælder om at svare paa Børnenes Spørgsmaal, at samtale med dem, fortælle for dem, tage dem med ud i Marken, til Byen o. s. v. og hjælpe dem til at se og høre alt, hvad de kan modtage gennem disse Sanser.

Skolens første Undervisning skulde slutte sig til Hjemmets Undervisning, saa det blev ikke en fremmed Verden, Barnet kom ind i, naar det kom i Skolen.

Der er imidlertid den store Skavank ved vore Skoler, at vi ikke har Smaaskoler, men maa have Smaabørn sammen med Børn paa 10 Aar. Dette er Skolens store Brøst, og man maa derfor arbejde hen til at faa Smaaskoler oprettede og Klasserne tvedelte.

Han sluttede med at anbefale Anskuelsesundervisning brugt saa meget som muligt og omtalte, hvor vanskeligt det var at undervise Smaabørn paa den rette Maade.

Efter Foredraget fulgte en livlig Diskussion; man var i det hele enig med Jørgensen. Sidelmann havde dog lidt Betænkelighed ved Oprettelsen af mange Smaaskoler, da Forældrene havde en Pligt til selv at undervise deres Børn, og slige Skoler vilde efter hans Mening borttage Forældrenes Ansvar i denne Henseende. En Tredeling af Skolens Klasser ansaas for meget ønskeligt."

Hermed skal der saa sluttes, og forhaabentlig vil disse Uddrag være Vidnesbyrd om, at naar Lærerne samledes, saa var det for at drøfte Skolens Anliggender, for at de kunde give hverandre gode Raad og Vink til at faa Undervisningen fremmet paa bedste Maade, saa den kunde blive til Nytte og Glæde for Børnene og i dem faa vækket Lysten til at samle yderligere Kundskaber og til at bruge Evnerne og Kræfterne til Fremme for de Sager, der tjener til Samfundets Gavn og Lykke.

BIOGRAFISKE OPLYSNINGER OM ENKELTE AF DE I AFHANDLINGEN NÆVNTE LÆRERE.

I

Hr. Landstingsmand P. Ejsing har venligst affattet og tilsendt mig følgende fyldige og velskrevne Oplysninger om sin Bedstefader Lærer P. Eising i Ølby, og de lyder saaledes:

„Peter Christensen er født i Østergaard i Ejsing Sogn d. 13. Marts 1791. Hans Fader hed Christen Pedersen og hans Moder Ane. — Der var 5 Børn: 1. Anders Christensen (Nedergård), 2. Ane, gift med Jens Elbrønd, 3. Peter (senere Lærer Ejsing), 4. Mette, gift med Smeden Jens, 5. Peder, der fik Gården Østergaard, som blev i Slægtens Eje til vore Dage.

Peter kom først i Murerlære, men havde Lyst til at lære noget og til Lærergerningen og kom derfor på Seminariet i Borris 1813*).

Borris Seminarium var kendt som et godt Seminarium, og de Elever, der udgik derfra, var meget efterspurgt. Da Bedstefader skulde have sin ældste Søn, min Fader, paa et Seminarium, sendte han ham ikke til nærmeste, men til det, han mente var bedre, nem-

*) Om Borris Seminariums Historie se Hardsyssels Aarborg 1909.

lig Jælling. 1815 dimmitteredes han og blev så Lærer i Handbjerg, til han i 1818 blev Lærer og Kirkesanger i Ølby v. Struer. Kirkesangerembedet omfattede vistnok ogsaa Fovsing og Asp, der hørte til Ølby Præstembede.

Sammen med sit Embede gav han Undervisning på en større Gård, Qvistgård, i Nabosognet. Her blev han kendt med Husjomfruen Frederikke Helene Marie Schwartz, en Datter af Distriktschirurg Schwartz i Nykøbing Mors en stridbar men dygtig Mand, om hvem der fortælles ikke saa lidt. Hun var født 1790, de blev gift 1823 og levede sammen i 47 År, til hun døde d. 29. April 1870. Han var Lærer i Ølby i 53 År til 1. April 1871. Han døde 11. Novbr. 1872.

I „Hardsyssels Aarbog“ 1917 S. 136 omtales en Lærer P. Møller — han var Svoger til Eising, idet han blev gift med Ellen Margrete Schwartz.

Paa Seminariet i Borris tog Bedstefader Navnet Eising efter Fødesognet — der var to af Navnet P. Christensen, og Forstanderen henstillede, at en i det mindste tog et andet Navn.

Der var Kraft og stærk Vilje til at holde ud — vel ogsaa Angst for at være arbejdsløs — hos Bedstefader, ellers havde han nok ikke holdt ud til han blev 80 År gammel. — Han var godt lidt og værdsattes af Kredsen, han levede i gennem saa mange År. Han var en dygtig Lærer og en dygtig Landmand, hvad godt kunde forenes — han dyrkede f. Ex. Raps, som gav en god Indtægt. Landbruget gav ham en god Indtægt, og det var nødvendig, da Pengelønnen ikke var stor. Han var en stiltfærdig Mand, der ikke talte meget, heller ikke i Hjemmet. Den Tids Opdragelse var jo streng, og den Tids Pædagogik fordrede flittig Brug af Riset i Skolen. Men han brugte vist ikke Riset så særlig me-

get, han behøvede det næppe — hans Væremaade indbød ikke Børnene til Uro.

I 1 $\frac{1}{2}$ År, fra 7 $\frac{1}{2}$ til 9 År, var jeg i Huset hos ham og Bedstemoder — jeg mindedes kun en Gang, at Spanskrøret kom frem, og da kom det endda ikke i Brug — nå, jeg blev vel ogsaa forkælet af Bedsteforældrene — Bedsteforældrene skal jo være for overbærende overfor Børnebørnene.

Det var ikke en af vor Tids moderne Skolebygninger, de boede i. En lille lav Skolestue, dog med Vinduer mod Syd, toppede Brosten i Gangen, Lergulv i Gæstekammeret og to ikke store Stuer, hvoraf den ene endda var Sovekammer.

Skolen lå tæt ved Kirken — en Dam lå lige Østen for. Skolen lå med Gavlen ud til Vejen — langs med Vejen gik et meget højt Dige, der sluttede til Stuehusets nordre Side — det nåede helt op til Tagskægget — det luede godt for Vestenvinden, og der var en god Have Østen for Diget; langs med Diget gik en lukket Nøddegang. Der var en ret god og stor Jordlod til Skolen, så Bedstefader havde to gode Heste, saa han var godt kjørende.

Befolkningen kom ret tit til Lærerens for at søge Råd og Hjælp. Men det var nok Bedstemoder, der havde lettest ved at yde Hjælp — hun var livlig og havde et godt Hjertelag overfor dem, der trængte til Hjælp. Når Folk søgte om Hjælp, og han ikke altid var rask til Svar, så kunde hun godt sige: „Jo, vi kan godt hjælpe“, og så skete det. Hun var Lægedatter og var villig til at yde Lægehjælp, og der var mange, der kom til hende om Hjælp. Særlig var hendes Plastre kendt for deres lægende Kraft.

Det var vel nærmest i Rationalismens Tid, han begyndte sin Skolegerning og øvede sin første Mand-

domsgerning, men det var alligevel et Hjem, hvor Guds frygt var til Huse. Hans Religionsundervisning var efter Balles Lærebog, den skulde læres udenad. Regning og Skrivning lagde han megen Vægt på og fik ogsaa gode Frugter af sin Undervisning.

Min Faders Håndskrift lignede hans, og min ligner igen Faders — kun at jeg bruger „latinske“ Bogstaver, og de brugte „danske“.

Han var en pligtopfyldende Mand — jeg mindes, at han, da han var over 70 År, endnu gik med Drenge ned til en Arm af Limfjorden for at bade, og der var ca. $\frac{1}{2}$ Mil derned.

Med Beboerne og Børnene gik det godt gennem de mange År — derimod var der en Tid et ret spændt Forhold mellem ham og Præsten, Pastor Bluhme, saa spændt, at Præsten kunde *kjøre* til Annexet, men Degnen, Bedstefader, der skulde lede Sangen samme Sted, maatte *gå*. Hvad der var dem imellem, ved jeg ikke — de har vel været „hårde Halse“ begge to.

Stor Selskabelighed førtes ikke i Lærerboiigen. Jeg husker dog en Gang, at der var flere fremmede til Stede, og de var i den fine Stue. Jeg er tilbøjelig til at tro, at det var et „Degnekonvent“ — det var pænere Mennesker med hvidt om Halsen, og de røg Cigar, hvad jo ikke var almindeligt den Gang. Jeg husker det tydeligt, for jeg skulde prøve at ryge Stumperne og blev syg deraf. (!)

At Bedstefader var stilfærdig og tavs betød ingenlunde, at hans Tankeliv var gaaet i Staa. Vi har endnu liggende af hans Breve, hvor Kærlighed til og Om sorgen for hans Børn træder stærkt frem. Og Hustruen omtalte han så kjønt — hun fortjente det sikkert — men det vidner ogsaa om hans eget Hjertelag. Han skriver saaledes til min Fader: „Din Moders Helbred

vedbliver, Gud ske Lov! at være ret godt, men hun har et nedtrykt Sind over de mange fattiges og sørgendes Kår, hvoraf der findes så mange i dette År, hvilket især er en Følge af den dårlige Avl" (efter det tørre År 1868). Andres Bekymringer tyngede hende, men ogsaa ham, selv om han ikke siger det direkte. At hun øvede en stor og god Indflydelse med sit livlige Sind på den stillfærdige Mand er sikkert nok.

Om hans Stilling blandt Egnens Lærere giver Konventbogen tydelig Vidnesbyrd. Lærer Bisgaard i Mejrup siger ved hans Død: „den elskelige heden-gangne, min kæ-re Embedsbroder“.

Lærer P. Eising, Ølby pr. Struer.

Mit Indtryk af Bedstefader er da dette: En høj, bred Mand med kraftige Træk, selv på de gamle Dage en Mand med stærkt udpræget Pligtfølelse — da hans Hustru døde, måtte han opgive Skolen — det var heller ikke for tidlig — en dygtig Mand i sin Skole og sit Jordbrug, en Mand af gammeldags Støbning og Gudsfrygt, og som på de gamle Dage så mildt til

Børnebørnene og gjerne fulgte dem. Han vilde f. Ex. gjerne overbevise sig om, at jeg, der havde begyndt på at forberede mig til Seminariet, også gjorde noget ved det. „Som man ældes, så arges man“, siger Ordsproget — jeg tror snarere, det var omvendt med Bedstefader — han blev mildere med Årene, og han havde sine Åndsevner og sine Interesser i god Behold til det sidste.

Efter at han havde taget sin Afsked, opholdt han sig mest hos Sønnen Hans, der ejede en Gård, „Dalgård“ i Navr Sogn, vel mest for at understøtte ham med Pensionen. Hans'es Kår var ikke synderlig gode.

I Holstebro Avis stod ved hans Død følgende;

„Peter Eising (født d. 13. Marts 1791, død d. 11. Novbr. 1872). I Går jordfæstedes på Ølby Kirkegård Støvet af den brave og dygtige Skolelærer og Kirkesanger Peter Eising ved Siden af hans forud heden-gangne Hustru. Et stort Følge dels af Sognet, dels udensogns fra fulgte ham til Graven og vidnede, med hvilken Kjærlighed og Tillid hans Sognebørn hængte ved ham. Eising er født i Østergård i Eising af Gård-folk, Kristen Pedersen og Hustru Ane Petersen. Et indre Kald drev ham til Borris, hvorfra han i 1815 udgik som Seminarist. Efter i 3 År at have virket som Lærer i Handbjerg blev han 1818 kaldet som Lærer og Kirkesanger i Ølby og Asp Sogne. Her virkede han i 53 År indtil 1. April 1871, da han paa Grund af Alderdom og Svaghed bad sig fritaget for Embedets Arbejde og Byrder. I et 47aarigt Ægteskab (fra 1823 til 29. April 1870) med Frederikke Helene Marie Schwartz af Nykøbing på Mors, avlede han 4 Sønner, af hvilke de 3 var samlede om hans Båre, men den fjerde som Løjtnant faldt i Kampen ved Dybbøl d. 18. April 1864. Vor bedagede Ven hensov efter et kort Sygeleje i Navr,

Dalgård, hos en af sine Sønner. Som Eising var hædret af sine Omgivelser og af sin Stand, saaledes var han påskønnet af sin Konge med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Fred med Hædersmandens Minde“!

Endvidere stod følgende „Digt“ velmenende, men ikke synderlig poetisk.

„Minde om Dannebrogsmænd, pensioneret Skolelærer og Kirkesanger P. Eising død 11. Novbr. 1872.

Saa er de svundne, de 7 Gange 10,
og langt flere til.
Det dådrige Liv nu alt er forbi
med sit Suk og Smil;
Nu lukt er hans Øje
For Jordlivets Møje
Et lysere Hjem han vist nu lever i.

Han var i henfarne Dage en Mand,
En Lærer så god;
Og Børnenes gode Ven var han forsand,
Naar blandt dem han stod.
Han Sæden udstroede
Til åndelig Føde,
Enliver var ej Sædemand dygtig som han.

Og elsket og æret var han overalt,
Han var det og værd;
Han Broder, ja Fader ret ofte blev kaldt
Af Lærerne hver.
I Troen han hvilte,
Mens Årene ilte,
Den Tro, hvori alle Guds Børn er kaldt.“

Om Lærer Eisings Børn meddeles:

Christen Sofus Eising f. 13. Septbr, 1842, d. 2. Decbr. 1882. Anton Emanuel Lodberg Eising, f. 12. Marts 1826, d. 18. April 1864. Hans Sillentz Eising, f. 6. Novbr. 1827, d. 11. April 1909. Frederik Peter, f. 1. Oktbr. 1829, d. 19. Oktbr. 1917.

1. Christen blev Seminarist fra Jelling, var Lærer i

9 År, hvorefter han overtog Hustruens Fødegaard i Jelling. Han var Sognefoged, Sogneraadsformand, Skattekommissær, Kirkeværge, i Skolekommissionen, Leder af Vejle Amts yngre Brandforsikring m. m. (!) Han havde 6 Børn, hvoraf de 3 overlevede ham: Peter, der overtog Gården og Bestillingen ved Vejle A. yngre Brandf., Jørgen, der havde en Gård i Hvam, Borbjerg Sogn, og Frederik, der havde en Gård i Grejs.

2. Lodberg læste til Teolog — han gik frivillig med i Krigen 1848 og blev Løjtnant. Han vilde derefter have læst videre, men da han blev forflyttet til Kiel, opgav han Læsningen og vedblev at være Officer. I 1864 blev han Kompagnichef, blev såret på Dybbøl og døde nogle Dage efter af sine Sår. Han ligger begravet på Als.

3. Hans havde først Gården i Navr, siden en Gård i Bøgild, Borbjerg. — Hans Børn: Lodberg har en Gård paa Holstebro Mark, Sofie, gift i Næstved, Johannes (død) var Skræder i Holstebro, Peter har en Ejendom i Tvis.

4. Peter *), Købmand i Holstebro, ejede senere Gården „Store Hajslund“ i Borbjerg — solgte denne og boede forskellige Steder — døde i København. Hans Børn: Peter, Postmester i Ringe, og Frederik, Apoteker i Hvidbjerg, Thy, men bor nu i Århus.“

II

Lærer og Kirkesanger *Peder Jørgensen*, Maabjerg, var født d. den 1ste April 1839 og Søn af Gaardejer og Sognefoged Jørgen Thomsen og Hustru Maren Melchiorsdatter i Gadbjerg Sogn ved Vejle. Efter sin Konfirmation var han beskæftiget dels ved Landvæsen

*) Det var ham, der oprettede et Legat for Læreres trængende Efterladte i Hjerm-Ginding Herreder.

og dels ved Murerarbejde, men hans Hu stod til at blive Lærer, og derfor kom han i 1858 paa Jelling Seminarium, hvorfra han tog Examen i 1861. Samme Aar blev han ansat som Lærer og Kirkesanger i Torsted, og her holdt han Bryllup med sin trolovede, Madsine Christensen, født 1832 i Jelling.

Efter ca. 1½ Aars Ophold i Torsted søgte han Lærer- og Kirkesangerembedet i Brejning. Han fik Embedet og virkede her fra 1862 til 1870.

Hans egentlige Manddomsgerning udøvede han i Maabjerg v. Holstebro, hvortil han kom i 1870, og hvor han forblev indtil 31. Decbr. 1903, da han tog sin Afsked paa Grund af Tunghørighed. Hans Virksomhed her strakte sig altsaa over et Tidsrum af 33 Aar. I Maabjerg lod han opføre et Hus, hvor han og Hustru flyttede ind, da de forlod Skolen, og hvor de opholdt sig en kortere Tid, men solgte saa Huset og flyttede til Holstebro, hvor de købte en Ejendom og boede der indtil han døde 16. Decbr. 1914, næsten 80 Aar gl. Hans alderstegne Hustru overlever ham og bor endnu i Ejendommen. Hun er „rask og rørig trods hendes 86 Aar“, meddeles der.

Deres to Døtre sidder i gode Stillinger i Holstebro.

Dette er i Korthed Opridset af Lærer Jørgensens Familieforhold.

Hans Virksomhed som Lærer og Borger i Samfundet skal det følgende vise. Det skal da først betones, at han var en dygtig og samvittighedsfuld Lærer, en stor Børneven og i Besiddelse af en lykkelig Evne til at gøre sig afholdt af Børnene og ligeledes af Forældrene. Han var agtet og afholdt i sit Sogn paa Grund af sin venlige Optræden og paa Grund af sit villige Sindelag til at yde Hjælp og Trøst for dem, der søgte ham.

Det er tidt blevet fremhævet — og med Rette — at de Lærere, der udgik fra Jelling Seminarium i Forstander Svendsens Tid, var i Besiddelse af baade Lyst og Ildhu til at faa noget udrettet i Skolen, at faa Børnene bibragt de fornødne Kundskaber, men frem for alt at faa dem til at elske alt ædelt og godt i Mennelevet, at give dem Idealer, der var værd at kæmpe for.

Lærer Jørgensen var en af disse; jeg har fra flere af hans gamle Elever hørt Udtryk for deres Taknemmelighed mod ham som Lærer. Han glemte heller ikke at besøge dem, der var syge og lidende eller blot ramt af Sorg. Ogsaa i den Retning har jeg hørt taknemmelige Udtalelser fra ikke faa. Men ikke alene i Skolen var han en interesseret Mand, ogsaa uden for denne var han levende med i Sognets Anliggender, hvilket blandt andet viste sig deri, at Beboerne valgte ham ind i Sogneraadet, hvilket Hverv han beklædte i 18 Aar og deraf de 17 som Raadets Formand.

Han var en djærv Taler, maaske til sine Tider noget hvas i Replikkerne, naar det politiske drøftedes. Han var fra sin Ungdom ikke saa lidt af en Politiker, og naar jeg drager til Minde de Gange, jeg hørte ham deltage i politiske Forhandlinger, ser jeg saa tydeligt den undersætsige, bredskuldrede Mand, der med Liv og Lune fremsatte sine Anskuelser, søgende at træffe Modstanderne paa deres svageste Punkter.

Bange var han ikke. I Provisorietiden blev Lærerne jo pyntet med en Mundkurv, de maatte ikke opponere mod det daværende Regimente; Lærer Jørgensen gik frejdigt løs med sine Angreb paa „Provisoristerne“, trods Mundkurven, men han forstod paa snild Maade at forme sine Ord saaledes, at han ikke kunde angribes i Henhold til Mundkurvcirkulæret.

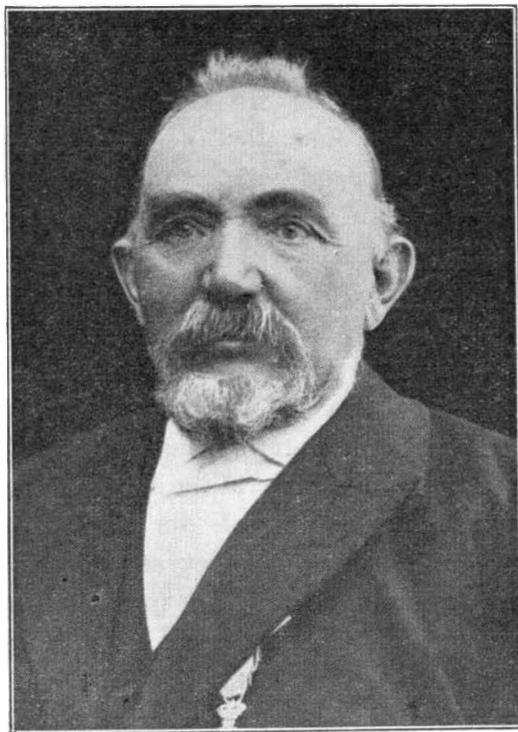
Ogsaa ved andre Lejligheder kunde han opildne en

Forsamling. Jeg husker saaledes ved en Grundlovsfest i Holstebro, at han skulde tale for Fædrelandet og Friheden. Den første Taler skulde tale for Kongen; men ligesom han havde begyndt, glemte han, hvad han vilde sige, og saa sagde han halvhøjt: „Det er da ogsaa forskrækkeligt, jeg kunde det saa godt hjemmel!“ Naa, han fik sig da samlet sammen til med faa Ord at udbringe et Leve for Kongen.

Dereftertraadte Jørgensen frem, og med Kraft og Vælde begyndte han: „Vaarens Budskab flyver over Lande, Himlens Fugle juble det i Sky“ o. s. v., og saa holdt han en Tale for Friheden og med det samme for det

danske Land og Folk, at Forsamlingen blev revet med, hvad der kunde høres paa det dundrende Hurra, der lød, da han sluttede. „Det er da en Pokkers Karl, den Maabjerg Degn“, udrød en Tilhører, da Talen var endt.

1892 valgtes han til Rigsdagsmand for Svendborg Amts 3die Valgkreds. I denne Stilling blev han til 1898,

Lærer P. Jørgensen, Maabjerg.

da han paa Grund af den før nævnte Tunghørighed maatte nedlægge Hvervet.

I 1904 d. 2. Maj udnævntes han til Dannebrogsmænd, hvilken Ære han vist ikke havde drømt om i Kamp-tiderne at skulle blive tildelt.

Han var Redaktør af „Holstebro Folkeblad“ fra 1873 til 77, ejede selv Bladet i 1876—77, men solgte det saa. — Om hans Virksomhed som Redaktør skrives ved Meddelelsen om hans Død i „Holstebro Dagblad“: „Der siges ikke for meget, naar der gøres gældende, at han indlagde sig stor Fortjeneste ved det Oplysningsarbejde, han udfoldede gennem sine politiske Artikler i sit Blad.“

Han var Medstifter af „Holstebro Landmandsbank“ i 1887, Formand i Bankraadet og senere Meddirektør fra 1887 til 1909. I sine sidste Aar var han beskæftiget dels som Kasserer for „Trasbjerg Teglværk“, dels med „Tyendespareforeningen“.

Det fremgaar heraf, at Lærer Jørgensen var en virksom og flittig Mand, der satte Evner og Kræfter ind paa de Steder, han blev sat til at virke. Ved vore Lærersammenkomster var han et skattet Medlem, dels indledede han Spørgsmaal, som skulde drøftes, og dels gav han gode Bidrag under Diskussionen. Han var Formand i flere Aar for den Lærerforening, der er omtalt i nærværende Uddrag af Forhandlingsprotokol-len, ligesom han ogsaa i flere Aar var Kredsformand for 81de Kreds af Danmarks Lærerforening (den nuværende 104de Kreds).

Verdenskrigens Udbrud og 3 Dattersønners Indkaldelse til Sikringsstyrken gjorde et meget stærkt Indtryk paa den gamle Mand, der tydeligt kunde huske Krigene i 1848 og 64. Dette spillede en stor Rolle i hans Tanker de sidste Dage.

Hvis han havde oplevet den glædelige Begivenhed, der nu er i Færd med at ske, at Sønderjylland atter bliver forenet med Moderlandet, vilde han have glædet sig inderligt derover; det skulde ikke forundes ham, men vi, som kendte ham, vil bevare Mindet om ham og hans Virksomhed med Glæde og Taknemmelighed.

III

Hans Jørgen Hansen-Sir er født i Broager i Sønderjylland den 12. Juli 1843. Omkring ved Attenaarsalderen kom han paa Blaagaard Seminarium, hvor den kendte J. T. A. Tang var Forstander. Tang havde en lykkelig Evne til at finde gode Lærere til at lede Undervisningen. — Det var Mænd, der formaaede at sætte Præg paa de unge, at vække dem op til aandelig Selvstændighed, at give dem gode Kundskaber, saa de kunde gaa godt rustede ud til Livsgerningen i Skolen og med Lyst og Varme tage sig af Børnene og den Kreds, hvor de fik Ansættelse.

Blandt Lærere, der virkede paa Seminariet skal nævnes afdøde Biskop Rørdam, Jakob Chr. Lindberg (Oversætter af Bibelen), Jens Nørregaard (senere Højskoleforstander i Testrup) og dennes Medarbejder ved Højskolen Chr. Baagø. Det var jo Mænd, hvis Navne senere hen fik en god Klang ud over Landet, og man kan godt forstaa, at den Ungdom, der kom ind under saadanne Mænds Paavirkning, maatte faa Evnerne sat i Bevægelse og Sansen vækket for alt menneskeligt godt og ædelt. Det er en Selvfølge, at ikke alle Elever naaede lige vidt eller kunde virke lige kraftigt, hvor de kom, men som Helhed kan det siges, at Blaagaard Seminarium hvert Aar udsendte en Flok unge Lærere, der var besjælet af Villie til at højne Undervis-

ningen i Skolen, at indføre ny Synsmaader paa Undervisningens og Opdragelsens Omraade samt være med i, hvad der kunde tjene til Befolkningens Udvikling i god og gavnlig Retning.

At Lærer Hansen-Sir har været en af de Blaagaards Seminarister, der baade vilde og kunde bruge sine Evner i den angivne Retning, skulde det efterfølgende bære Vidne om.

Han tog Lærereksamen 1863 med 1ste Karakter. Embedet ved Sir Skole var ved den Tid blevet ledigt, og da Enkedronning Caroline Amalie havde Kaldsret til dette, henvendte hun sig til Forstander Tang, om han ikke kunde give Anvisning paa og anbefale en dygtig Seminarist, der kunde ansættes ved Sir Skole. Tang gav saa Anvisning paa Hansen og gav ham et godt og varmt Vidnesbyrd, saa Enkedronningen kaldede den unge 20aarige Mand til fremtidig at være Skolelærer og Kirkesanger i Sir v. Holstebro. Han maatte naturligvis op til Enkedronningen og aflægge Tak for Kaldelsen.

En Middagsstund i Juni Maaned 1863 kom en høj, rank Mand ind til en Gaardejer i Sir og spurgte om Vej til Skolen. Det var Lærer Hansen, der nu vilde tiltræde Embedet. Lønnen, som var tillagt dette, var 333 Rdl. (666 Kr.). Det var altsaa ikke nogen straalende Stilling i økonomisk Henseende, der ventede den unge Mand, men han var frejdig og glad, optagen af Tanken om at faa Evnerne taget i Brug, at faa sit ideale Syn omsat i Virkelighed.

Han fik en lang Arbejdstid i Sir, hele 50 Aar, og det skal siges, at kun de færreste har opnaaet at se saa gode Frugter af deres Arbejde som han, og det kan ikke være andet end til Glæde og Opmuntring for ham nu paa de gamle Dage. Det er kendeligt

baade i Sir og udenfor dette Sogns Grænser. Hans Undervisning i Skolen var præget af Klarhed og Varme. Sir Skole stod som en af de bedste. Jeg har ikke selv haft Lejlighed til at overvære hans Undervisning, men jeg har hørt mange af hans Elever, der nu er graanedede Mænd og Kvinder, udtale deres Glæde og Taknemmelighed for Dagene, de sad paa Bænken i Sir Skole, og som „Gerningen priser Mesteren“, er det Eleverne, der priser Læreren.

Jeg mindes, at da jeg som ung Mand i 1883 overtog Embedet ved Mejrup Hovedskole efter gamle Lærer Bisgaard, og jeg spurgte ham ud om Omegnens Lærere, udtalte han: „Den dygtigste af Lærerne her er Hansen i Sir, og saa er han tillige en saare elskelig og behagelig Mand, som Du vil blive glad ved at stifte Bekendtskab med.“

Første Gang, jeg saa ham, var ved et Vennemøde i Holstebro. „Der er Lærer Hansen i Sir“, sagde Bisgaard, og pegede paa en høj, statelig Mand med et stort Skæg. Bisgaard førte mig saa hen til ham, og vi hilste paa hinanden. „Goddag og velkommen her til Egnen“, sagde han paa sit djærve, velklingende Maal, og med det samme fik jeg et fast Haandslag af ham. Jeg følte, at jeg her stod over for en Personlighed, der vidste, hvad han vilde, og vilde, hvad han vidste.

De vægtige Bidrag, han ydede under Forhandlingerne ved Lærermøderne, gjorde Møderne interessante og lærerige for Medlemmerne.

Han hjalp ogsaa den konfirmerede Ungdom ved at kalde den til Undervisning i Aftenskolen, og herfra har jeg ogsaa hørt mange taknemmelige Udtalelser fra Elever for hans livlige og solide Undervisning. Udtalelserne er gaaet ud paa, at de kunde takke Hansen

for det første Stød fremad til at faa Evnerne udviklede og faa Lysten vækket til at sætte Kræfterne ind i Arbejdet til Fremme af Dygtighed og Fremskridt.

Naar man har hørt Hansen-Sir holde Foredrag over et eller andet Emne, har man kunnet forstaa, at han har kunnet fængsle og opildne Børn og unge Mennesker ved sin Undervisning. Hans Foredrag bar altid Præg af Grundighed i Udarbejdelsen og blev holdt med en Klarhed i Tankegangen og en Livlighed i Udførelsen, saa det kunde ikke andet end rive Tilhørerne med. Det er et stort Tal af Foredrag, han har holdt baade i Byen og paa Landet, og det er meget forskellige Emner, han har behandlet.

Ved Siden af sin Skolegerning, som han røgtede med usvækket Flid og Troskab, viste han sin Interesse paa mange Omraader uden for Skolen. Han var den, der fik Navr-Sir Skytteforening oprettet, og den har været i uafbrudt Virksomhed gennem de mange Aar, hvad der vist kan kaldes ret enestaaende mellem Skytteforeninger.

Han var ivrig for Have- og Plantningsanlæg, og han har holdt en Mængde Foredrag om den Sag rundt om i Eggen. Det var jo en almindelig Mening i Vestjylland, at Træer ikke kunde trives der, dels paa Grund af den skarpe Vind og dels paa Grund af Jordunderlagets Haardhed, men Tiden har vist, at de gamle Antagelser og Fordomme i saa Henseende er blevet gjort til Skamme.

I Anledning af Hansen-Sirs Halvtredsarsjubilæum som Lærer skrives i „Holstebro Dagblad“ følgende om hans Virksomhed for Plantningssagen:

„Hvad han i den Retning har udrettet, særlig mellem Holstebro og Struer, vil værne hans Navn mod Forglemmelse i lange Tider. Et af de mest synlige

Minder om hans Virksomhed paa Plantningens Omraade er Krunderup Plantagerne, men en Mængde Haver om Gaarde og Huse med gode Læforhold og rigtbærende Frugttræer er anlagt med hans Hjælp og under hans Ledelse.“

En af hans gamle Aftenskoleelever; N. Bendtsen, Navr, fremhævede ogsaa dette i sin Tale ved Jubilæet. „Han vilde bringe Hansen-Sir en særlig Tak for Plantagerne paa Sir Lyngbjerg. Det var ham, der fik Sagen sat i en god Gænge, og uden ham var Bakkerne maaske aldrig bleven tilplantede. En Tak derfor og en personlig Tak for Arbejdet i Aftenskolen; naar man først fik begyndt med at gaa i Aftenskole her, havde man ondt ved at holde op dermed.“

Hertil svarede Hansen-Sir: „Jeg har slet ikke været ene om disse Ting, jeg her roses for, hverken Skyttesagen eller Plantningssagen. Han mindede om den første store Folkefest paa Sir Lyngbjerg, da Mindestøtten for Frederik den Syvende blev afsløret. N. J. Termansen var Taler, og der var 3000 Mennesker paa Bakkerne hin mindeværdige Dag. Da lagde Herredsfoged Becker de første 4 Kroner i Hatten, jeg gik rundt med for at samle de første Penge ind til Bakkernes Beplantning. Nej, vi har været mange om dette Arbejde.

M. B. Bjerre og Gr. Godrim har været med til at afstikke de en hel Mil lange Gangstier over Bakkerne. C. Høgsgaard har ogsaa været med i Begyndelsen, og naar vi tænker paa den ny Plantage, da maa Henrik Petersen Smed ikke glemmes. Vi var mange, der var fælles om Arbejdet, og de andre skal have deres Part af den Ros, der falder af.“

Skytteforeningen havde skænket ham baade Flag og Flagstang som Tak for hans Arbejde i Skyttesagen. Han takkede derfor i følgende Ord: „Jeg takker for

begge Dele. Jeg har nogle af mine bedste Minder fra mit Arbejde for Skyttesagen; jeg tænker især paa, at det er lykkedes os at vinde de gamle for Sagen. Dette var nu ikke saa helt let; thi Modstanden var stærk og sejt.“

Ogsaa Husflidssagens Fremme arbejdede han for, fik en Forening oprettet blandt de unge, og det var især Kurvefletning, der øvedes; men ogsaa anden Husflid søgte han at fremme; selv er han fingernem og nævenyttig, forstaar at bruge Høvl og Sav og laver mange nyttige Genstande af Træ. Endnu i sin høje Alder er han travlt beskæftiget ved Høvlebænken, dels med at lave nyt, dels med at udføre Reparationer; thi mange søger til ham, naar et eller andet Redskab er gaaet itu. Hans Have er selvsagt i mønsterværdig Orden.

I over 30 Aar var han Formand for Hjerm-Ginding Herreders Brandforsikring. Ogsaa her vandt han Befolkningens Yndest ved sin bestemte og dog humane Optræden ved Vurdering af Brandskader. I mange Aar var han Medlem af Bestyrelsen for Hjerm-Ginding Herreders Landboforening. Endvidere Bestyrelsesmedlem i Ringkøbing Amtskreds af Fjerkræavlsforeningen, Formand for Holstebro og Omegns Plantningsforening samt Revisor i Holstebro Landmandsbank.

I politisk Henseende har han ogsaa ydet sin gode Indsats. Han repræsenterede Ringkøbing Amts 3die Valgkreds i 9 Aar som Folketingsmand.

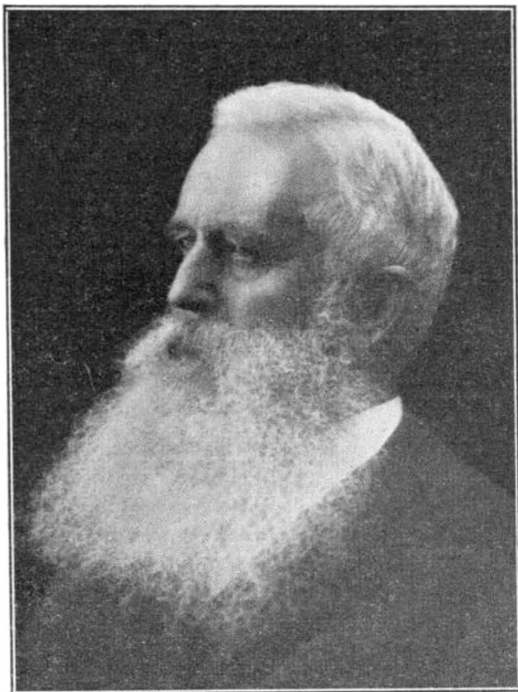
Som født Sønderjyde har han næret varm Kærlighed til det sønderjydske Folk, var og er stadig rede til at give historisk Oplysning om den Del af vort Lands Folk, der har lidt saa meget under Adskillelsen fra os.

I et Brev til mig udtrykker han sin store Glæde over, at det tabte kommer tilbage, og over, at han

muligvis kan gæste sin Barndoms- og Ungdomsegn under fri Forhold.

Endelig skal nævnes, at han har skrevet en Mængde Sange, snart af bidende vittigt, snart af alvorligere Indhold. Sproget, han fører, er, som naar han taler, klart og velklingende, og Rimene halter ikke, hvad jo ellers saa ofte er Tilfældet idensaa kaldte „Degnepoesi“!

Under sin omfattende Virksomhed har han haft en god Støtte i sin Hustru Ludovica Frederikke, født Gundelach, med hvem han har levet i over 50 Aar. I deres Ægteskab er der født 8 Børn, hvoraf de 7 lever og er i gode Forhold.

Lærer Hans Jørgen Hansen-Sir.

Det er givet, at naar Manden er saa optaget af Arbejde i mange Retninger uden for Hjemmet, bliver det særlig Hustruen og Moderen, der maa tage sig af Børnene og Gerningen i Hjemmet. At Fru Hansen-Sir har formaet noget i den Henseende, derom vidner følgende kønne Sang fra hendes Børn, sunget ved Jubilæet og lyder i Følge „Holstebro Dagblad“s Referat saaledes:

„Mange Aar er svundne
i det gamle Hjem,
Minder fra de svundne
Dage vælder frem.
Alle de sig samle
som en Perlesnor,
hylder dig vor gamle,
kære, gode Mo'r!

Hvem var det, som stedse
kærligt til os saa, —
som vi kunde læsse
alle Sorger paa?
Hvem var det, der stille
fandt de rette Ord?
Det var dig, vor lille
kære, gode Mo'r!

Hvem var det, som trolig
Dagens Møje bar,
og som mild og rolig
alles Tjener var
under Smertens Klage
og i Pine stor?
Det var dig, vor svage,
kære, gode Mo'r!

Alt, hvad godt du ejed,
gav du gerne af;
altfor lidt det vejede
det, som vi dig gav.
Og hvad vi dig skyldte
siges ej med Ord;
men af Hjertet hylde
vi vor gamle Mo'r!

Hvorledes uden for staaende har set paa Hjemmet i
Sir Skole og paa Fru Hansens Gerning, udtalte Sogne-
foged P. Møller Olsen i sin Tale for hende ved samme
Lejlighed i følgende smukke Ord:

„Det er kun dagligdags Ting, jeg har at bringe, og jeg vil da straks sige, vi er altid kommen godt ud af det ogsaa med Madam Hansen, skønt vi er ikke saa gode, som vi burde være, men det er hun da heller ikke, dette er jo en Sandhed, der gælder os alle. Vi, der har kendt Sir Skole, ved, at der altid har været meget at bestille, men vi ved ogsaa, at der har været et rent og et hyggeligt Hjem, ogsaa for os Sirboere. Der har været „en anstændig Børneflokk“ dernede i det gamle Skolehus, men Madam Hansen har haft en sjælden Evne til at tage sig af Børnene. Jeg erindrer endnu, da Christian skulde til at gaa i Realskolen i Holstebro, den Gang havde Skolebørnene hverken Køretøj, Ridehest eller Cykle saaledes som nu; men Madam Hansen stod op om Morgenen tidlig for at faa Drengen af Sted til Skolen, udrustet paa det bedste, og ordentlig i Klæderne. Sangen har altid lydt smukt i Sir Skole, og dette har Madam Hansen haft sin Del i, — jeg har tit hørt den lyde ud fra hendes Køkken, naar vi var Gæster hernede. Vi vil altid mindes hende med Tak og Glæde. — Var der fattige eller syge her i Sognet, da var Madam Hansen ikke sen til at være der med en hjælpende Haand, derfor skal vor Tak lyde her i Dag. Alt dette kaster et mildt og forsonende Skær over mangt og meget, og disse Erindringer vil vi bevare længe med Tak for alt, hvad hun har været iblandt os gennem de mange Aar.“

Gerningen i Hjemmet bliver tit overset; den „slaar jo ikke Syn fra sig“, saaledes som Arbejdet udadtil kan gøre det; men skal det sidste lykkes, da maa der hentes Kraft og Støtte dertil i Hjemmet, og skal Børnene faa Lyst og Evne til at fortsætte Arbejdet i det godes Tjeneste, har det en vældig Betydning for dem at have gode Barndoms minder at se tilbage paa, og i

den Henseende kan Hustruen og Moderen ved sin Troskab og opofrende Kærlighed udrette det, der er velbehageligt for Vorherre og til Velsignelse for dem, der har levet sammen med hende bag Hjemmets Mure.

Da det gamle Ægtepar tog Afsked fra Lærergerningen, købte de et Hus i Sir, hvor de nu bor og nyder den Hvile, de i rigt Maal har fortjent, og disse Meddelelser skal slutte med at ønske dem Guds Fred i Dagene, som kommer.

III

Lærer og Kirkesanger i Navr *Thomas Sidelmann*, født d. 5. April 1846 i Vedersø, var Søn af Forpagter Iver Olesen Sidelmann og Hustru Ane Thomasdatter i Hygum Mølle. Fra sin Konfirmation og til han kom paa Seminariet, var han hos sin Svoger Lærer Nygaard i Lem Sogn ved Lemvig, senere i Harboøre. Han kom paa Blaagaard Seminarium 1865 og var der til 1867, da han overtog Stillingen som Lærer i Vedersø. Her virkede han i to Aar, blev saa Lærer i Dybe, hvor han forblev i 3 Aar. Efter disse fem Aars Virksomhed i praktisk Skolegering tog han atter paa Blaagaard Seminarium, hvorfra han efter et Aars Ophold fra 1872 til 73 tog Examen med første Karakter. Efter endt Examenslæsning blev han igen Lærer i Dybe, hvor han forblev i 4 Aar indtil 1877, da han blev kaldet til Lærer og Kirkesanger i Navr.

26. Oktober 1877 holdt han Bryllup med Ane Cecilie Andersen fra Vandborg Vestergaard.

I Navr kom han til at udføre sin Manddomsgering, og det kan siges, at den blev til Velsignelse baade for Børnene i Skolen og for Hjemmene. Thi Lærer Sidelmann var en udviklet Personlighed i aandelig Hen-

seende, og han var i Besiddelse af et venligt og hjælpsomt Sindelag. Ikke alene havde han paa Seminariet lyttet til dygtige og aandsvaagne Læreres Undervisning — Mænd som Biskop Rørdam, J. Chr. Lindberg, den senere bekendte Højskoleforstander Jens Nørregaard og dennes Medhjælper Chr. Baagø —, men han havde ogsaa haft sin Plads i Vartov Kirke, hvor gl. Biskop Grundtvig aflagde sit mægtige og hjertegribende kristelige Vidnesbyrd.

Det er en given Sag, at den

Ungdom, der kommer under saadanne Mænds Paavirkning, maa blive præget deraf for hele Livet. Og det timedes LærerSidelmann.

Han forblev tro mod Ungdomsidealerne, saa han var altid rede til en Kamp for aandelig Frihed i Skole og Kirke.

I Skolen betragtede han sig som en Hjælper for Hjemmene, og han blev ikke træt af at hævde, at Forældrene var Nr. 1 og Læreren Nr. 2, naar det gjaldt Børnenes Opdragelse.

Ved Lærermøderne var man altid sikker paa, naar

Lærer Thomas Sidelmann, Navr.

Sidemann tog Ordet, at faa et godt og klart Indlæg, især naar det drejede sig om religiøse Emner. Han var, som hans Eftermand i Embedet skriver, „en rig Mand i aandelig Forstand; det var hærligt at faa en Samtale med ham, han havde et godt Forraad at tage af; han kendte til at øse af Livets Kilde.“

De allerfleste af hans Elever mindes med Taknemmelighed hans Undervisning i Religion. Her øste han af sit „rige Forraad“ og gav dem Klarhed over og Syn for det bedste i Menneskelivet, og han evnede at fremstille Emnet paa en barnlig og hjertevindende Maade. Af Beboerne var han afholdt, og han holdt af dem igen.

Der levedes et smukt og godt Familieliv i Hjemmet. Hans Hustru var ham en trofast og god Støtte. Efter en Sygdom, der ramte ham for mange Aar siden, besluttede han at købe en Gaard, for at Familien ikke skulde være husvild, hvis han faldt fra. Det havde ængstet ham under Sygdommen.

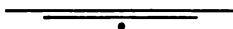
Til Lærerembedet hørte en større Jordlod, som han drev med Dygtighed, saa den gav en god Indtægt. Han interesserede sig for Landvæsen, men glemte derfor ikke Skolearbejdet. Gaarden afhændede han senere til sin Svigersøn, og da han tog sin Afsked fra Lærergerningen, købte han en Jordlod, hvorpaa der blev bygget et Hus, og her boede han indtil sin Død, der indtraf 1918. Beboerne har sat en smuk Mindesten paa hans Grav, til Vidnesbyrd om deres Taknemmelighed mod ham.

I Ægteskabet blev der 7 Børn, 3 Døtre og 4 Sønner. En Datter er gift og bor i Gaarden, Lærer Sidemann har ejet. En Datter er Lærerinde i Mejrup nordre Skole. En Søn er Handelsmand og bor sammen med sin Moder og Søster i Ejendommen „Solvang“ i

Navr. To Sønner er Inspektører ved Landbruget i England, og en Søn er ansat ved Forsøgslaboratoriet paa Sjælland.

Personlig satte jeg megen Pris paa Lærer Sidelmann ; han var en Mand, som det var mig en Glæde at samtale med. Mindet om ham er mig kært, og derfor har jeg med Glæde tegnet dette lille Rids af ham.

Ære være hans Minde!

PROVST, LIC. THEOL. JØRGEN VICTOR BLOCH:
ERINDRINGER FRA MIT LIV
FORTALTE FOR MINE BØRN

MEDDELTE AF POLITIASSESSOR HARALD PRYTZ

Det venlige *Lønborg*, med Udsigt over Ringkjøbing Fjord, der i Vest begrænses af de hvide Klitter, og over en Del af det frugtbare Engdelta, hvorigenennem Skjern Aa i flere Arme udmunder i Fjorden, er — naar *Cecilie* undtages, der er født i Horsens, medens jeg var Adjunkt ved den derværende Latinskole — vort fælles Fødested; thi ogsaa *Agathon* er født i Lønborg i det Aar, da jeg opholdt mig i København for at tage Licentiatgraden. Jeg er født den 25. December 1812, det for Napoleon saa skæbnesvangre Aar. Mine Forældre var *Jørgen Bloch*, Sognepræst i Lønborg og Egvad, og *Gjertrud Fog*, begge fødte paa Hindsholm i Næbopræstegaardene i Viby og Dalby. Min Fader var en ædel og elskelig Mand og en dygtig, kristelig Præst med et ualmindeligt blødt Hjerte og poetisk Aand, altid frejdig og gemytlig, gæstfri og selskabelig; min Moder en kærlig, forstandig og dygtig Husmoder, from og ædel som han. De levede et lykkeligt Ægteskab, dog ikke uden økonomisk Tryk, og havde 9 Børn, af hvilke jeg var det ottende i Rækken. Min Fader var glad i sin Præstegerning, der dog levnedes ham nogen

Fritid. Han har skrevet en Række *bibelske Sange*, som *Guldberg*,*) til hvem han havde sendt dem, udgav i en temmelig fri Redaktion, hvormed min Fader ikke var ganske tilfreds. Senere skrev han i Aarenes Løb en Mængde *Navne-Gaader*, der ikke blot glædede hans nærmeste Kreds, men hvoraf adskillige vistnok kunde have fortjent at komme for Lyset. Forøvrigt skrev han ofte Lejlighedsdigte, hvori der baade var Lune og Følelse. I den store, skyggefulde og frugtrige Have, der næsten paa tre Sider omgav den gamle Præstegaard**), syslede han mest med at plante, pode og beskære Træerne, min Moder med sine udmærkede Urtebede. Have, Mark og Hede, Enge, Aaer og Søer indbød til sommerlige Dreng-Forlystelser i vid Udstrækning, og naar om Vinteren Søer og Aaer, de overskyllede Enge og den indelukkede Fjord blev tillagte, var der en større Mark for Skjøteløbere end maaske nogensteds i Danmark. Jeg har oftere paa Skøjter gjort Ture til Ringkøbing, i lige Linie henved 3 Mil. Den vidtstrakte Hede søndenfor Sognet kunde ogsaa med sine Sortebær og Blaabær (i Mosedragene) en smuk Sommerdag øve sin Tiltrækning paa mig.

Mine Forældre bestemte mig til at studere, og min Fader læste selv med mig, indtil jeg var 16 Aar og helt voksen. Undervisningen blev jo ofte afbrudt af en eller anden Embedsforretning eller ved Fremmedes Ankomst; men det gik dog fremad, og jeg læste meget

*) Frederik Høegh-Guldberg, 1771—1852, Forfatter. Digte over bibelske Emner, der valgtes af Jørgen Bloch. En Bog for Ungdommen. Kbhvn. 1823.

**) Magister Skytte havde i Aarene 1638—41 bygget Præstegaarden, som den den Gang stod. Det svære Egetømmer dertil, sagde man, var hentet fra Østergaards Skove i Lyne Sogn, der for længe siden er forsvundne. Skytte var med paa Rigsdagen i København 1660. (F. A.).

paa egen Haand. Skrivning blev dog kun lidt øvet, og den faldt mig besværlig. Jeg ytrede nogle Gange i sin Tid paa givne Foranledning, at jeg ikke kunde blive Præst, da jeg ikke kunde skrive det store B. Hver Vinteraften blev der holdt en lille Andagt i Dagligstuen, hvorefter min Fader læste højt for min Moder og hvem der af Børnene var hjemme. Der blev blandt andet læst en Del Romaner af La Fontaine og andre den Gang yndede Forfattere. Min livlige Phantasi fik derved rig Næring; jeg begyndte at holde af at færdes alene og at drømme i Naturens Stilhed, men kunde dog endnu til Afvexling fornøjes hjertelig i et Par lidt ældre Fætteres Selskab, naar min Fader og hans Broder, Præsten i Nørre-Nebel og Lydum *), besøgte hinanden. I mit 15de Aar skrev jeg en lang Roman, for hvilken jeg havde valgt Skuepladsen ved Tajo! Ikke længe efter saae jeg — paa en Hjemrejse med mine Forældre fra Nebel, under en Times Ophold i Hemmeth Præstegaard **), hvor ogsaa Pastor *Bøggilds* ***) indtraf paa deres Flytning fra Ringkjøbing til Bork — for første Gang Eders Moder, der fulgte med sin Søster, Fru Bøggild, og hun blev fra dette Øjeblik af min Sjæls Udkaarne, uden at jeg endnu havde vexlet Ord med hende. Men hvor phantastisk jeg end greb dette Forhold, bar jeg det dog altid frem for Gud. Mit Sind var religiøst bevæget; jeg kunde nævne *Jesu* Navn og bede. Nogle Maaneder før var jeg blevet konfirmeret og havde med dybt bevæget Hjerte svaret ja til Spørgsmaalene om Pagten, med hin uberettigede

*) Frederik Bloch, 1769—1844, Præst i N. Nebel fra 1818 til sin Død.

**) Her var fra 1820—39 Eskil Høyland, 1785—1839, Præst.

***) Jens Lassen Bøggild, f. 1797 d. 1868. Kateket i Ringkjøbing 1825—1827, Sp. i S. og N. Bork 1827—50; gift med Christiane Thorlacius, f. 1808.

Tilføjning: „af ganske Hjerte“. De Ord, min Fader henvendte til mig efter Løftet, med Hentydning til min Fremtids-Bestemmelse: „jeg agtede mig ikke at vide Noget iblandt Eder, uden Jesus Christus, og ham korsfæstet“ (I Kor. 2, 2), gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig. Han brugte saaledes at henvende et Skriftsted til hver enkelt Konfirmand, som han ved Løftets Aflægelse lod træde frem for Alteret.

En anden aandelig Magt, som fik Indflydelse paa mig, var *Musiken*. En inderlig kjær, otte Aar ældre Broder*) gav mig den første Vejledning i Violinspil. Jeg græd over Tabellen og græd siden ved de første Strøg med Buen, over den, som det syntes mig, uopnaaelige Højde, hvorpaa han stod. Jeg naaede den dog og øvede mig siden, efterat han var kommen ud fra Hjemmet, paa egen Haand med utrættelig Flid. Senere fik jeg nogen Vejledning af en ældre Ven, *Vandborg*, der spillede med Smag, og i Kjøbenhavn af en gammel Musiklærer. At blive en stor Musikus, der kunde glæde og løfte Mange med sig selv, stod for mig som den højeste Lykke. Jeg læste med Begjærlighed alt, hvad jeg kunde faa fat paa om store Musikere, og især greb *Mozarts* Levnedbeskrivelse, som jeg fandt i Rises Arkiv og læste gjentagne Gange, mig med en vidunderlig løftende og opbyggende Magt og drog mig bort fra Leg og Spas. Ogsaa paa Fløjte øvede jeg mig lidt samt paa et gammelt, kasseret Klaver, hvorpaa min Fader stundom Søndag Aften spillede til Sange af „Peters Bryllup“ og „Høstgildet“**).

Paa Violin bragte jeg det videst, dog aldrig ret vidt,

*) Carl Christian Bloch, 1804—67, senest Prokurator i Varde.

***) Begge af Thomas Thaarup, 1749—1821. Fra disse Skuespil stammer bl. a. de kendte Sange „Nys fyldte skjøn Sired det atende Aar“ og „I Dalens Skjød en Hytte laa“.

og omtrent ved mit 24de Aar maatte jeg opgive mine musikalske Øvelser, da en arvelig krum Lillefinger paa venstre Haand mere og mere vanskeliggjorde mig Grebene. Det var flere Aar tidligere opgaaet for mig, at jeg ikke vilde gjøre min Lykke paa denne Vej, og at min Moder ikke behøvede at frygte for, at jeg skulde glemme Studeringerne over Musiken.

Jeg blev hjemme lidt over et Aar efter mit første Møde med Eders Moder, og i den Tid saae jeg hende, saavidt jeg mindes, kun to Gange: i Ringkjøbing ved et Bal hos Byfoged *Schrum* *), i hvis Hus en Søster af mig var, og i Bork Præstegaard, hvor hendes to Aar ældre Søster, som meldt, var gift med Sognepræsten, Bøggild. Min Kjærlighed til hende havde faaet sit Udtryk i et længere, romantisk Digt om „Nikias og Agathe“, hvis Idyl jeg havde henlagt til Tempedalen! I Nikias' Navn var *mit* antydet, og til Overflod fandtes ved Digtets Slutning istedetfor Underskrift tegnet et dobbelt V med en Streg igjennem og omgivet af Forglemmigejer *). Jeg havde dog ikke den Gang endnu læst Oehlen-schlägers „Axel og Valborg“, men glædede mig meget ved min Opdagelse af denne Sammenslyngning af A og V, hvori jeg saa et godt Varsel. Det var min Agt at sende hende dette Digt; min Samvittighed forbød

*) Johan Frederik Schrum, 1784—1830. Blev 1827 Byfoged i Ringkjøbing.

**) Dette Digt, dog uden den hemmelighedsfulde Underskrift, sendte jeg Provst *Abel* *) paa Holmsland, der havde vist mig stor Velvillie, til Gjennemlæsning op udbad mig hans Mening derom. Jeg fandt det naturligvis meget smukt og tænkte ikke paa nogen Ironi i Citatet: „ubi plurima nitent“ (hvor det Meste glimrer eller glindser), hvormed han frakjendte sig selv poetisk Evne til at gaae nærmere ind derpaa. (F. A.).

*) Leonhard Abel, 1793—1868, Præst paa Holmsland 1824—41, senere i Dalum-Sanderum.

mig det imidlertid, hvis hun virkelig, hvad der blev ymtet om, skulde være forlovet med en Fuldmægtig Ø., en af Byens første Kavalerer. Hvad var herved at gøre? Jeg tog til Ringkjøbing, skrev et anonymt Brev til bemeldte Fuldmægtig, hvori jeg ligefrem spurgte ham, om han var forlovet med Frøken Agathe Thorlacius og sendte en Dreng ned til ham med Brevet, medens jeg paa Byens smukke Kirkegaard ventede paa hans Svar. Mine Følelser under denne abnorme Situation udtrykte jeg ved at ridse paa Kirkegaardsporten: „Non poenitet me facti, cui Deus arrideat“ ☺: jeg fortryder ikke en Handling, som Gud tilsmiler. Drengen kom tilbage med den Hilsen, at Herr.

Jørgen Victor Bloch

Ø. ikke kunde svare, da han ikke vidste, hvem Brevet var fra. I min store Naivitet sluttede jeg, at det maatte være, som jeg frygtede for det var (men som det dog ikke var), da jeg saa ikke kunde forstaa, at han kunde have undladt at meddele mig, at han *ikke* var forlovet. Jeg beholdt da mit farlige Manuskript hos mig selv og begav mig hjem i en meget nedtrykt Stemning. Bølgeslaget fra Fjorden sang om mit Skibbrud, og Tempedalen forsvandt af min Synskreds. Ikke længe efter afrejste

jeg til København, i September 1828, dog først efterat jeg havde løftet mig op over Virkelighedens Tryk ved at skrive en lille romantisk Fortælling, hvori en fransk Mand, „Lunel“, repræsenterede mit Ideal som en stor Musiker, en højsindet, rig og lykkelig Familiefader og en from Kristen *). „Les nuits champêtres“, som jeg i denne Tid læste, som jeg bedst kunde, nærrede mit Sværmeri; men — der var i dette Sværmeri en religiøs Bevægelse og en Opløftelse over Verden, som jeg aldrig glemmer. Jeg har neppe senere nydt renere og saligere Øjeblikke for Guds Ansigt.

Dr. *Fogtmann* **), der døde som som Biskop i Aalborg, var Lærer ved Herlufsholm Latinskole. Han var en Søn af Provst Fogtmann i Bork, hvorfra min Fader kjendte ham. Dette bragte mine Forældre paa den Tanke at sætte mig i den nævnte Skole. Der blev skrevet til Fogtmaan derom, men han svarede, at han nu skulde til København som Professor i Theologi, og foreslog at lade mig komme i Borgerdydskolen paa Kristianshavn, hvis Forstander, *Niels Bygom Krarup* ***), en Søn af Provst Krarup i Borris, var fra samme Egn og en dygtig Skolemand. Dette blev besluttet, ogsaa af Hensyn til, at jeg da kunde boe hos min ældste Broder, *Georg*, der kort i Forvejen havde nedsat sig som Manufakturhandler paa Østergade, uden endnu at have giftet sig. Jeg blev saaledes sendt til København, noget før Tiden, for at kunne gjøre det meste af Rej-

*) En Ungdomsven besøger ham og finder ham i en smuk Pavillon paa en Øe i Haven, hvor han med Hustru og Sønner udfører en fortryllende Koncert. (F. A.).

**) Nikolai Fogtmann, 1788—1851, Biskop over Ribe Stift 1831—33, senere over Aalborg Stift.

***) Niels Bygom Krarup, 1792—1842, er den i Poul Martin Møllers „En dansk Students Eventyr“ skildrede Student »Jydske Bertel«.

sen sammen med Pastor *Petersen* *) fra Dejbjerg, der, efterat have praktiseret en Del som Læge, tog ind for at forberede sig til en lægevidenskabelig Prøve. I Favrbro Kro skiltes jeg fra ham for at gaae til min før nævnte musikalske Broder, *Carl*, der var Godsforvalter paa Agersvold en lille halv Mil derfra. Efter nogle Dages Ophold hos ham, kørte jeg med en Kalvekudsk til Hovedstaden. Jeg blev sat af ved Trommesalen og spadserede saa efter den Anvisning, jeg havde faaet, „ligefrem“ ind til min Broder paa Østergade.

Med den 1ste Oktober begyndte den Gang det nye Skoleaar. Jeg kom — uden Prøve efter min Alder og efter hvad jeg havde læst — i øverste Klasse. Naar I nu tænke paa den bløde Drømmeverden, fuld af Elskov, Poesi og Musik, hvori jeg havde levet mig ind og skruet mig højt op over min Alder, da ville I forstaa, med hvilke Følelser jeg vaagnede op i en larvende Hovedstads nøgne Virkelighed og i en københavnsk Skole, og hvorledes en saadan landlig Figur tog sig ud blandt Skolens kaade Dreng. Den nye Tilværelse lagde sig over mig med en ubeskrivelig knugende Vægt; men — med Guds Hjælp taalte jeg Trykket og rejste mig.

Jeg havde læst Meget, men manglede aldeles Skolens Præcision. Efterat jeg havde indleveret min første latinske Stil, ikke helt færdig og med mange Fejl, sagde Dr. Krarup til mig, at det ikke var til at tænke paa,

*) Poul Brynjolffsen Petersen, født paa Island 1796, Præst i Dejbjerg 1824—29. Med hans medicinske Examen gik det mindre heldigt; han erklæredes immaturus 3: faldt igennem. Ikke desto mindre praktiserede han alligevel som Læge og var flere Gange under Tiltale for Kvaksalveri. I 1841, da han var Præst i Hillerslev, Thisted Amt, fik han Paalæg om at søge sin Afsked; senere i nogen Tid Lærer ved en Realskole i Thisted; døde i Løgstør 1862.

at jeg, efter Bestemmelsen, kunde blive dimitteret om et Aar. Det sortnede næsten for mine Øjne; men jeg sagde ved mig selv: det *maa* ske; jeg følte godt, at jeg ikke holdt det ud mere end et Aar. Men ak! Modet var snart borte. Den første Søndag besøgte jeg min Farbroder paa Regentsen, Bibliothekar Dr. *Otto Bloch**), en mild, men noget folkesky Lærd, der forblev ugift. Han havde Tid efter anden sendt gode Skolebøger til mig medens jeg var hjemme. For ham aabnede jeg mit Hjerter og sagde, at Skolelivet var mig utaaleligt; mit Ideal var en „Lunel“, som jeg havde søgt at skildre ham. Han blev ikke lidet forundret over min gaadefulde Udtalelse; bemeldte Lunel maatte han tilstaa han kendte ikke; men han formanede mig kjærlig og forstandig til at arbejde mig igjennem Vanskelighederne.

Jeg gjorde det, Gud skee Lov! Det første Fjerdingaar var meget strengt; men efter Juleferien, som jeg benyttede til ihærdig Læsning, kunde jeg følge med øverste Parti i Klassen, der var bestemt til Dimission, og følte mig efterhaanden mere forsonet med Skolen, efterat jeg var kommen i nærmere Forbindelse med flere Kammerater, især med *Birkedal****) og *Hall****). Birkedals varme Hjerter, hans Tro og den Kamp, hvori hans poetiske Natur laa med en i flere Henseender trykkende Virkelighed, drog mig tidlig til ham. Han var næsten tre Aar ældre og havde prøvet Adskilligt, og han var den første, som kom mig kjærlig imøde. Mit første Møde med *Hall* var ikke indbydende til

*) Otto Diderik Bloch, f. 1766, død 1831, klassisk Filolog, Dr. phil., Professor, første Underbibliothekar paa Universitetsbibliotheket og Viceprovst paa Regensen.

***) Vilhelm Birkedal, 1809—92, den kendte Præst.

***) Carl Christian Hall, 1812—88, Konseilspræsident.

nærmere Forstaaelse. Vi havde skrevet en Udarbejdelse i Modersmaalet. Opgaven, som jeg ikke husker, gav Phantasien noget Spillerum, og jeg har i min sygelige Overspænding benyttet det i vid Udstrækning ved at stille mig paa et højt Stade og derfra at skue ud over Tilværelsen, hvori den store Mængde jagede efter Phantomer *). Vi skulde recensere hinandens Afhandlinger, og Hall fik min. Jeg havde brugt Ordet „tankeløst“ i en uheldig Forbindelse til at udtrykke den apatiske Stemning, hvori jeg saa udover Verdenslivet, og endnu uheldigere var det, at jeg var kommen til at skrive „Symptomer“ istedetfor Phantomer. Hall begyndte da sin Recension omtrent saaledes: „Ligesaa *tankeløs*, som Bloch staaer og stirrer ud i Rummet, staaer jeg overfor hans Afhandling, uden at kunne opdage noget *Symptom* til sund Sands“ o. s. v. Kritiken var knusende; men hvor smertelig den end saarede mig, troer jeg dog nok den ydede et lille Bidrag til at retvende mig i Skolen. Senere kom Hall, gennem Birkedal, i et meget venligt Forhold til mig. Blandt dem, der i Skolen mødte mig med Venlighed, maa jeg dog ogsaa nævne *Wagtmann* **), nu Provst paa Samsø, og *Saxild* ***), Justitsraad og Herredsfoged i Kolding. Det glædede mig at gjense dem ved Studenterjubilæet i 1879.

Skoleaaret gik sin Gang. I Løbet af Vinteren nød jeg stundom den Forfriskelse at komme i Theatret; ja i Begyndelsen var det nærvædet at være en Livsfornødenhed for mig. Om Søndagen hørte jeg med Birkedal *Mynster* i Slotskirken. Familielivet skaffede mig kun sparsom Nydelse, naar jeg stundom med min Broder besøgte et Par elskværdige Tanter paa mødrene Side,

*) Efter „Les nuits champêtres“.

***) Niels Johan Wagtmann, 1812—86.

***) Georg Christian Saxild, 1811—85.

der førte et smukt, stille Hus med en vis Komfort, og med Birkedal besøgte en Tante til ham, hvor der undertiden samledes nogle unge Mennesker, og hvor man blev modtaget med Hjertelighed. Der var en elskværdig, noget ældre Datter og en Plejesøn i Huset. Efter en Prøve i August traadte de 9 Dimittender*) i et friere Forhold til Skolen, og i Oktober 1829 tog vi Artium, de Fleste med Laud (deriblandt jeg), to med Udmærkelse (Fenger og Hall). Jeg følte mig som nyfødt ved at være bleven Student.

Min Broder var flyttet til Hjørnet af Østergade og St. Jørgensgade, og jeg fik et Hjørneværelse i øverste Etage med en meget fristende Udsigt over den straalende Gade næsten i hele dens Længde op til Kongens Nytorv. Jeg nød dog Udsigten med stor Moderation og læste med uafbrudt Flid; men den fristede, mere end ønskeligt for mig, mine Venner, saa at de ofte meget mal à propos kom op til mig for at tilbringe en Time ved Hjørnevinduet og iagttagelse de Spadserende. Vinteren gik, og i Foraaret 1830 tog jeg i Forbindelse med de andre „Russer“ første Del af Anden-Examen (Philologicum) med et meget godt Resultat.

Jeg havde nu faaet Lov til at gjøre en Hjemrejse, og den 3die April afgik jeg tilligemed Birkedal, Hall og en ældre Fætter H. C. Bloch**), der havde taget theologisk Attestats og nu tog til sit Hjem i Nebel, med Dagvognen til Kallundborg. Det blev mod Aften meget koldt, og vi fik af og til en Hagelbyge; men

*) Vilhelm Birkedal, Vilhelm Bjerring, Victor Bloch, Andreas Buntzen, Peter Feilberg, Emil Fenger, Carl Hall, Georg Saxild, Niels Wagtmann.

**) Hans Carl Bloch, 1802—1886, Præst i Hasle-Skeiby-Lisbjerg 1850—79.

den muntre Stemning holdt Kulden ude. Denne Stemning blev dog sat paa en meget haard Prøve, da vi paa Grund af Storm maatte ligge tre Dage i Kallundborg, indtil vi paa den fjerde endelig slap over med Smakken til Aarhus. Her ventede endnu min Faders Vogn paa os, og med den afgik vi — med Undtagelse af Birkedal, der vilde gjøre en anden Tur mod Nord — samme Aften til Rye, hvor min Søster Charlotte, der var i et Præstehus nogle Mil derfra, med Længsel havde ventet paa os for at gjøre Hjemrejsen med. Den fortsattes uhindret den følgende Dag, og den gode Madkurv, min Moder havde sendt, holdt ud til Rejsens Ende. I vil kunne forstaa, med hvilken Glæde jeg gjen-saa mit Hjem, og mine Forældre mig, sund paa Sjæl og Legeme og med fast Fod paa den akademiske Bane.

Det var en livlig Tid, vi tilbragte i Lønborg Præstegaard. Mine Forældre gjorde et Bal for os, og vi gjorde adskillige Udflugter. April Maaned gik hurtig til Ende, og i Begyndelsen af Maj vendte Hall og jeg tilbage til Kjøbenhavn. Paa Rejsen besøgte vi min nævnte Søster, hvis Ferie tidligere var udløbet, i den fromme, elskelige *Lars Nannestad Boisens* *) Hus. Han var dengang Præst i Assens og Klakring ved Horsens.

* *

Medens jeg var hjemme, var det kommen til min Kundskab, at Frøken *Agathe Thorlacius* var i Kjøbenhavn og havde været der hele Vinteren hos sin Tante, Etatsraadinde Thorlacius, hvis Mand, den lærde *Børge Thorlacius* **) var død om Efteraaret, medens vi tog den

*) Om Lars Nannestad Boisen, 1803—75, se bl. a. Dansk biogr. Lexikon II, 480.

**) Børge Riisbrigh Thorlacius, 1775—1829, Dr. phil., Etats-

skriftlige Del af Examen Artium. Det varede derfor ikke længe efter min Tilbagekomst til Byen, før jeg gjorde et Forsøg paa at faa hende at see, og Lykken var mig saa god, at jeg traf hende i Entreen, og jeg ønskede da ikke at komme ind til Familien; hun havde lukket op for mig, da jeg ringede. Jeg fandt hende smukkere end nogensinde og dertil saa mild og venlig, at Underholdningen om den fælleds hjemlige Egn, jeg nylig havde besøgt, gik let og behagelig, og at mine Følelser for hende blussede op paany med et gjenvakt Haab. Hun skulde om nogle Dage tiltræde en Rejse til sit Hjem i Ringkjøbing. Hvor ønskede jeg ikke nu, at *min* Hjemrejse endnu havde været forestaaende! Jeg sae hende ikke mere før Afrejsen; men der hengik ikke lang Tid derefter, før det blev mig uudholdeligt at forholde mig tavs, og jeg skrev da til hende og erklærede hende aabent min Kjærlighed, som jeg nu i henved tre Aar havde baaret i Hjertet. Ventetiden blev mig pinlig lang. Endelig indløb der et venligt Svar fra hendes Fæder, der vel paa Grund af vor Ungdom afviste den attraaede Afgjørelse, men dog ikke syntes at betage mig alt Haab. Følgen blev, at jeg rejste til Ringkjøbing, hvor min Ankomst vakte nogen Forundring hos et Par fjernerestaaende Bekjendte, der med flere tilbragte Aftenen paa Gjæstgivergaarden. Den følgende Formiddag hilste jeg paa Assessor Thorlacius's, hvor jeg fandt en venlig Modtagelse og maatte blive til Middag. Der blev drukket Kaffe i det smukke Havehus mellem Haven og den nedenfor liggende Lund bagved Gaarden. Her blev jeg tilsidst ene med min yndige Fæstemø i Haabet. Jeg spurgte hende om hun

raad og Professor ved Universitetet. Klassisk og nordisk Filolog. Ægtede i 1803 Benedicte Kall, 1777—1835, Datter af Professor Abraham Kall.

ikke havde Noget at svare mig. Hun svarede undvigende, men tilføjede, at hun Intet vilde foretage mod sine Forældres Villie. Hun havde mit Hjærte, og jeg bejlede til hende, sagde jeg. Jeg brød et Stykke Baandgræs af en Busk og gav hende det, idet jeg spurgte, om hun vidste, hvad Betydning det havde i Blomstersproget. Hun taug, men lod mig dog tage Kysset. Ak!

Byskriver, Assessor Theodor Thorlacius med Frue og 2 Børn.

det blev mig et dyrt Kys! Havde jeg været en mere modig og resolut Bejler, kunde Fæstningen vel i dette Øjeblik været taget; men jeg lod hende slippe bort; hun ilede op i Huset og vendte ikke mere tilbage.... Jeg maatte da tage Afsked med Familien for denne Dag.... Min Agathe maatte skrifte for sin Moder, og Følgerne deraf fik jeg at fornemme, da jeg næste Formiddag kom igen. Fruen modtog mig og førte mig ud i Lunden, hvor vi tog Plads paa en Bænk. Hendes Datter havde naturligvis sagt hende, hvad der var forefaldet igaar. Hun var meget forbavset derover. Det var, da vi ikke var forlovede, en Krænkelse mod Datteren og Huset, og der kunde nu ikke være Tale om nogen fortsat Bejlen. Jeg søgte at retfærdiggøre mig; men det var forgjæves. Jeg tog da Afsked og ilede op gennem Huset, hvor Datteren modtog mig,

som Moderen vilde, og afskedigede mig med et kort og koldt Farvel. Krænket og dybt bedrøvet forlod jeg Huset og kort efter Byen. Det var et smukt Træk af hendes Broder, Student *Skule*, at han forinden besøgte mig paa Gæstgivergaarden. Jeg besøgte mine Forældre nogle Dage og vendte saa tilbage til Kjøbenhavn. Det traf sig saa, at Skule Thorlacius, med den Søster, mit Hjerte ikke kunde slippe, gik over fra Aarhus til Kjøbenhavn paa det samme Dampskib som jeg. Han kom mig meget hensynsfuldt imøde og indledede et Ven-skabsforhold. Paa hende hilste jeg, ingenlunde koldt, men dog nogenlunde uanfægtet, men saae hende forøvrigt ikke meget, da hun hele Tiden opholdt sig i Damekahytten.

Jeg kastede mig atter over min Examinens-Læsning og tog i Efteraaret Philosophicum med et særdeles godt Resultat, hvorefter jeg strax tog fat paa Theologien. Kun et Par Maaneder havde jeg en Manuduktør, sammen med Birkedal. Siden læste jeg paa egen Haand, dels efter trykte, mest tydske Bøger, dels efter Kollegiehefter (3: Afskrifter af Forelæsninger). Paa Forelæsningerne gik jeg kun enkelte Gange og opskrev Intet. Det var mit Formaal snarest muligt at tage Attestats for siden at hengive mig til et friere Studium. I *Birkedal* fandt jeg fremdeles min nærmeste og bedste Ven; men vi hørte begge til en større Vennekreds og udeblev sjælden fra dens ugentlige Sammenkomster, oftest hos min elskelige Fætter, *Carl Fog* *). Ogsaa i Studenterforeningen kom jeg af og til, og jeg var med i det derfra udgaaende Tog, som, i ungdommelig Frihedsfølelse, i Maj 1831 bragte Frederik den 6te et Hurra for Stænder-Institutionen. I see altsaa, at jeg ikke levede som en Munk i sin Celle. Men jeg læste med

*) Carl Fog, 1809—84, Sognepræst i Skjold.

stadig Flid, dog uden Overanstrengelse, og det medførte ingen Afbrydelse, at jeg tilbragte nogle Sommermaaneder i Lønborg. I Juni 1831 besteg jeg min Faders Prædikestol. Han havde læst min Prædiken og fundet den god, men foreslog mig Løverdag Eftermiddag, at jeg skulde holde den for ham i Kirken. Jeg gik ind derpaa; men jeg havde neppe begyndt, før jeg standsede og erklærede, at det var mig umuligt at holde den for ham alene. Den mislykkede Prøve bibrog ikke til at styrke mit Mod. Mine Knæ rystede under mig, da jeg om Søndagen stod paa Prædikestolen og Sangen standsede; men saa gik det. Gud ske Lov, godt; den Bevægelse, det strax fremkaldte i Menigheden at see mig der, og den Bevidsthed, at det var *der*, jeg *vilde* staae, bar mig op. Jeg prædikede siden i denne og den efterfølgende Sommer oftere i Lønborg og Egvad Kirker, ogsaa en Gang for et Par Nabo præster efter Anmodning, og jeg fandt Glæde deri. Det theologiske Studium forsømte jeg dog, som meddelt, ikke; og den 17de Januar 1833 tog jeg min Embedseksamen med Laud. Med hvilken Glæde jeg meldte dette til mine Forældre, behøver jeg ikke at sige Eder. Jeg havde ikke meddelt dem, at jeg gik op; men de havde dog faaet Nys derom.

Men der var ogsaa en Anden, til hvem jeg med Glæde sendte Bud og Brev om, at jeg nu var theologisk Kandidat, og det var — *Eders Moder*. Ja, hvorledes det? Jeg tilbragte, som meldt, Sommeren 1832 i Lønborg og tog derfra en Dag til Ringkjøbing med mine Forældre, hilste med dem paa Assessor Thorlacius's, talte et Øjeblik med Husets yndige Datter, min Sjæls Veninde, der ikke kunde undgaa at lade mig mærke, at der var et Baand mellem os. Hun havde, hvad jeg dog endnu ikke vidste, erklæret sine Forældre:

„ham eller Ingen“. Vi mødtes om Aftenen paa et offentligt Bål i Byen, og det blev mig end klarere, at hun maatte blive min. Jeg glemmer aldrig det Øjeblik, da hun i en Inklinationstur gik lige over Gulvet hen til mig og nejede undseligt for mig. Hun vilde i sin store Tilbageholdenhed dog neppe have gjort det, dersom jeg ikke i Forvejen havde engageret hende til en følgende Dands. Det var vel ikke blot for mit Øre, at Musiken blev som elektriseret: Organist og Stadsmusikus, Lieutenant Schütz, der stod i et mangeaarigt venligt Forhold til mine Forældres Hus, dirigerede virkelig nu Musiken med forhøjet Vivacitet. Det var Schlossbaum's smukke, løftende Valts, der blev spillet. I kjende den: Eders Moder har ofte spillet den for os. Noget før Ballets Slutning tog hun hjem med sine Forældre, og Ballet havde da ikke mere nogen Tiltrækning for mig. Det var blevet Morgen, og samme Formiddag vendte jeg med mine Forældre tilbage til Lønborg.

Nogle Dage derefter skrev jeg til hende og udtalte min uforandrede Kjærlighed med det Haab, at vi nu forstod hinanden. Hendes Svar indløb *den 15. Juli*. Det var en Søndag (4. S. eft. Tr.); jeg prædikede for min Fader. Da jeg kom hjem fra Annexet og i Middagsstunden gik ud i den kølige Have, bragte han mig et Brev fra min Broder *Carl* *), der var Fuldmægtig hos Assessor Thorlacius. Det med Længsel imødesete Brev fra *hende* var indlagt deri, og min Broder skrev, at da han formodede, at jeg, efterat have læst det, maatte ønske at komme til Ringkjøbing, lod han sin Ridehest medfølge. Det var med glad bevæget Hjerte og Tak til Gud jeg gik til Lønborg Kirke for at prædike der. Efter en hurtig Middag red jeg afsted, ledsa-

*) Jfr. Noten Side 106.

get af en Barndomsven fra Nabogaarden, ligeledes til Hest, med det Hverv fra mine Forældre at føre mig velbeholden over Aaerne, hvilke jeg dog kjendte omtrent lige saa godt som han*). Lige udenfor Præstegaarden mødte jeg den unge Pastor *Hertel****) fra Sønder-Felding, der kom gaaende med et Selskab af unge

Den gamle Borgmestergaard i Ringkøbing.

Herrer og Damer fra Skjern. De havde i Baad sejlet ned ad Aaen til Lønborg Kirkebakke og vilde gjøre os et Besøg. Kollisionen var dog ikke vanskelig at løse: jeg bad dem meget undskylde mig; jeg maatte nødvendig til Ringkjøbing. Kl. 7 naaede jeg Byen, steg af hos min Svoger Krogh, hos hvem min Broder boede, og ilede op til den store, prægtige Gaard paa Torvet, hvor en rødmende Pige modtog mig og lod

*) Denne vaade, men smukke Sommervej til Ringkjøbing (3¼ Mil) var 1½ Mil kortere end Vintervejen over Broerne ved Skjern. (F. A.)

**) Hans Vilhelm Hertel, 1800—72, senere Præst i Moltrup i Slesvig; afsat af Tyskerne 1867 p. Gr. af Edsnægtelse.

mig smage den første Kjærligheds Glæde. Vi fremstillede os kort efter for hendes Forældre, et Par Brødre og hendes Søster og Svoger fra Bork, der var der i Besøg, og min Svigerfader benyttede med Glæde Lejligheden til at lade Champagnen knalde.

Vi tilbragte nogle lykkelige Dage i Ringkjøbing. Min Agathe viste mig et smukt Arbejde, hun for en Tid siden havde begyndt paa, og som nu strax skulde gøres færdigt til en Tobakspung. I kjende den. Ogsaa hun havde forsøgt sig i Blomstersproget, idet hun havde broderet en Krands af Lilliekonvaller, og en Lilliekonval betyder: „Længe har jeg elsket dig iløn“. Hun fik Lov til at følge med mig til Lønborg og at blive der nogle Dage under min Morbroder Konferensraad *Fogs* *) Besøg. Han var en livlig og spøgefuld Mand, der tog hjertelig Del i vor unge Lykke. Vi ledsagede ham til *Rye*, hvor vi mødtes med min Fætter *Carl Fog* og Søster fra Vellew Præstegaard samt *Birke-dal*, der var dragne den københavnske Onkel imøde. Det glade Selskab tilbragte en fornøjelig Aften i *Rye*, hvis Gjæstgiver min Onkel lod yde det bedste, Huset formaaede. Næste Formiddag besøgte vi *Himmelbjerget*, hvorpaa Selskabet skiltes ad mod Øst og Vest. Paa Hjemrejsen gjæstede vi den Vilstrupske Familie i *Borris Præstegaard* **), hvor vi paa den behageligste Maade overraskedes ved at finde et Lysthus i Haven festlig smykket til vor Modtagelse. Dagen efter vor Hjemkomst maatte vi allerede afgaa til Ringkjøbing, hvor mine Svigerforældre havde modtaget Besøg fra København, blandt Andre af Tanten, Etatsraadinde Thorlacius, og hendes Huslæge, Etatsraad (senere Konferents-

*) Ludolph Frederik Fog, 1778—1855, Departementschef i Finansministeriet, se Biogr. Lex. V. Bd., 226.

***) Claus Nicolai Vilstrup, 1784—1871, Konsistorialraad.

raad) *Oluf Bang* *). Dette medførte en stivere Etikette, som den muntre Læge dog ikke skal have Skylden for.

Forlovelsen foranledigede nogle Selskaber og Baller, og mine Svigerforældre gjorde da ogsaa et stort Bal. Efterat der var drukket Thee og spadseret i Haven og Lunden blev den unge Grev *Vilhelm Sponneck* **), der som Student var kommen til Byen i Ferien, anmodet om at aabne Ballet med Husets Datter, min Forlovede. Skjøndt hans Fader, Stiftamtmanden i Ribe, var Husets mangeaarige Ven (han havde tidligere været Byfoged i Ringkjøbing), og skjøndt hans Moder havde vist sig som min Agathes moderlige Veninde, fandt jeg dog, at det var et Indgreb i min Ret; men et Par milde Øjne hjalp mig snart over denne Knude, og Aftenen gik godt.

Jeg har nu ikke Mere at fortælle Eder om dette indholdsrige Afsnit af mit Liv. I Begyndelsen af September rejste jeg fra Ringkjøbing med min Agathe, i Selskab med hendes yngste Broder og hans Forlovede og tilkommende Svigermoder, til Kjøbenhavn. Et Par Mil fra Aarhus forfejlede vi i Mørket Vejen og kom i øsende Regnvejr til Storring, hvor vi nødtes til at søge Husly hos en os ubekjendt Familie, Pastor *Funders* ***), der modtog os med den største Gjæstfrihed. Næste Morgen tidlig fortsattes Rejsen i smukt Vejr; vi naaede Dampskibet og kom til Kjøbenhavn. Jeg tog med fuld Kraft fat paa Studeringerne, som jeg dog under alt dette, kun med korte Afbrydelser, havde fort-

*) Oluf Lundt Bang, 1788—1877, en af Danmarks berømteste Læger, se Biogr. Lex. I, 489.

***) Wilhelm Carl Eppingen, Rigs greve Sponneck, født i Ringkjøbing d. 16. Februar 1815, Finans- og Statsmand, Danmarks første konstitutionelle Finansminister. Fulgte i 1863 med Kong Georg til Grækenland som dennes politiske Raadgiver. Døde 1888.

***) Jørgen Christian Funder, 1775—1855.

sat. *Hur*: tog paa en kort Tid med sin Tante ud til hendes Landejendom i Søllerød Sogn. — Paa den Søndag, som indtraf under denne Fraværelse, spadserede jeg i den tidlige Morgenstund ud til Søllerød, hvor jeg ved Kirken mødte dem begge og min Ven *Skule*. Efterat at have hørt en kort og ikke meget sigende Prædiken af *Boye**) (ja, maaske var det mig, som ikke havde Øre), gik vi to Unge hen at besøge hendes Plejemoder fra Island, Kjøbmand Hemmerts Enke**), der blev glad ved at see os og talte en Del baade om Fortiden og Fremtiden, naar hun mulig skulde besøge os i vort Hjem, som hendes Phantasi tog sig den Frihed at befolke. Vi gik tilbage gennem Skoven og tilbragte Eftermiddagen sammen i Etatsraadindens Hus og Have. Skjøndt hele Familien var saa venlig at ledsage mig paa Vej, fik vi dog taget særlig Afsked med hinanden, hvorefter jeg vandrede gennem Dyrehaven og ad Strandvejen og naaede sent paa Aftenen hjem, tilstrækkelig træt. Jeg boede ikke længere hos min Broder, men havde lejet mig et Par Værelser paa Vestergade.

Efterat Etatsraadinden var vendt tilbage til Byen, spiste jeg hver Søndag til Middag hos hende og hendes Broder, Sekretær *Kall*, samt to ugifte ældre Søstre***); men besøgte forøvrigt hver Dag min Fæstemø, dog gjerne kun meget kort; thi nu maatte Tiden benyttes til ihærdig Examenlæsning, og Friheden i Tan-

*) Caspar Johannes Boye, 1791—1853. I sin Tid bekendt Digter; af hans Produktion kendes af Almenheden nu næppe andet end „Kirkeklokken i Farum“ og „Sang for Danske“ („Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden“).

**) Fru Th.s Erindringer fra Island, S. 118—19.

***) Se om Familierne *Kall* og *Thorlaci* og deres indbyrdes Forhold *Benedicte Arnesen-Kalls* „Livserindringer“ (Kjhbvn. 1889).

tens Hus var meget begrændset, saa begrændset, at jeg kun een Gang havde min Forlovede med hos min Broder (der for et Aars Tid siden var blevet gift), til et Selskab af de nærmeste Venner, og at vi maatte bryde op derfra saa tidlig, at hun kunde være hjemme Kl. 10. Min frisindede, Ungdommen elskende Morbroder, Konferentsraad *Fog*, der havde gjort et flot Bal for os paa „Skydebanen“, forstod, hvad saadanne Baand havde at betyde, og gik meget villig ind paa at bringe min Agathe i Frihed hos sin ældre Broder, Pastor *Fog**) i Hjørlunde. Han gjorde Etatsraadinden en Visit og udbad sig Tilladelse til at føre hendes Niece ud til sin Broder, hvor man gjerne vilde see hende, og hvor det maaske kunde være heldigt, at hun forblev en Tid, for at fjerne enhver Adspredelse for mig under den sidste Forberedelse til min Examen. Det lykkedes; Tilladelsen blev givet, og en følgende Dag hen i November afhentede han hende i et elegant Køretøj med 4 Heste, Kudsk og Tjener. Vi var min Onkel meget taknemmelige, fordi han saa resolut gik ind paa denne lille harmløse Intrigue. Efterat have taget den skriftlige Del af Examen, tilbragte jeg en yndig Jul i Hjørlunde Præstegaard, hvor min Agathe ret havde levet sig sammen med de kjære gamle Præstefolk og deres Døtre, saa at hendes Tale endog havde faaet et let bornholmsk Anstrøg. Døtrene vare nemlig født paa Bornholm, hvor min Onkel i mange Aar havde været Præst.

I forstaa nu, kjære Børn, hvorfor jeg, efterat have taget min Examen den 17. Januar 1833, med saa stor Glæde den følgende Dag sendte Bud til Hjørlunde Præstegaard. Selv kunde jeg først komme nogle Dage senere, efterat have aflagt Kandidat-Eden.

*) Christian Fog, 1763—1833.

Jeg har nu kun en lille Efterslæt at bringe Eder fra det sidst afsluttede Tidsrum. Da jeg i Sommeren 1830 forlod Ringkjøbing, troede jeg at maatte sige mit Haab farvel for bestandig*). Det var i Middagsstunden jeg gik bort fra det Hus, hvor jeg lod mit Haab tilbage, og Kirkeuhret slog tolv, da jeg gik over Torvet. Mindet kan endnu blive saa levende, at Slaget gjenlyder i mit Øre. I Huset var der imidlertid Een, der græd; men det fik jeg først to Aar senere at vide. Hun kunde ikke glemme mig, og jeg endnu mindre hende. Den følgende Vinter kom det til min Kundskab, at Etatsraadinde Thorlacius havde et Par Pladser i en Parterreløge i det kongelige Theater, og jeg fik ogsaa at vide, hvilke Aftener. Der saae jeg et Par Gange Eders Moder, men uden at tale med hende; Tanten var med, og jeg havde vel ogsaa en forsmaaet Bejlers Stolthed. Aftenen før Bededag i den følgende Maj spadserede jeg paa Volden under Klokkeringningen med Birkedal og hans smukke unge Søster; jeg mødte *hende* og hendes Broder Skule og opfangede et flygtigt Blik af hende. Kort efter rejste jeg til Lønborg. Den følgende Vinter søgte jeg hende igjen i Theatret, men saa hende kun sjældn; ja — jeg kommer vel til at tilstaa det — jeg søgte hende ogsaa i Frue Kirke, hvor hun stundom kom med sin Tante. De boede lige overfor Kirken paa Hjørnet af Dyrkjøb og Nørregade (nu Nr. 6). I kjende mine to *Kraveknapper***) med Forglemmigejer. Eders Moder havde faaet dem af sin Bedstemoder paa fædrene Side, hvis Navn hun bar. Dem havde hun bestemt for mig, og hun havde en Aften taget dem med i Theatret for at give mig dem, dersom jeg kom til

*) See foran S. 114.

***) Paa det foran gengivne Portræt af Jørgen Victor Bloch bærer han dem i sit Skjortebryst; de eksisterer endnu i Udgiverens Eje.

hende; jeg havde en Gang tidligere hilst paa hende og vexlet nogle Ord med hende, da hun efter Forestillingen rejste sig fra sin Plads. Men Birkedal var med mig, lo og talte meget, og hun fandt ingen Lejlighed til at give mig Knapperne. Ak, saa nær, uden at vide det! Jeg vedligeholdt Forbindelsen med hendes Broder Skule, gennem hvem jeg sendte hende nogle Sange, som jeg havde skrevet og sat Musik til. Før jeg i Maj eller Juni 1832 rejste hjem, besluttede jeg at gjøre en Visit hos Etatsraadinden, ikke for hendes, men for *hendes* Skyld. Jeg talte meget med hende, men kun i Familien, ikke alene; men da jeg, kort før jeg vilde gaae, stod hos hende, fandt hun dog Lejlighed til at give mig en lille, kunstig lukket Papiræske, hvori jeg, da jeg kom hjem, fandt en Lok af hendes smukke blonde Haar, flettet som en Rosenknop! Hvorfor blev dette ikke afgjørende for mig? Ja, jeg ved det næsten ikke selv. Saavidt jeg mindes, troede jeg, efter alt hvad der var foregaaet, ikke at kunne være ganske sikker paa, om jeg turde lægge et Haab deri, eller om hun -- efter en Bøn, jeg tror, jeg engang havde rettet til hende -- kun havde givet mig et Minde om en afsluttet Periode. I ethvert Tilfælde maatte jeg rejse Dagen efter, og Afgjørelsen indtraadte saaledes først nogle Uger senere, da vi mødtes i Ringkjøbing.

Nu er I à jour. Jeg hentede Eders Moder i Hjørlunde, og i Februar afrejste vi fra Kjøbenhavn til Jylland. Der blev rigtignok gjort, ikke uberettigede, Indvendinger imod, at hun rejste alene med mig; men jeg stod paa min formentlige Ret som Ridder med et uplettet Skjold. Rejsen var behagelig gennem Sjælland og Fyn i et ualmindeligt mildt Solskinsvejr; men i Jylland fik vi Vinter. Alt gik dog godt, og vi naaede velbeholdne Lønborg, hvor hendes Forældre den

følgende Dag indfandt sig og hentede hende til deres Hjem.

* * *

Forholdene var ikke saa ganske lette og jævne. Livet i mine Svigerforældres Hus var meget forskelligt fra det, som førtes hos mine Forældre, og endnu mere forskelligt fra det, der stod for mit Haab i det Hjem, jeg selv vilde grunde. Misforstaaelser og Misstemninger kunde indtræde. Der maatte for et Par unge Folk fra saa forskellige Livssphærer Tid til at leve sig ret og og fuldt sammen. Jeg ønskede derfor, saa ung jeg end var, snarest muligt at se mig i Stand til at hjemføre min Hustru og indgav til den Ende Ansøgning til den daværende Universitetsdirektion om at blive ansat som Adjunkt ved en lærd Skole, naar en saadan Post blev ledig. Det varede ikke længe, før jeg blev konstitueret som Adjunkt ved Skolen i *Randers*. Jeg tog straks til Ringkjøbing med den friske Meddelelse herom og erholdt baade min Agathes og hendes Forældres Samtykke til, at vi om nogle Maaneder maatte gifte os. I Slutningen af April afrejste jeg til min nye Post, hvis Fag blev Religion, Dansk og Hebraisk.

Den 15. Juli, Aarsdagen efter vor Forlovelse, var blevet bestemt til vort Bryllup, og min Fader viede os da i Ringkjøbing Kirke. Hans Tekst var Ps. 118,24. Ogsaa vor Ven Organisten udtrykte sin Deltagelse i sit Præludium. Det vil interessere Eder at vide, at Bruden stod i en lyseblaa Silkekjole. Fra samtlige mine Venner i Kjøbenhavn indløb samme Dag Breve, som jeg læste med glad Bevægelse og meddelte min unge Hustru. I Haven og Lunden var der festligt, og ikke mindre om Aftenen i den store Spisesal ovenpaa. Min Svigerfader sørgede for Champagnen og min ældste Svoger, *Børge*, for Kanonsalver. Næste Dag var der selvfølgelig stor

Gratulation. En Del Selskaber paafulgte. Endelig fik vi Lov at afrejse til vort nye Hjem.

Her maa en kort Redegjørelse for Eders Moders Slægt kunde finde Plads. Hendes fulde Navn var Agatha Theodorine Benedikta, og hun er født paa Gythaborg ved Rødefjord i Mule Syssel paa Island den 6. Januar 1811. Hendes Forældre vare: Sysselmand *Theodor Thorlacius* og Hustru *Gytha Hovitz*, der i Begyndelsen af 1801 blev viede i Kjøbenhavn for efter Vinterens Ophør at afgaae til Island*). *Hans* Fader var *Skule Thorlacius*, Rektor ved Metropolitanskolen; *hendes* Fader havde, saavidt jeg veed, været Skibsfører paa en Chinafarer, men ejede og beboede nu en Gaard paa Amager**). Min Svigerfader var et lyst Hoved og en mild og kjærlig Mand; min Svigermoder en Kone med stor Forstand og varm Følelse, megen Energi og en sjælden Anstand. Han har paa sin spøgefulde Maade fortalt, at han havde lovet en Ven at frie for ham til den smukke Gytha Hovitz; han friede imidlertid først for sig selv, og da han havde faaet Ja, rykkede han frem med Vennens Frieri. Hvad deres mangeaarige Ophold paa Island angaaer, henviser jeg forøvrigt til „Fru Th.s Erindringer“***), som I kjende. Efter at de

*) Krigsbegivenhederne med Siaget paa Kjøbenhavns Rhed den 2. April forsinkede imidlertid Skibets Afgang, saa at de først kom til at afrejse midt i Sommeren. Fru Th.s Erindringer fra Island S. 1—2.

***) Hans Navn var Mathias Steffensen Howitz; havde været Consumptionsskriver og ejede senere „Stjerne Kroen“ paa Amager.

****) Trykt i Ringkjøbing 1845.

vare vendte tilbage til Danmark — medens deres yngste Barn, Eders Moder, paa Grund af et Benbrud blev tilbage hos Kjøbmand Hemmert i Øefjord —, blev han, efter nogle Aars Mellemrum, Byskriver i Ringkjøbing og fik Titel af Kammerassessor. Deres Formue var smeltet hen under de uheldige Tider efter 1813; men de fik siden en betydelig Arv efter en sindssyg Broder, der havde været Rektor i Kolding*) og tilbragte sine sidste Aar i deres Hus, og de købte da den smukkeste Gaard i Byen**), hvor de førte et stort og fint Hus. Hendes Moder, der boede hos dem og opnaaede en høj Alder, beholdt sin Amagerdragt, hvori hun tog sig smukt ud, naar hun stundom lod sig see i deres store Selskaber. Hun blev dog helst paa sit Værelse, hvor hun hver Dag fik Besøg af sin kjære Datterdatter *Agathe*. Der var, foruden den to Aar ældre Datter *Christiane*, gift med Pastor *Bøggild****), tre ældre Sønner: *Børge*, tidligere Sømand, nu Toldbetjent i Ringkjøbing; *Skule*, Student, en smuk og nobel Kavalier, senere ansat i Arkivkontoret i Kjøbenhavn, og *Sophus*, der var Pharmaceut og tilsidst fik Ansættelse ved Telegrafvæsenet sammesteds. Skule studerede i flere Aar Jura, men tog ingensinde Embedsexamen. De er alle døde.

* *

I *Randers* fik vi en venlig Bolig i Vestergade med en lille Have, der gik ned til en mindre Aae, som efterat have drevet en Mølle udmundede i Gudenaee. Her lod vi Værten, der var Murmester, bygge os et

*) Christian Peter Thorlacius, 1772—1834, Dr. phil., Rektor i Kolding 1809—17.

**) Det forhenværende Højskolehjem.

***) Jens Lassen Bøggild 1797—1868, Sognepræst i S. og N. Bork 1827—50, senere i Lintrup og Hjerding i Sønderjylland.

temmelig kostbart, muret Lysthus. At vi ikke havde det mest praktiske Greb paa Livet, viste sig ogsaa deri, at vi holdt en lille Enspænderbefordring. Det er dog mig, som alene bærer Skylden derfor, da jeg som Ungkarl havde købt Hest og Vogn, hvori jeg gjorde Rejsen til Ringkjøbing og førte min Hustru med mig til Randers. Kjørselen krævede Tid og Taalmodighed. Værten paatog sig at fodre Hesten, mod at han maatte bruge den, og han havde meget mere Brug for den end vi, især efter at vi en smuk Sommerdag havde villet gjøre en lille Lysttur, som vi hurtig maatte afbryde, da Hesten blev ustyrlig. Omsider fik jeg Kjøretøjet solgt, selvfølgelig med Tab. Jeg var kun henvend 21 Aar, og — det er jo sandsynligt, at ogsaa min indre husfaderlige Styrelse frembrød mange Mangler. Imidlertid gik det dog for os: „Kjærlighed forsøder alt“, og det var virkelig vor fælles Agt at tjene Herren og grunde et kristeligt Hjem.

Hver Søndag gik vi i Kirke. Vi hørte helst den elskelige Pastor *Andresen**), Præst ved Hospitalet og residerende Kapellan ved St. Mortens Kirke, senere Sognepræst i Kjeldby paa Møen. Hans Søn var min Universitetsven, og vi kom ofte i hans gjæstmilde Hus. Vi modtog i det Hele mange Indbydelser, uden at man ventede, at vi i vor beskedne Stilling skulde gjøre Gjæld. Amtmanden, Kammerherre *Lorentz***), havde tidligere været Amtmand i Ringkjøbing; med Toldinspektøren, Assessor *Fog****), og hans Kone, ogsaa en Fog, var jeg beslægtet, og begge disse Familier havde hver en Søn i Skolen. Ogsaa med et Par andre Familier bragte Skolen os i Forbindelse. Mest omgikkes vi dog

*) Christopher Otto Andreas Andresen 1777—1853.

***) Vilhelm Konrad Lorentz, død 1854 som Amtmand over Randers Amt; Amtmand over Ringkjøbing Amt 1820—27.

***) Axel Frederik Preben Fog, 1788—1848, Kammerraad.

Rektor *Flemmers**), og Overlærer *Ingerslev***). Ofte gjorde vi en kjær Udflugt til min Onkel *Fogs****) i *Vellev* Præstegaard, et Par Mil fra Byen, hvor vi altid fandt den kjærligste Modtagelse og følte os meget forfriskede. Man beskyldte min Onkel for, at han var altfor nænsom over sine Heste; men os var han altid meget villig til at befordre. Engang fik jeg dog, da jeg, efterat have seet hans 6 fede Heste paa Stalden, bemærkede, at det var ingen Sag at kjøre, naar man havde saadanne Heste, det ikke umotiverede Svar, at det var et kostbart Ord dette: spænd for.

For at hjælpe en Familie, der havde staaet i nogen Forbindelse med Skolen, blev det besluttet at give en *dramatisk Forestilling*. Jeg fandt ingen Betænkelighed ved at paatage mig en Rolle. Heldigvis blev den første Plan opgivet: at give „Niels Ebbesen“****). Jeg fik saa den unge Ægtemands Rolle i Scribes: „To Aar efter Bryllupet“. Stykket blev givet, og jeg troede at have skilt mig godt ved mit Parti, men modtog dog ingen Bevidnelse af Tak, da jeg under det andet Stykke, hvori jeg ikke spillede, tog Plads blandt Tilskuerne. Da jeg gik hjem med Eders Moder, spurgte jeg hende naturligvis, hvorledes hun syntes, det var gaaet. Hun svarede: „jo, Lieutenant W. spillede udmærket godt, Herr N. ogsaa meget godt, Frøken B. ganske net og kvikt.“ „Men — har Du intet at sige om *mig*?“ „Aa jo, det gik vel taalelig godt.“

*) Hans Morten Flemmer, 1797—1864, Dr. phil., Professor, Etatsraad, Rektor i Randers 1830—36, senere i Frederiksborg.

***) Christian Frederik Ingerslev, 1803—68, Overlærer i Randers 1833—41, senest Rektor i Aarhus.

****) Schack Carl Emil Fog, 1768—1840.

*****) Af Digteren C. L. Sander, 1756—1819. Stykket opførtes første Gang paa Det kgl. Teater d. 31. Januar 1797, sidste Gang i 1834.

Ogsaa i en anden Kunst gjorde jeg Fiasko. Der var stiftet en *Musikforening* i Randers, og Musiklærer *Simonsen**), der senere blev Organist i Nyborg, blev engageret til Direktør. Jeg blev anmodet om at være med og fik Ouverturen til Mozarts „Figaro“ for 1. Violin at øve mig paa. Hjemme, hvor jeg spillede i Mag, syntes jeg det gik godt; men da saa en Aften Orkestret samledes til en Prøve, og der strax blev begyndt i det rette Præsto-Tempo, kunde jeg ikke følge med. Et nyt Forsøg strandede ligeledes. Jeg pakkede min Violin i Kassen og gik, men hørte i Vinterens Løb med Fornøjelse flere Koncerter, som Foreningen gav.

I Foraaret 1834 blev jeg angrebet af en Hals sygdom og var maaske Døden nær. Eders Moder ydede mig den ømmeste og bedste Pleje. Selv havde hun et halvt Aar tidligere været i Livsfare, idet vor Tjenestepige havde gjort et aldeles umotiveret Forsøg paa at *forgive* hende i Medicin. Lægen opdagede det i Tide, Pigen blev anholdt, tilstod og blev dømt til Forbedringshuset. Hun forklarede for Retten, at hun Intet havde mod sin Frue, men vilde give Byen Noget at snakke om, naar den unge Kone pludselig døde, og hun vilde da finde det pikant, at hun alene vidste, hvorledes det var gaaet til. Sagen blev i sin Tid meget bekjendt**).

*) Hans Caspar Simonsen, 1812—76, bekendt bl. a. som Komponist af Melodien til „Jyden han æ stærk aa sej“, se J.Aakjær: St. St. Blichers Livs-Tragedie II., 249.

**) Pigen, Hansine Sennels, blev ved Viborg Landsoverrets Dom af 15. Decbr. 1834 dømt til at „miste sin Hals og hendes Hoved at sættes paa en Stage“, men blev benaadet af Kongen med livsvarigt Tugthusarbejde. — Hun dømtes tillige for at have forgivet et fem Maaneder gammelt Barn af en Handskemagersvend Peronard.

Til Lærere og Disciple*) stod jeg i et godt Forhold, og Rektor Flemmer opfordrede mig til at søge fast Ansættelse ved Skolen. Jeg gjorde det dog ikke, da jeg ikke vilde binde mig fastere til denne Stilling, der aldrig blev mig kjær. Jeg tænkte endog paa at skaffe mig en mere tiltalende Stilling ved at oprette et Institut i Lønborg, og hjælpe min Fader med Embedets Besørgelse. Han viste mig imidlertid paa en mild og skaansom Maade det Uforstandige i denne Plan. I Sommerferien 1834 besøgte vi vore Fædrenehjem i Lønborg og Ringkjøbing. Efterat være vendt tilbage til Randers blev vi enige om at bryde op derfra ved Udløbet af Skoleaaret. Jeg vilde tilbringe et Aar i Kjøbenhavn for at tage Licenciatgraden, hvorved jeg haabede at bane mig hurtigere Adgang til et Præsteembede; min Agathe skulde imidlertid være hos mine Forældre. Denne Plan blev udført. I Begyndelsen af Oktober afrejste jeg til Kjøbenhavn, og Eders Moder, efterat have besørgt vort Bohave indpakket til at henstaa i Randers, til Lønborg. Jeg lagde, som I see, ved saaledes at opløse Hjemmet, stærkt Beslag paa hendes kjærlige Resignation. Jo tungere dette Opbrud maatte falde hende, desto højere ville I skatte hendes Trofasthed. Men ville I dømme mig, som ansaae det for *nødvendigt* og visselig ikke gjorde det med let Hjærte? — Gud veed det.

Om mit Ophold og mine Studier i Kjøbenhavn, har jeg intet af Interesse at meddele Eder. Hellere vilde I vel høre Noget om mit Julebesøg i Lønborg; men jeg

*) Oversætteren af Tholucks „Stunden christlicher Andacht“, Carsten *Levinson*, død som Præst i Kjøbenhavn, var blandt dem. Han havde tidligere været paa et Bogtrykkeri og var 2 Aar *ældre* end Adjunkten. Det var et elskeligt, beskedent Menneske, som vi gjerne saae i vort Hus. Et Par andre Disciple var meget nær ved min Alder. (F. A.)

forbigaar det dog her. Min Disputats*) blev færdig, blev antaget og trykt, desværre med en betydelig Mængde Trykfejl. Før eller under Trykningen gjorde jeg atter et Besøg i Lønborg: vor *Agathon**)* blev født den 16. Juni 1855, og Eders Forældres Glæde var stor. Den 11. Juli s. A. forsvarede jeg min Disputats, et Arbejde, som vel ikke var ganske uden Originalitet, men hvis Umodenhed jeg dog forlængst har erkjendt. *Morrad* var min dygtige Respondens. Dagen efter gjorde min Broder *Georg*, der havde en Sommerbolig ved Gamle Kongevej, et smukt Gilde for alle Vennerne***), forsaavidt de vare i Kjøbenhavn. Anledningen var dobbelt, da min Fætter, *Carl Fog* fra Vellej, et Par Dage før havde taget theologisk Attestats med Laud. Det var en rigtig sommerfrisk Fest, baade i det unge Selskabs Stemning, i Anretningen paa Bordet og i Ringspillet paa Marken udenfor Haven.

At jeg havde faaet Licentiatgraden, vakte megen Glæde hos Forældene baade i Ringkjøbing og Lønborg. Familien samledes ved vor Førstefødtes Daab. Mod Slutningen af September brød vi op fra Lønborg og flyttede til *Horsens*, ved hvis lærde Skole jeg var bleven konstitueret som Adjunkt. Hvor megen Ulejlighed og Bekostning havde jeg dog ikke under de hyppige Sceneforandringer voldt mine kjære, trofaste Forældre, ud over den Tid, hvori Kravet kunde kaldes beføjet! Jeg veed

*) „De notione vere biblica adscensus Jesu Christi in coelum“. Grundtanken var, at Himmelfarten var en til Inkarnationen svarende Exkarnation. P. Chr. Kierkegaard, der velvillig holdt latinske Taleøvelser med mig, havde allerede, ikke ganske uden Virkning, søgt at vise mig Uholdbarheden i denne Paastand. (F. A.)

**) Død 1897 som Fiskerikontrollør for Jylland.

***) See Birkedal „En Livsførelse“. 1. Del, S. 224—32. Min Broder, der begyndte med en stærk Fordom mod Studenterne for deres store Indbildskhed, endte med at finde sin nærmeste, tilsidt

det godt, at *jeg* ikke med en saadan udholdende, taalmodig Kjærlighed kunde have stillet mit Hus og min Befordring til en Søns Raadighed. De lod mig mærke, at jeg gjorde dem Glæde, men aldrig, at jeg stillede for store Krav til dem. Gud glæde dem i Himlen!

Vort Liv i Horsens lignede jo meget det i Randers. Jeg fandt mig vel noget bedre tilrette i Skolegjerningen; men Gangen gik dog altid meget lettere fra Skolen end til den. Tre ældre Adjunkter fik i Løbet af det første Aar gejstlig Befordring, og jeg var bleven ældste Adjunkt, men vilde dog ikke søge fast Ansættelse, nu da jeg om et Aar kunde vente at slippe ind i et Præstekald. Forholdet til Rektoren*) var ikke tilfredsstillende; rimeligvis for megen Ungdommelighed paa den ene Side og for meget Pedanteri paa den anden. Jeg havde rask bedet mig fritaget for min Konstitution ved Udlobet af Skoleaaret 1837, en anden Adjunkt betingelsesvis. Skolens Ephor, Biskop *Paludan-Müller**)* i Aarhus, kom for at mægle; min Kollega blev, men jeg fastholdt min Afskedsbegæring, skjønt jeg havde al Anledning til at tage Reb i Sejlene, da jeg nu havde 2 Børn at forsørge: vor *Cecilie***)* var bleven født den 28. Oktober 1836. Den kjære Gud var os imidlertid saa god, at jeg, inden vi skulde flytte, blev kaldet til Sognepræst i *Borbjerg* næsten udelukkende Omgangskreds i de Venner, jeg tildels havde ført ham ind i Huset, blandt hvilke, forsaavidt de ere i Live, han endnu staaer som en hædret og elsket Patriark. Rækken hos Birkedal er følgende: Victor Bloch, Hall, Dorph, Fog, Knuth, Aagaard, Monrad, Barfod, Georg Bloch, Andresen, Cramer, Bjerling, Allen. Et Par af dem (Knuth og Allen) var kommen til, efterat jeg havde forladt Byen. (F. A.)

*) Anders Faaborg Mülertz, 1788—1844, Rektor i Horsens 1833—44.

***) Jens Paludan-Møller, 1771—1845, Biskop i Aarhus 1830—45; Fader til Digteren Frederik P.-M.

***) Død 1894 i Australien, g. m. William Brickell Gibbs.

ved Holstebro den 26. September 1837. Jeg havde Aaret i Forvejen taget de praktiske Prøver i Kjøbenhavn og forgjæves søgt Præstekaldet paa Thunø. Der holdtes den Gang strengt paa 25 Aars Alderen. Nu blev jeg kaldet til Borbjerg Dagen efter, at jeg havde fyldt mit 25. Aar. Jeg vidste, at jeg var først indstillet, og vi havde, glade i Haabet, havt en lille Vennekreds samlet hos os paa min Fødselsdag. Nogle Dage senere stod jeg færdig til at afgaae med Dagvognen til Aarhus og derfra videre til Lyngby Seminarium, for at underkaste mig den befalede Prøve i den af Frederik den 6. meget yndede „indbyrdes Undervisningsmethode“. Kaptain *Stenstrup**) sad hos os, efterat have været paa Posthuset; min Udnævnelse stod endnu ikke i Bladene. Da saa jeg ud af Vinduet op over Broen og Gaden, og *der* kom Kateketen, Pastor Rasmussen**), stytende, saa at han var nær ved at løbe Folk overende. Faae Øjeblikke efter stod han i vor Stue og faldt mig om Halsen med den velsignede Efterretning, at jeg var kaldet til Borbjerg. Han havde faaet Brev derom fra en Niece, der var i Huset hos den daværende Kabinetssekretær *Feddersen*. Glæden var stor. Nu kunde jeg med let og frydefuldt Sind skilles fra min Hustru og vore Børn og begive mig paa min Rejse, der den følgende Dag fra Aarhus førte gennem den skønne Egn ved Vosnæsgaard og Kalø. Hvor var dog Naturen nu smilende!

Jeg havde i Horsens udgivet et lille Skrift om Præstestillingen som Skoleprogram og senere „Nogle grammatikalske Bemærkninger om den vesterjydske Dialekt“ med et Anhang, indeholdende en lille Fortælling i denne Mundart. I mine Drengenaar hjemme havde jeg lært

*) Senere forulykket paa en Sejlads. (F. A.)

***) Peter Carl Junius Rasmussen, 1808—61, senere Præst i Rise paa Ærø.

jydsk, ved at færdes mellem Nabobørnene; men der blev holdt strengt over, at jeg i Familien talte rent Dansk, hvad der vistnok havde nogen Indflydelse paa at udvikle min Sprogsands.

Med Byens smukke Omgivelser ved Bygholm, Boller og Stensballegaard havde vi gjort Bekjendtskab; men vor kjæreste Udflugt gik dog til Hatting Præstegaard, hvor Konsistorialraad *Rosendal**) og Familie altid mod-

Borbjerg Præstegaard

tog os med den kjærligste Gjæstfrihed. Hans Søn**) var min Kollega ved Skolen, og hans Kapellan, *Fangel****), afholdt af Alle.

* * *

Mod Midten af Oktober pakkede vi ind, forlod Hor-

*) Hans Rosendahl, 1576—1843.

**) Laurits Rosendal, 1802—76, senere Sognepræst i Urlev og Stenderup.

***) Holger Fangel, f. 1804, senere Provst paa Als.

sens og begav os til min Broder *Carls* paa Liselund ved Viborg. Han kørte os en af de følgende Dage til Borbjerg Præstegaard. Det blev mod Aften, et raat og koldt Efteraarsvejr, og det var mørkt, da vi ad Sognets slette Veje endelig naaede Præstegaarden. Den saae uhyggelig ud. De gamle, skjæve Udhuse laae adskilte fra hinanden; der behøvedes ingen Indkjørselsport. Med Fare for at vælte derinde naaede vi op til en Art Borggaard, som det høje Bindingsværks Stuehus med to lave Sidefløje dannede. En Grav, der nu kun var en græsgroet Fordybning, adskilte Borggaard og Ladegaard og førte ud til den ved Gaarden liggende store Sø; den havde, som det syntes, tidligere omgivet Borggaarden. Man sagde, at Gaarden i sin Tid var bygget af en Adelsmand, Pastor Hjelmkrone*), der kørte til det daværende Annex, Ryde, i Kareth med fire Heste for. Den gamle Herlighed var nu i alle Maader forsvundet, og hyggeligere saae det ikke ud, da vi kom ind i de 6 Alen høje, tomme og forfaldne Værelser med Gange og Kroge imellem. Min Formand, Magister *Schmidt**)*, var blevet Præst i Ølsted, 1¼ Mil fra Horsens, hvor jeg havde besøgt ham og var blevet enig med ham om Præstegaardens Overtagelse, og hans Frue var nu ifærd med Indpakningen og vilde om nogle Dage flytte. Det var en lang og trist Aften, og det blev sent, før Aftensmaden blev færdig. De unge Præstefolk græd indvendig over dette deres fremtidige Hjem, og det lykkedes ikke min elskelige Broder at bringe os til at se det i et lysere Skjær. Det hjalp dog noget, da den venlige, brave Skolelærer *Schou***)*, der næsten

*) Christian Hansen Hjelmkrone, 1722—1789, Præst i Borbjerg fra 1748.

***) Mag. Michael Nielsen Schmidth, 1801—1840.

***) Holger Jensen Schou, i 44 Aar Skolelærer og Kirkesanger

vidste Raad for Alt, kom ned i Præstegaarden; men vi behøvede alt, hvad vi havde af Tro og Haab — og endda lidt til — for ikke at tabe Modet. Om Morgenen var dette vel noget styrket; men Dagens Lys faldt graat og koldt paa den stygge Gaard og de øde Omgivelser. Ja, ved den ene Side laae Søen ganske oplivende med en høj Mark ligeoverfor og en Engstrækning mod Syd; men den temmelig store Have omkring det Meste af Gaarden, med en høj Elleallee yderst, laae i Vildnis, kun med enkelte Urtebede, og udenom den var der en Mose, tildels begrændset af sandede Lyngbakker. Kun een Gaard var at see i Nærheden, dog $\frac{1}{8}$ Mil borte; ellers saaes kun i det Fjerne spredte Boliger. Kirken, der var $\frac{1}{4}$ Mil borte, kunde ikke sees fra Præstegaarden; men, saavidt jeg husker, kunde man see Handbjerg Kirke. Stuehuset havde oprindeligt havt en Brædebeklædning udvendig; men den var forlængst borte, og de tynde Vægge saae ikke ud til at kunne holde Vinterkulden ude.

Lidt op paa Formiddagen tog vi derfra. Vi gjorde et lille Ophold hos Skolelærer Schovs og var inde i Kirken, en stor Korskirke med en smuk, gammel Altertavle. Hen paa Eftermiddagen kom vi tilbage til Lise-lund, hvor alt baade inde og ude var saa venligt og smukt.

Ikke længe efter rejste jeg til Lønborg og derfra til Ribe, hvor jeg den 17. November blev *ordineret* af Biskop *Tagé Müller**) og prædikede i den prægtige Domkirke over 2. Kor. 3, 4—6. Den valgte Tekst antyder, at jeg med oprigtig Tro bøjede mig under Indvielsen for at modtage Herrens Fuldmagt til hans velsignede

i Borbjerg, entlediget 1. Januar 1858, død i Borbjerg d. 29. Marts s. A., 73 Aar gl.

*) Tagé Christian Müller, 1780—1840, Biskop i Ribe fra 1833.

Tjeneste. *Ludvig Chr. Müller**), der var kaldet til 2den Præst ved Domkirken og Sognepræst i Seem, senere Seminarieforsender i Snedsted, og *Hansen***), der skulde begynde sin Præstegjerning paa Mandøe, bleve ordinerede med mig.

Da jeg kom tilbage til Borbjerg, havde min Agathe og min ældste Søster Thomasine — der havde været en Tid hos os i Horsens og nu var kommen fra Lønborg for at hjælpe hende — faaet Huset ordnet saaledes, at vi dog kunde finde os nogenlunde tilrette og hjemme deri; men — det første Indtryk forvandt vi aldrig. Den 26. November (det Aar 27 S. eft. Tr.) blev jeg indsat og begyndte saa den præstelige Gjerning, som jeg med saa stor Længsel havde seet imøde, men som nu meldte sig under saa lidet tiltalende Forhold. Nogle Dage efter min Indsættelse kom jeg til at forrette den første Daabshandling under lidet opbyggelige Omstændigheder. Der kom en Morgen en gammel Kvinde og hendes Datter til Præstegaarden med et nyfødt Barn, som de begjærede døbt. Det var let at see, at de hørte til Taterfolket, og selv vare de maaske ikke døbte, tænkte jeg. Det opgik dog snart for mig, at jeg turde døbe Barnet, naar Moderen begjærede det. Begge Kvinderne boede i Sognet, sagde de; men Barnet var født udenfor Ægteskab. De kom da ind i Stuen; der blev bredt en Dug paa Bordet og to Lys tændte; vi sang en Psalme, og jeg døbte Barnet.

Jeg tog med Alvor fat paa min Præstegjerning. Rimeligt nok er det, at der kun var ringe Kraft og Glæde deri; men det gik dog under Guds Naade. Kirke-

*) Den bekendte Præst og Seminarieforsender, 1806—51, Fader til den nylig afdøde Kunsthistoriker, Rektor Sigurd Müller.

***) Carl Vilhelm Hansen, 1806—1875, senere Præst i Vester Velling og Skjern.

gangen var god, og der var nogen Opvækkelse, mindre dog i Sognet end i Nabsognet Handbjerg. Her boede en bekjendt elskelig og troesvarm Bonde, *Iver Pedersen Viftrup**), der gik i Kirke i Borbjerg og af og til besøgte os. En saadan Tilhører hjælper en Præst godt til at prædike.

Mit Studerekammer vendte ud til Søen og var koldt og mørkt. I Dagligstuen hjalp en meget stor Kakkeldovn os til at holde Varmen, skjønt der lige saa lidt her, som i noget af de andre høje Værelser, var gibset, og Loftet var utæt. Lofterne vare ikke blot slet og ret malede, men mellem Bjelkerne, der i den bedste Stue endnu havde bevaret de forgyldte Lister, inddelte i flere Feldter, hvori der endnu saaes Spor af de Figurer og Scener, Maleren der havde afbildet. Et Værelse havde Lærredstapeter, hvori overalt ikke daarlige Malerier vare anbragte, og ikke usandsynligt er det, at alle Værelserne oprindeligt havde været dekorerede paa denne Maade. Men nu var Stadsen, som sagt, forbi, og koldt og uhyggeligt var der overalt i den skumle Bolig. Vi kom dog med Guds Hjælp over Vinteren. Embedets Besørgelse gik lettere for mig, og jeg holdt den første Konfirmation. I Løbet af Foraaret og Sommeren havde vi Bispevisitats og Besøg af mine Svigerforældre, mine Brødre og mine Forældre, ligesom vi gjorde Gjenbesøg baade i Ringkjøbing og Lønborg. Vi begyndte at blive hjemme i Borbjerg. Da blev vi i en af de sidste Dage i September ramte af et sørgeligt Vanheld. Jeg var en Morgen gaet ud i Haven; da kom min lille *Agathon* grædende ud til mig og sagde: „Moder har brækket sit Ben“.

Jeg ilede ind, og der sad min kjære Hustru paa

*) Død 28. November 1876 i Viftrup som Aftægtsmand hos Sønnen Otto Jensen, 83 Aar gl.

Gulvet med brækket Ben, støttet af min Søster *Hedvig!* En lille Trappe, hvorpaa hun havde staaet for at lægge noget Dækketøj ind i et Skab, var væltet. Jeg glemmer ingensinde dette Øjeblik. Vi fik hende i Seng, og der blev sendt Vogn efter Lægen; men Vente-tiden blev lang. Lægen var ikke hjemme, og han kom først langt hen paa Eftermiddagen. Da jeg engang stod paa en Bakke udenfor Gaarden for at se efter ham, kom Skolelærer *Schou* med den Melding til mig, at *min Fader var død* den 25. September efter nogle Dages Upasselighed, hvormed jeg Intet vidste! Der var kommen et gaaende Bud fra Lønborg, der ikke skulde gaae lige til Præstegaarden, men til Skolelæreren. Jeg maatte i flere Dage gemme denne sørgelige Tidende hos mig selv, da min Søster næppe vilde have kunnet skjule sin Sorg for min Agathe, der for Tiden ikke taalte nogen Sindsbevægelse. At komme til min Faders Jordefærd kunde jeg naturligvis ikke tænke paa. Det var under disse sørgelige og vanskelige Omstændigheder vor Jørgen blev født den 20. Oktober 1838. Fødselen gik dog temmelig let; men der viste sig senere, hvor Bruddet var samlet, en betydelig Ujævnhed, der havde til Følge, at Benet blev kortere, og som i Forbindelse med en anden, ikke opdaget, Læsion ved Knæet medførte mangeaarige Smerter.

Min Faders Død havde mit Opbrud fra Borbjerg til Følge. Det var et gammelt Løfte af Ejeren af Stamhuset Lønborggaard, Kammerherre *Benzon**), at jeg skulde være min Faders Eftermand, og den 8. December 1838 blev jeg kaldet til Sognepræst i Lønborg og Egvad. Nytaarsdag 1839 holdt jeg Afskedsprædiken i Borbjerg, og kort efter rejste jeg til Lønborg, hvor jeg blev ind-

*) Christian Frederik Otto Benzon, 1786—1875; fik Lønborggaard gennem sin Hustru Nielsine Jermiin.

sat af Provst *Abel**) den 27. Januar; men først et halvt Aar senere blev Eders Moder i Stand til at flytte dertil.

* * *

Vi ere nu komne til et Tidsrum, hvorom de Ældste af Eder er medvidende, og hvorom I andre har hørt saameget af dem og af Eders Forældre, at jeg kun behøver at tilføje Lidet til Udfyldning og nærmere Forstaaelse. Vort Liv i Lønborg Præstegaard gled desuden for det Meste saa rolig hen, at Eders Fødselsdage omtrent blev de største Mærkedage.

Min Fader havde været Præst i Lønborg og Egvad i 39 Aar og var højt elsket af alle sine Sognefolk. Jeg tog strax en Del af denne Kjærlighed i Arv, og min Præstegjerning faldt mig for saa vidt lettere der end i Borbjerg; dog hvilede den endnu ofte paa mig med et ikke ringe Tryk, dels fordi det endnu ikke var opgaaet for mig, at Embedet meget lettere kunde bære mig end jeg det, dels fordi Mængden af Forretninger, baade præstelige og kommunale, optog min Tid mere, end jeg ønskede. Jeg lærte dog omsider at støtte mig til Herrens „Du skal“ og at svare: ja Herre, jeg vil, og jeg kan. Mine Kirker var fulde, og vakte Folk indfandt sig ogsaa udensogns fra.

Pastor *C. C. Boisen***)) i Vonsild, der døde som Stiftsprovst i Ribe, havde faaet det Hverv af Christian den 8de at forberede Oprettelsen af et dansk Skolelærer-Seminarium der i Sognet eller paa Egnen, og jeg blev fra anden Side opfordret til at søge Forstanderposten. Forslaget tiltalte mig stærkt; jeg skrev til Boisen derom, og han svarede mig meget imødekommende; men det blev dog ikke til noget, da jeg ikke turde forlade min

*) Se Anmærkningen Side 8.

**)) Carl Christian Boisen, 1801—66.

Præstestilling i Lønborg, med mindre den kunde holdes aaben for mig nogle Aar, indtil jeg følte mig fast knyttet til den nye Livsgjerning. De Overvejelser, hvori denne Sag førte mig ind, bidrog imidlertid til, at jeg følte mig fastere knyttet til min i saa mange Henseender tiltalende Stilling og Gjærning i Lønborg og Egvad. Skulde jeg kunne blive hjemme nogensteds paa Jorden, maatte det vel ogsaa være *der*, hvor jeg var født, havde tilbragt min Barndom og første Ungdom og nu virkede under lykkelige Forhold og i venlige Forbindelser. Blandt de sidste vil jeg fremhæve et broderligt *Præstekonvent*, hvori jeg, sædvanlig dog kun een Gang om Aaret, mødtes med *Kornerup*¹⁾ i Aadum, *Birkedal* i Sønder Omme, *Østergaard*²⁾ i Sønder Felding, *Tang*³⁾ i Rind (senere Velling), *Blædel*⁴⁾ i Brande, *Sveistrup*⁵⁾ i Nörup, *Hassenfeldt*⁶⁾ i Velling (senere paa Holmsland) og *Svend-sen*⁷⁾, Kateket i Ringkjøbing. De lange Afstande medførte, at vi samledes om Aftenen og blev sammen den følgende Dag over, da der om Formiddagen blev holdt Gudstjeneste i Kirken og om Eftermiddagen et Møde i Skolen. Det var ingen let Opgave, der stilledes den Husmoder, i hvis Lod det faldt at modtage Konventet; thi vel var det Reglen, at kun Præsterne kom sammen, men den overholdtes ikke strengere, end at Konventet

1) Hans Jacob Kornerup, 1802—61, senest Sognepræst i Jyderup og Holmstrup.

2) Christen Christensen Østergaard, 1804—1883, senere i Husby og Sønder Nissum.

3) Peter Tang, 1797—1876.

4) Ludvig Blædel, 1809—79, senest Sp. i Kjeldby, Provst.

5) Hans Kristian Janus Nikolaj Baltasar Krarup Sveistrup, 1815—93, senere i Vejen og Læborg, jtr. Biogr. Lex. XVI, 625.

6) Carl Frederik Hassenfeldt, 1800—52, senere Sp. i Øster Tørslev.

7) Hans Jørgen Marinus Svendsen, 1816—72, senere Sp. i Jelling og Hover.

som oftest ogsaa havde et søsterligt Element. Det mest fremragende Medlem deraf har, som bekendt, aldrig elsket den regelbundne Orden.

Fra dette mindre Konvent udgik Stødet til Stiftelsen af „*det nørrejydske Præstekonvent*“ i Viborg, der første Gang traadte sammen i Sommeren 1848. Vi samledes med Præstebrødre fra endnu fjernere Egne af Landet, f. Eks. fra Vendsyssel (*Ingerslev**), og Mødet var i høj Grad oplivende. *Ingemann* havde skrevet en smuk Sang dertil. Møderne fortsattes de tre følgende Sommere; men saa kom Krigen i 1848, og det nørrejydske Konvent samledes ikke mere. I det første Møde deltog 31 Præster, i det næste kun 20, i de to sidste 23**).

Det var en Opfordring fra dette Konvent, der bevægede mig til at bringe en tidligere fattet Tanke i Udførelse, ved at begynde Udgivelsen af „Christeligt Folkeblad“***). Det var kun et lille, tarvelig udstyret Blad, der blev trykt i Ringkjøbing og udkom een Gang om Ugen, til hver Søndag, første Gang den 4. Oktober 1846. Den lange Afstand fra Trykkestedet og den af-sides Beliggenhed i Landet medførte Vanskeligheder ved Redaktionen og ved Forsendelsen deraf. Jeg arbejdede imidlertid med Interesse derpaa, og enkelte gode Artikler bleve sendte til Bladet; men det fandt dog ikke den Understøttelse hos mine Venner, som jeg havde gjort Regning paa, og efter at Urolighederne i 1848 havde nødt mig til i et Par Maaneder at standse dets Udgivelse, ansaae jeg det for rigtigst ved Slutningen af 2den Aargang at lade det gaae ind. En Redegjørelse derfor findes i det sidste Nr.

*) Hans Christian Ingerslev, 1798—1873, senere Sp. i Boeslunde.

***) Christeligt Folkeblad, 1. Nr. 1846. (F. A.)

***) See den ovenfor citerede Artikel om Præstekonventet i Viborg i Bladets første Nr. (F. A.)

I 1844 udgav jeg min „*Lærebog i den christelige Religion* efter den lutherske Bekjendelse“, hvorpaa jeg et Aars Tid eller længere havde arbejdet med mine bedste Kræfter. Den udkom i 1855 i 2den Udgave, tillige med et Udtog deraf under Navn af: „*Den christelige Børnelærdom*, kortelig fremstillet“. Bogen vandt nogen Udbredelse og Anerkjendelse; men *Balslevs* „*Forklaring*“ havde det Fortrin at slutte sig nærmere til det i Luthers Katekismus givne Grundlag, der dog, ved at bygge en *kristelig* Pligtlære over de 10 Bud og ved at gjøre Troesartiklerne, adskilte fra Daaben, til en særegen „*Part*“, egner sig mindre godt til at bære en klar og sammenhængende Udvikling af Børnelærdommen. Udviklingen i *min* Lærebog er, som I veed, *treleddet*, paa Grundlag af de tre Troesartikler, og en saadan Tredeling synes givet i Sagens Natur. Jeg vil ved denne Lejlighed tilføje, at jeg i 1862 (i Kjerteminde) udgav min „*Lærebog i Religion* for Skolen og Hjemmet“, der har den samme Tredeling, men forøvrigt i hele Udførelsen er saa forskjellig fra mit første Arbejde, at den er at betragte som et helt nyt.

Birkedal, der, efterat have været Kateket i Ringkjøbing nogle Aar (siden Foraaret 1837), var blvet Sognepræst i Sønder Omme og Hoven (1840), havde i 1842 sat *Missionssagen* i Bevægelse ved et stort og velsignet Møde i *Sønder Omme*. Dette havde en Række aarlige Missionsmøder til Følge, baade paa Vesteregnet (i Ringkjøbing eller i Skjern) og paa Østeregnet (Vejle, Kolding). Jeg prædikede ved det første Møde i Ringkjøbing. Deltagelsen var stor og oplivende. Jeg havde en levende Følelse for Missionsgjerningens høje Glæde, kunde ogsaa stundom besøges af en Tanke om at hengive mig dertil; men det kom dog ikke videre end til en forbigaende Stemning.

Dette har jeg her villet bemærke med Hensyn til mit senere Forhold til Missionen.

Efterat vi havde havt Kandidat Bagge et Par Aar til Huslærer, navnlig for Eders Fætter, *Cecilius Krogh**), der kom i Huset hos os efter min Moders Død, fik vi i Efteraaret 1844 Kandidat *Julius Lassen***) til Lærer for Agathon og Cecilie. Det var hans Agt at gaa til Grønland som Missionspræst. Der blev imidlertid ikke nogen Post ledig, før hans Tanke fæstede sig paa den egenlige *Hedningemission*. Han var et inderlig kristeligt Menneske med en brændende Kjærlighed til Herren, villigt til at sætte alt ind paa hans Tjeneste og hensynsløs overfor alt hvad der syntes at stille sig i Vejen for hans glødende Tro.

Denne Troesstyrelse og kristelige Begejstring i Forbindelse med en naturlig Veltalenhed og en ikke ringe poetisk Begavelse syntes at gjøre ham velskikket til at blive Missionær. Det laae imidlertid i hans aandelige Individualitet, at Indbildningskraft og Følelse vare mere udviklede hos ham end Tænkningen, at han derfor var meget tilbøjelig til at indlulle sig i bløde Stemninger og kunde blive i høj Grad *excentrisk* under Indvirkning af uklare Forestillinger. Paa Grund af denne Ejenommelighed kunde hverken jeg eller Birkedal, til hvem han ogsaa henvendte sig derom, faae Mod til at anbefale ham til det danske Missionsselskab, skjønt han var et af de frommeste, ærligste og kjærligste Mennesker, jeg har kjendt, og af Verden kun begjærede saa Lidet

*) Født 24. Novbr. 1833. Hans Moder, min Søster *Cecilie*, døde kort efter hans Fødsel. Han kom da strax til mine Forældre og blev hos dem og siden hos os, indtil hans Fader kunde tage ham over til sig i Kjøbenhavn, deltog i Krigen 1864 og døde 1876 som Kaptajn og Ridder af Dbr. (F. A.)

***) Julius Villiam Georg Lassen, 1817—1878, senere Sp. i Vin-dum og Brandstrup.

som muligt. Han sluttede sig til mig og mit Hus med en inderlig Kjærlighed. Senere var han dog nærved at naae sit Maal, at blive udsendt som Missionær. Han traadte i personlig Forbindelse med Selskabets Bestyrelse, og det blev besluttet at bekoste hans Forberedelse, hvad jeg nu ogsaa troede at turde tilraade. Da fik han et Brev fra forhenværende Missionær i Trankebar, Pastor *H. Knudsen**), der paa en for hans bløde Sind altfor streng Maade foreholdt ham de store Fordringer, man maatte stille til en Missionær, med et indtrængende Spørgsmaal, om han trøstede sig til at kunne fyldestgøre dem. Lassen, der den Gang ikke var i mit Hus, saae heri en Hindring, som blev kastet ham i Vejen, og tabte Modet; men jeg kan ikke andet end beklage, at det danske Missionsselskab saaledes gik glip af en Missionær, som jeg tør troe, hvis han var blevet kjærlig støttet, vilde have gaaet sin Gang med Troskab mod Herren og dem, som vilde have udsendt ham.

Jeg gaaer nogle Aar tilbage i Tiden for kortelig at berøre de rent huslige Tildragelser hos os. Vor lille *Jørgen* døde henved et Aar gammel den 10. Oktober 1839, og den 26. Januar 1840 døde min kjære *Moder* i det Enkesæde, der af min Fader var bygget til hende i Præstegaarden.

Samme Aar den 15. Juli, vor 7de Aars Bryllupsdag, blev *Hedevig****) født. To Aar senere fødtes *Georg*, der døde den næstfølgende Januar, kun $\frac{1}{2}$ Aar gammel, og den 30. Januar 1844 *Theodor****). Efter et længere Mellemrum skjenkede Gud os de 4 sidste:

*) Hans Knudsen, 1813—86, bekendt som Stifter af „Samfundet, der antager sig vanføre og lemlæstede Børn“.

**) Gift med Distriktslæge Christian Adolph Marie Louis Feilberg; døde 1894.

***) Nu Hotelejer i Australien. Gjorde Felttoget i 1864 med som Løjtnant.

*Oline*¹⁾ 15. Maj 1847, *Johannes*²⁾ 30. September 1848, *Maria*³⁾ 1. April 1850 og *Gytha*⁴⁾ 30. September 1851. *Agathon* var forinden efter sit Ønske kommen til Søes. Den store Børneflokk stillede store Krav til Eders svage Moder. Med Guds Hjælp kom vi over Besværlighederne og saae Eder med Glæde voxe op omkring os.

Lad os i Mindet gjøre vor sædvanlige Spadseretur og sætte os under Bakkerne ved Aaen, der her i en betydelig Brede slynger sig ind under det dyrkede Land. Det er i Juni. Hele den vidtstrakte Engslette, der mod Vest begrændses af Fjorden, mod Nord og Øst af Staving, Dejbjerg og Skjern, er oversaaet med Høstakke, og Kreaturer græsse i indgrøftede Løkker paa begge Sider af den brede Vej, som paa den anden Side af Aaen lige overfor os fører ned til Vandet. Det ene Hølæs efter det andet bevæger sig frem ad Vejen imod os. Aaen standser dem ikke; de kjøre gennem Vandet, der, naar de ikke komme udenfor Kjørebanen, kun har en Dybde af $1\frac{1}{4}$ Alen. Overfarten gaaer godt, og Hjemrejsen fortsættes ad Vejen til Højre (for os) og op over Kirkebakken. Efter Vognene følge de Karle og Piger, som have arbejdet ved Høet, de gaae over Gangbroen og passere os forbi lidt til Højre. Men længere nede til Venstre, hvor Vandet er dybere, støder en Fisker sin Baad fra Land og stager over til den modsatte Bred, idet han lader sit til Baaden fastgjorte Garn glide ned. En anden Fisker fører i en Line Garnet paa denne Side, og saaledes drive de med Strømmen for at fange de Lax og Ørreder, som ville opad. Det er blevet stille;

1) Enke efter fornævnte Distriktslæge Feilberg, med hvem hun indgik Ægteskab efter Hedevigs Død.

2) Nu Sognepræst i Falslev og Vindblæs.

3) Død 1912; gift med Sognepræst Johan Julius Valdemar Prytz.

4) Død ugift 1896.

Engene dampe; kun en enlig Fugl lader sig høre, medens Vildanden lydløst har samlet sine Ællinger i Græsset bag Sivene ved Søkanten.

Vi ville her mindes Kandidat *Baumann*, der var Eders Lærer i Aarene 1847—48 og siden gik som Præst til Vestindien, hvor han kort efter døde, og Frøken *Helene Kristensen*, der som Eders Lærerinde var hos os i 1849—50 og senere grundede et velanset Pigeinstitut i Sønderborg. Blandt vore Omgangsvener ville vi, foruden de tidligere nævnte, mindes Justitsraad *Fløe* i Vostrup, Pastor *Bruun**) i Hemmeth og Justitsraad *Hertz* paa Petersminde. De ere alle døde.

I Krigsaarene befandt vi os i en lykkelig Fjernhed fra Begivenhedernes Skueplads. Dog fik vi i 1849 to Gange et kort fjendtligt Besøg i Sognet og Præstegaarden, først af hanoveranske Fodfolk, senere af slesvigholstenske Dragoner. I Mellemtiden havde vi den Glæde at see en lille Afdeling af vore egne Dragoner under Vagtmester *Kloppenborg***), der gjorde et dristigt Strejftog mod Syd og rensede Egnen for Fjender i en vid Omkreds, indtil de maatte trække sig tilbage for en betydelig Overmagt af 4 Eskadroner slesvigholstensk Kavalleri med lidt Artilleri, der sendtes op imod dem til *Tarm*. Jeg sendte i sin Tid til Bladet „Dannevirke“

*) Hans Hermann Bruun, 1810—1861, senere Sp. i Melby.

***) Jacob Kloppenborg, 1793—1876, Sønderjyde. Blev i 1848, da han som pensioneret Vagtmester levede i Flensborg, af de dansksindede Borgere her valgt som Sendebud for at tolke deres Følelser for Frederik VII. Denne lod K: til Belønning udstyre med Hest, Vaaben og Mundering og skaffede ham Ansættelse ved 3. Dragonregiment som Overvagtmester. Han fik navnlig i 1849 ved Ryes Korps Lejlighed til at vise sig som dristig og heldig Strejftogsleder. Byraadet i Varde og Sogneraad fra Omegnen fremhævede efter Krigen i en Adresse til Regeringen hans store Fortjenester af Egnen. Se Biogr. Lex. IX., 233.

en Beretning herom med en novellistisk Slutning, som I kjende*).

I September 1851 blev jeg, efter en længere Konstitution, udnævnt til *Provst* for Hind, Bølling og Nørrehorne Herreder. Der lagdes derved stærkere Beslag paa min Tid og mine Kræfter; men i det Forhold, hvori jeg traadte til Præster og Skolelærere, fandt jeg en ikke ringe Tilfredsstillelse, og til Kontorforretningerne havde jeg Hjælp af Pastor emeritus *Møller*. Imidlertid blev denne Udnævnelse, da Mængden af ikke interessante Forretninger begyndte at blive mig til Byrde, en medvirkende Aarsag til, at jeg i 1855 søgte Forflyttelse. Den væsentligste Aarsag var dog, at Eders svagelige Moder følte sig bebyrdet af den store Husholdning i Lønborg (som hun dog forestod med Dygtighed) og haabede, at det vilde være gavnligt for hendes Helbred at komme til en mildere Egn og navnlig til en Kjøbstad, hvor vi ogsaa turde haabe at finde bedre Lejlighed til Eders Undervisning. Den 11. Juli 1855 blev jeg kaldet til Sognepræst i *Kjerteminde og Drigstrup*. Jeg havde, alt som Tiden nærmede sig, bedet mindelig til Gud om, at det ikke maatte skee, og blev dybt bedrøvet, da min Ven, daværende Kultusminister *Hall*, meddelte mig min Udnævnelse. Vi sad den 15. Juli ved Aftensbordet med nogle Venner, da Brevet kom, og det medførte strax en meget trykket Stemning. Ingen kunde forstaa (jeg selv ikke heller), hvorfor jeg vilde

*) „De danske Dragoner og den slesvigholstenske Vagtmester. En Skildring fra Krigen i det vestlige Jylland i Aaret 1849“, i „Dannevirkes“ Feuilleton Nr. 47, 48, 51 og 57 for 1851. Slutningen deraf (om den slesvigholstenske Vagtmester og Hunden Roland) findes under Overskriften „Roland“ i „Nationaltidendes“ Feuilleton for 21. September 1880, frit benyttet af Redaktionen. Hunden har I seet, og med de fra det strandede Skib begravede Lig har det sin Rigtighed. (F. A.)

forlade mit Barndomshjem og en velsignet Virksomhed. Menigheden vilde gerne have sendt mig et Andragende om at blive, dersom den havde troet, at det kunde have nyttet. Det vilde have været mig en kjærkommen Anledning til at træde tilbage; men selv turde jeg ikke foranledige det. — Opbrudet fra Lønborg var usigelig smerteligt.

Der var gaat 1½ Aar siden den 4. Januar 1854, en af vore sørgelige Mærkedage. Jeg var den Dag gaaet ned paa Isen med *Theodor*, der den følgende Dag, efter Juleferien, skulde rejse tilbage til Ribe Latinskole. Vi løb paa Skøjter, og jeg løb baglænds. Da skar jeg ned i en Revne, faldt meget haardt og brækkede mit venstre Ben ved Hoften. Det var et godt Stykke udenfor Lønborggaard. Theodor løb op til Gaarden for at skaffe Hjælp. Mørket begyndte at falde paa; jeg saae Aalestangerne i nogen Afstand vende hjem fra Søerne og blev ene tilbage paa den vidtstrakte Isflade. Endelig kom nogle Karle fra Gaarden med en Slæde; jeg blev kørt derop og med Besvær baaret ind. Efterat jeg var kommen i Seng, følte jeg ingen Smerte. Jeg begyndte at troe, at Benet ikke var i Stykker, og min kjære lille Theodor blev fulgt hjem til sin Moder med nogle beroligende Linier fra mig, hvori jeg bad hende meget ikke at tage ud i den kolde Vinteraften; jeg baabede næste Dag at komme hjem. En i Sognet boende Mand, der havde lægt flere Benbrud, var blevet hentet, og han ytrede ogsaa den Formening, at jeg kun var lammet af det voldsomme Stød, uden at der var sket noget Brud. Jeg fik snart andet at vide, da Eders Moder den følgende Dag kom med Lægen (*Vedel*). Men jeg vil ikke opholde mig længere derved; det smerter mig endnu at sætte mig levende ind i hin Tildragelse og at tænke paa den Forfærdelse og Sorg, jeg derved bragte ind i mit Hjem.

Efter nogle Dages Forløb, hvori jeg paa det kjærligste var blevet plejet af den *Tranbergske* Familie paa Lønborrggaard*), blev jeg, indpakket i Sengeklæder, paa en Slæde ført hjem. Snart laae ogsaa Eders Moder af Gigtfeber. Tiden var trang. Først 8 Uger derefter kunde jeg begynde at sidde lidt oppe; det meste af Sommeren maatte jeg bruge Krykker, siden i længere Tid to Stokke. Med Præsteembedet hjalp mine Naboer mig; de løbende Provsteforretninger kunde jeg med Pastor Møllers Hjælp besørge. I Foraaret kom Pastor *Julius Lassen* —, der tidligere var blevet ordineret til Vikarius for Pastor *Schøler*, medes denne var i Rigsdagen — til mig som Medhjælper og blev hos mig, indtil han i Efteraaret blev beskikket til personel Kapellan hos Provst Mikkelsen i Thisted. Jeg kunde nu til Nød besørge mit Embede; men da jeg dog frygtede for ene at gaae Vinteren imøde, fik jeg Kandidat *Alfred Meinert* i mit Hus, efterat han havde faaet kongelig Tilladelse til at modtage gejstlig Ordination for at yde mig midlertidig Hjælp. Han blev saa tillige Huslærer hos os og flyttede i det følgende Aar med os til Kjerteminde.

Jeg var imidlertid bleven valgt til Medlem af *Landsthinget* og maatte, efterat have holdt Afskedsprædiken i Lønborg og Egvad, gaae til Kjøbenhavn. Paa Rejsen dertil besøgte jeg Kjerteminde; men først midt i September tiltraadte jeg mit nye Embede, hvorefter jeg hentede min Familie i Lønborg. Søndagen den 30. September, da Johannes fyldte sit 7de og Gytha sit 4de Aar, ankom vi til Kjerteminde i sommerligt Vejr.

*) Kammerherre Benzon havde solgt Godset til Proprietær Tranberg.

PERSON- OG STEDREGISTER

A.

- Abel, Leonhard, Provst paa
Holmsland, 104, 140
Agger, M., Lærer i Ølby, 66
Andersen, Ane Cecilie, g. m.
Lærer Sidelmann, Navr, 97
Andresen, C. O. A., Provst f Ran-
ders, 127

B.

- Bang, H. J., Bager i Holstebro, 43
— Oluf Lund, Læge, 119
Basballe, Anne Friis, Præsteenke
i Holstebro, 30
Bastrup, C., Købm. i Holstebro,
35
Bastrup, L., Købm. i Holstebro,
36
Benzon, C. F. O., Ejer af Løn-
borggaard, 139
Birkedal, Vilh., Præst, 108, 110,
111, 114, 123, 141, 143
Blisgaard, N. C., Lærer i Mejrup,
55, 57, 63, 71, 79, 89
Bloch, J., Præst i Lønborg, 100
— J. Victor, Præst i Borbjerg
og Lønborg, 100 ff.
Bloch, Frederik, Præst i N. Nebel,
102
Bloch, Otto Diderik, Professor,
108
Bloch, H. C., Præst, 110
Bluhme, A. H., Præst i Ølby, 78
Blædel, L.; Præst i Brande, 141
Boesen, M., Købm. i Holstebro, 34
Boisen, L. N., Præst og Filo-
log, 111
Borbjerg Sogn, 132 ff.
Boye, C. J., Præst og Digter, 120
Boutrup, N., Købm. i Holste-
bro, 38
Bransholm, N. P. C., Lærer i
Asp, 58, 59, 63, 65, 69

- Breinholt, E., Købm. i Holste-
bro, 34
Breum, J., Kordegn i Holstebro,
30
Brevig, J., Købm. i Holstebro, 34
Brunow, M., Købm. i Holste-
bro, 36
Bruun, H. H., Præst i Hemmet,
147
Brøchner, J., Købm. i Holste-
bro, 38
Busk, C. P., Købm. i Holste-
bro, 34
Byegum, A., Købm. i Holste-
bro, 38
Bøggild, J. L., Præst i Bork, 102

C.

- Christensen, C., Købm. i Holste-
bro, 35
Christoffersen, M., Købm. i Hol-
stebro, 35
Curtz, J. R., Byfoged i Holste-
bro, 30

D.

- Dahl, J. A., Lærer i Gimsing, 57
Deborthe, B., Procurator, 44
Døes, C., Købm. i Holstebro, 37

E.

- Egvad Sogn, 140
Eising, A. E. L., Lieutenant, 81
— C. S., Gaardejer i Jel-
ling, 81
Eising, H. S., Gaardejer i Navr
og Borbjerg, 82
Eising, P., Købm. i Holstebro, 82
Eising, P., Lærer i Ølby, 47, 55,
57, 63, 66, 75 ff.
Eibech, P. M., Købm. i Holste-
bro, 36

F.

- Farst, P. G., Sætteskriver i Hol-
stebro, 32

Flemmer, H. M., Rektor i Randers og Frederiksborg, 128, 130
 Fløe, J., Stiftslandinspektør, Justitsraad, Vostrup, 147
 Fog, A. T. P., Toldinspektør, Kammerraad, 127
 Fog, Carl, Sognepræst i Skjold, 114
 Fog, Chr., Præst i Hjørlande, 121
 Fog, Gjertrud, Præstekone i Lønborg, 100
 Fog, S. C. E., Præst i Vellev, 128
 Fogtmann, N., Biskop i Ribe og Aalborg, 106
 Frandsen, L., Købm. i Holstebro, 33
 Frølund, Th., Kordegn i Holstebro, 57
 Funder, J. C., Præst i Onsild, 119

G.

Gosvig, N. C., Lærer i Hjerm, 57, 63
 Grøn, Eleonora, Købmandsenke, Holstebro, 34
 Grøn, Gabriel, Bedemand, Holstebro, 32
 Grøn, P., Postmester, Holstebro, 32
 Gundelach, Ludovica Frederikke, Lærerkone i Sir, 93

H.

Hall, C. C., Politiker, 108, 109
 Handbjerg Sogn 138
 Hansen-Sir, H. J., Lærer i Sir, 60, 63, 64, 65, 66, 69, 75, 87 ff.
 Hansen, A., Farver i Holstebro, 37
 Hassenfeldt, C. F., Præst i Velling, 141
 Heidelmann, J., Musikant i Holstebro, 32
 Hellig Kilde ved Kvistrup 27
 Hertz, Justitsraad, Petersmønde, 147
 Hertel, H. V., Præst i Sdr. Felding, 117
 Hjelmcrone, C. H., Præst i Borbjerg, 135

Holstebro 22 ff. Bispegaard 27.
 Kirke 27. Latinskole 28. Raadhus 28
 Holst, C., Lærer i Navr, 47, 63
 Horslund, L., Købm. i Holstebro, 34
 Hovitz, M. S., Consumptions-skriver, 125
 Hovitz, Gytha, 125
 Hvidberg, J., Købm. i Holstebro, 38
 Hvass, N. F., Gartner i Holstebro, 43
 Hvoslev, P. J., Købm. i Holstebro, 37
 Højbjerg, J. H., Lærer i Idum, 63
 Højland, E., Præst i Hemmet, 102

I.

Ingerslev, C. F., Overlærer i Randers, 128

J.

Jakobsen, Cordt, Byfoged i Holstebro, 23
 Jørgensen, P., Lærer i Maabjerg, 66, 67, 68, 69, 73, 74, 82 ff.
 Juul, Mette, Købm. Claus Skives Enke i Holstebro, 33

K.

Kier, C. H., Købm. i Holstebro, 32
 Kliim, M. P., By- og Herredsskriver i Holstebro, 32
 Klingsorth, C., Organist i Holstebro, 33
 Kloppenberg, J., Vagtmester, 147
 Knudsen, H., Præst, Missionær i Trankebar, 145
 Krarup, J. L., Præst og Seminarforstander i Borris, 106
 Krarup, N. B., Bestyrer af Borgerdyskolen i København, 107
 Krogh, C. Kaptain, 144

L.

Laurin, G., Købm. i Holstebro, 34
 Lassen, J., Præst i Vindum-Brandstrup, 144
 Lindskov, Joh., Guldsmed i Holstebro, 39

Lorentz, V. K., Amtmand, 127
 Lund, H. H., Købm. i Holste-
 bro, 33
 Lund, W., Guldsmed i Holste-
 bro, 33
 Lyngby, Provstinde, Holste-
 bro, 30
 Lønborg-Egvad Pastorat 100 ff

M.

Meldahl, J. B., Præst i Holste-
 bro, 23, 29
 Mikkelsen, P. J., Lærer i Vejrum, 70
 Muus, Lieutenant, Holstebro, 36
 Mülertz, A. F., Rektor i Hors-
 sens, 132
 Mühlmann, H., Apotheker i Hol-
 stebro, 32
 Müller, L. Chr., Præst og Semi-
 narieforstander, 137
 Müller, T. C., Biskop i Ribe, 136
 Møller, C. N., Købm. i Holste-
 bro, 34

N.

Nissen, Lærer i Hjerm, 66
 Nyboe, A., Købm. i Holstebro, 35
 — A., Høker — 36
 — C. M., Købm. — 36
 — L., Købm. — 34
 — N., Købm. — 33
 Nørager, Ane, Købmandsenke,
 Holstebro, 33

P.

Petersen, P. B., Præst i Dej-
 bjerg, 107
 Petersen, V. T., Præst i Navr, 68

R.

Reisig, P. T., Købm. i Holste-
 bro, 37
 Rind, M. C., Købm. i Holste-
 bro, 35
 Rind, P., Feldbereder i Holste-
 bro, 39

S.

Sahl, J., Hører i Holstebro, 30
 Saxild, G. C., Herredsfoged, 109
 Schandorph, P. S., Købm. i Hol-
 stebro, 36
 Schiøler, H. V. R., Præst i Staby,
 150

Schiøt, S., Købm. i Holstebro, 35
 Schmidt, V., Lærer i Fousing,
 58, 63
 Schmidh, N. M., Magister, Præst
 i Borbjerg, 135
 Schrum, J. F., Byfoged i Ring-
 købing, 104
 Schou, J. C., Lærer i Hjerm,
 57, 63, 68
 Schou, H. J., Lærer i Borbjerg,
 135, 136, 139
 Schwartz, Frederikke Helene,
 Lærerkone i Ølby, 76
 Schwartz, Ellen Margrethe, 76
 Schütz, Organist i Ringkøbing,
 116
 Smit, P. J., Købm. i Holstebro, 37
 Smith, N. J., Kapellan i Holste-
 bro, 30
 Schytte, J. K., Magister, Præst
 i Lønborg, 101
 Sidelmann, Th., Lærer i Navr,
 70, 71, 72, 74, 96 ff.
 Sperling, R., Parykmager i Hol-
 stebro, 43
 Spleth, H., Rektor i Holstebro, 30
 Sponneck, Vilh., Greve, Amt-
 mand, 119
 Struer 28
 Svejstrup, H., Præst i Nørup,
 141
 Svendsen, H. J. M., Kateket i
 Ringkøbing, 141
 Sørensdat, Johanne, Peder
 Grøns Enke af Felding, 38

T.

Tang, P., Præst i Rind, 141
 Thomsen, C., Købm. i Holste-
 bro, 37
 Thorlacius, Agathe, 111, 113,
 118 ff.
 Thorlacius, B. R., Dr. phil., Etats-
 raad, 111, 118, 122
 Thorlacius, Børge, Toldbetjent
 i Ringkøbing, 124, 126
 Thorlacius, C. P., Rektor i Kol-
 ding, 126
 Thorlacius, Christiane, g. m. Pa-
 stor Bøggild, Kateket i Ring-
 købing, 102, 104, 126

- Thorlacius, Skule, Assistent i
Arkivkontoret, 114, 120, 122,
123, 126
- Thorlacius, Theodor, Assessor,
Byskriver i Ringkøbing, 112,
113, 115, 116, 125, 126
- Tranberg, A. C., Ejer af Løn-
borggaard, 150
- V.**
- Wagtmann, N. J., Provst, 109
- Wang, J., Købm. i Holstebro, 35
— C., Handskemager i Hol-
stebro, 42
- Viftrup, I. P., Lægprædikant i
Handbjerg, 138
- Vilstrup, C. N., Consistorialraad,
Præst i Borris, 118
- Willadsen, N., Købm. i Holste-
bro, 36
- Vinforlader, C., Købm. i Hol-
stebro, 35
- Ø.**
- Østergaard, C. C., Præst i Sdr.
Felding, senere i Husby, 141
-

Uddrag af Regnskabet for Historisk Samfund for Ringkøbing Amt
for Aaret 1919—20

	Kr.	Ø.		Kr.	Ø.
Indtægt:			Udgift:		
Beholdning fra forrige Regnskabsaar	365	66	Udgift til Aarbogen (1100 Eksempl.) . . .	1,764	50
Aarbøger, solgt i Boghandelen	30	66	Tryksager og Fotografier	59	00
Ældre Aarbøger, afhændet til Medlemmer	225	00	Kundgørelser	73	05
Medlemsbidrag af 814 Medlemmer i Ring-			Medlemsbidr. til Dansk hist. Fællesforening	46	00
købing Amt.	2,442	00	Rejseudg. til Fællesforeningens Repræsen-		
Medlemsbidrag af 90 Medlemmer udenfor			tantmøde	40	00
Amtet	270	00	Arkivundersøgelser i Landsarkivet	59	00
Medlemsbidrag af 53 halvtbetalende Med-			Foredrag ved Aarsmødet i Herning. . .	50	00
lemmer	79	50	Brandassurance	2	70
Indvundne Renter	14	32	Sekretærens Løn.	600	00
			Udgifter til Porto og Papir m. m.	86	66
			Formue: I Landbobanken	547	25
			Kassebeholdning	98	98
	3,427	14		3,427	14

REGNSKAB

Revideret ovenstaaende Regnskab og intet fundet at bemærke.

Ulfborg, den 8. September 1920.

M. Boysen.

P. Meldgaard.